

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 16: Historie

Osobnost profesorky Jiřiny Pickové (1912-1943)

Damián Fabián Humpolec

Středočeský kraj

Mělník 2023

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 16: Historie

Osobnost profesorky Jiřiny Pickové

The personality of the professor Jiřina Picková

Autoři: Damián Fabián Humpolec
Škola: Gymnázium Jana Palacha, Mělník, Pod Vrchem 3421,
Pod Vrchem 3421, 276 01 Mělník
Kraj: Středočeský
Konzultant: Mgr. Renata Špačková

Mělník, 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci SOČ vypracoval samostatně a použil jsem pouze prameny a literaturu uvedené v seznamu bibliografických záznamů.

Prohlašuji, že tištěná verze a elektronická verze soutěžní práce SOČ jsou shodné.

Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

Mělník dne 2. 1. 2023

.....

Damián Fabián Humpolec

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat Mgr. Renatě Špačkové za metodické vedení během psaní odborné práce a za to, že mi věnovala i přes svou zaneprázdněnost podstatnou část svého času. Velký vděk také patří Židovskému muzeu v Praze a Archivu Univerzity Karlovy za jejich ochotu mi poskytnout zásadní prameny týkající se života Jiřiny Pickové. Obzvláště chci vyzdvihnout velmi vřelý přístup pracovníků Archivu Univerzity Karlovy k mému výzkumu. Nejenom že mě přivedli k systematické práci s prameny, ale díky zaměstnankyni archivu PhDr. Miladě Sekyrkové, CSc., která je zároveň i vyučující na Katedře pomocných věd historických a archivního studia, mi bylo umožněno nahlédnout do fondu Filozofické fakulty Univerzity Karlovy do doposud nepřístupné složky, do katalogů posluchačů z let 1931–1937, která se momentálně připravuje k nahlížení pro veřejnost.

Závěrem bych chtěl poděkovat RSDr. Ladislavu Jouzovi, pracovníkovi z Regionálního muzea v Kolíně p.o., který mi poskytl rodinné fotografie Pickových z fondu Gisely Pickové Saudkové.

Anotace

Práce pojednává o životě profesorky Jiřiny Pickové, která by dnes mohla být velmi ceněna pro své pedagogické názory a dílo, jež vytvořila. Nicméně její pedagogická činnost byla narušena ideovým bojem fašismu a nacismu proti demokratickému světu, který se jí dotýkal i pro její židovský původ a komunistické přesvědčení. Po vyhlášení protektorátu Čechy a Morava se nehodlala smířit s nepříznivou situací a vstoupila do odboje, za účast v něm byla popravena. Práce vznikla na základě studia velmi pestré a obsáhlé pramenné základny a relevantní sekundární literatury vztahující se k Pickové a její rodině. Získané poznatky byly utříděny, kriticky zanalyzovány, porovnány a následně systematicky interpretovány ve formě strukturovaného textu. Hlavním cílem práce bylo zpracovat životní osud profesorky Jiřiny Pickové.

Klíčová slova

Jiřina Picková; profesorka; komunismus; mělnické gymnázium; publikační činnost; protektorát Čechy a Morava; domácí odboj; holocaust; poprava

Annotation

This work deals with the life of professor Jiřina Picková. The unknown professor Jiřina Picková could be highly valued today for her pedagogical views and the work she created. However, her teaching activity was disrupted by the ideological struggle of fascism and Nazism against the democratic world, which affected her all the more because of her Jewish origin and communist beliefs. After the declaration of the protectorate of Bohemia and Moravia, she did not want to accept the unfavorable situation and joined the resistance, for which she was executed. The work was created on the basis of a very varied and extensive source base and relevant secondary literature related to Picková and her family. The knowledge obtained was sorted, critically analyzed, compared and then systematically interpreted in the form of a structured text. The main goal of the work was to process the life of Professor Jiřina Picková and introduce it to the reader.

Keywords

Jiřina Picková; communism; professor; Mělník Grammar School; publication activity; protectorate of Bohemia and Moravia; domestic resistance; holocaust; execution

OBSAH

Úvod.....	6
1 Dobový kontext.....	17
1.1 Politický systém 2. republiky a protektorátu Čechy a Morava	17
1.2 Charakteristika českého odboje za 2. světové války	18
1.3 Postavení Židů.....	20
2 Formování osobnosti Jiřiny Pickové.....	22
2.1 Rodina	22
2.2 Vysokoškolské studium	26
3 Pedagogické působení Jiřiny Pickové.....	32
3.1 Mělnické gymnázium (1938-1939).....	32
3.2 Placená dovolená.....	41
3.3 Židovská měšťanská škola v Jáchymově ulici v Praze	44
3.4 Publikační činnost	51
4 Jiřina Picková v odboji	57
4.1 Komunistický odboj	57
4.2 Petiční výbor Věrní zůstaneme (PVVZ)	60
5 Konec života Jiřiny Pickové	62
5.1 Zatčení a vazba.....	62
5.2 Odsouzení a smrt.....	64
6 Rodina Jiřiny Pickové a holocaust.....	66
7 Druhý život Jiřiny Pickové	70
Závěr	72
Seznam zdrojů.....	74
Tištěné zdroje.....	74
Internetové zdroje	76
Prameny	77
Archivní fondy	77
Periodika	78
Tištěné prameny.....	79
Další zdroje	80
Přílohy.....	81

ÚVOD

V jednotlivých úsecích lidských dějin lze vždy nalézt výrazné osobnosti své doby udávající její rytmus, a proto si je dodnes naše společnost připomíná. V souvislosti s tím jsou však často opomíjeni ti, jejichž význam byl a mohl být stejný, ale v průběhu let se na ně buď zapomnělo, nebo se jim dosud nedostalo veřejné známosti, což je i případ Jiřiny Pickové. Nikdo přede mnou se ještě nezabýval odbornou popularizací životního díla této pozoruhodné ženy, profesorky mělnického gymnázia, proto jsem se rozhodl, že svou odbornou práci věnuji právě jí.

Rozsahem svého díla Jiřina Picková nejen překračuje kontext Gymnázia Jana Palacha v Mělníku, nýbrž také ten regionální. Sama neučila na mělnickém gymnáziu ani jeden celý školní rok, přesto se za tak krátkou dobu zapsala do historie školy. Z toho plyne, že cílem mé práce bylo zmapování života dosud neznámé profesorky Jiřiny Pickové, abych s jejím pozoruhodným životem a nelehkým osudem seznámil nejenom své spolužáky, ale také širší veřejnost alespoň v regionálním měřítku. Věřím, že moje odborná práce bude přínosná pro region a obohatí historii mělnického gymnázia. Zvýší zájem studentů nejen o historii školy, ale i o učitele, kteří zde působili během celé existence školy, jelikož tyto lidé formovali obraz a charakter gymnázia v Mělníku.

Ve své práci jsem převážně pracoval s prameny. Značnou část mé pramenné základny tvoří *osobní pozůstalost Jiřiny Pickové* nacházející se v **Oddělení pro dějiny šoa Židovského muzea v Praze**.¹ Ta se dochovala díky PhDr. Vlastě Kladivové, která ji po válce vlastnila a stále rozšiřovala o nové materiály. Do Židovského muzea byla předána v roce 2004. Fond s pozůstalostí je uspořádaný a zpřístupněný pro veřejné nahlížení. Obsahuje mimo jiné Pickové osobní korespondence s přáteli nebo studenty z Mělníka z let 1930-1941, ale také cizí korespondenci, například dopis Okresního výboru Svazu protifašistických bojovníků v Mělníku Okresnímu výboru KSČ, v němž navrhovali přejmenovat zdejší Střední všeobecně vzdělávací školu po Jiřině Pickové. Jsou zde i osobní spisy, v nichž lze také nalézt údaje o ostatních příslušnících rodiny Pickových, mezi které patří transportní listy a výpisy z kartotéky Židovské náboženské obce o transportu matky Gisely a bratra Pavla. Dále zahrnuje doklady k pedagogické

¹ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009.

činnosti, literární tvorbu, životopisy, několik memoárů, básně věnovanou její osobě nebo i hudební skladbu z pera Pickové, články ke školské reformě v časopise *Rozbor*, vzpomínky na spolupracovníky Jiřiny Pickové v protifašistickém odboji a doklady k její odbojové činnosti v komunistickém odboji, Petičním výboru Věrní zůstaneme a v ilegální Učitelské unii.

Moji práci také velmi obohatil **Archiv Univerzity Karlovy**. Nejprve jsem ve *fondu filozofické fakulty*² ve složce katalogy posluchačů objevil záznamy z 11 studijních semestrů Pickové mezi lety 1931-1937,³ mající základní faktografickou výpovědní hodnotu o jejích studiích. Díky *fondu Zkušební komise pro učitelství na středních školách Univerzity Karlovy*⁴ jsem zjistil, že Jiřině Pickové náležel titul profesorky i akademicky a cesta pro jeho získání byla velmi náročná. Musela složit dvě složité zkoušky skládající se z několika částí. Ve fondu jsou tedy uloženy její žádosti o povolení obou zkoušek, potvrzení o vypracování jejích elaborátů, protokoly o ústních zkouškách a o celkovém splnění zkoušek.

Dále mi **Archiv Univerzity Karlovy** umožnil přístup do *fondu Všestudentského archivu*,⁵ kde se nachází kartony týkající se studentských spolků, jako jsou Spolek posluchačů filosofie,⁶ Kostufra⁷ a Jednota nemajetného a pokrokového studentstva,⁸ ve kterých Jiřina Picková během svých studií na filozofické fakultě aktivně působila. V jednotlivých kartonech se nevyskytuje příliš archiválií zabývajících se její činností ve spolcích, většina se vztahuje spíše k aktivitám spolků. Jedná se o zápisní a spolkové

² Fond obsahuje děkanátní spisy Filozofické fakulty Univerzity Karlovy (včetně Filosoficko-historické a Filologické fakulty Univerzity Karlovy) - především korespondenci, protokoly schůzí profesorského sboru, řazené původně chronologicky, později podle spisového řádu, spisy kateder a dalších součástí, dále studentika, katalogy posluchačů, diplomové a disertační práce, personálie zaměstnanců.

³ Archiv Univerzity Karlovy, fond Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 1882-1966 (1970), katalogy posluchačů z let 1931-1937.

⁴ Archiv Univerzity Karlovy, fond Zkušební komise pro učitelství na středních školách Univerzity Karlovy, karton S 211, inventární číslo 46-2-8924 (Picková Jiřina). Fond mimo jiné obsahuje personální spisy kandidátů, zkušební protokoly, řády, výnosy, nařízení, domácí práce.

⁵ Archiv Univerzity Karlovy, fond Všestudentský archiv. Fond obsahuje písemnosti českých studentských spolků (ústředních, fakultních, krajinských, podpůrných, kolejních), slovenských, německých, mezinárodních a jinonárodních spolků. Dále obsahuje výstřížkový studentský archiv, části knihoven spolků, výroční zprávy středních škol.

⁶ Archiv Univerzity Karlovy, fond Všestudentský archiv, karton B 197 (Spolek posluchačů filosofie).

⁷ Archiv Univerzity Karlovy, fond Všestudentský archiv, karton B 271 (Kostufra).

⁸ Archiv Univerzity Karlovy, fond Všestudentský archiv, karton B 271 (Jednota nemajetného a pokrokového studentstva).

knihy, korespondenci, drobné tisky, stanovy, výroční zprávy nebo v neposlední řadě plakáty a pozvánky.

V kartonu Spolku posluchačů filosofie nicméně lze nalézt zápisy ze schůzí, jejichž zapisovatelkou byla i Jiřina a které vypovídají o její účasti ve školním výboru spolku. Karton obsahuje tiskovou zprávu československého Souručenství na obranu míru, která zmiňuje Pickovou jako delegátku studentů filosofie na mezinárodním kongresu mládeže proti fašismu v Bruselu. V kartonu studentské komunistické frakce Kostrufy se nachází plakát o pověření Pickové kurýrkou mezi Prahou a Berlínem. Všechny zmíněné fondy **Archivu Univerzity Karlovy** kromě fondu filozofické fakulty, v němž lze nalézt složku katalogy posluchačů z let 1931-1937 se záznamy ze studijních semestrů, jsou opět utříděné a zpřístupněné pro badatele. Ve fondu filozofické fakulty se aktuálně připravují archiválie pro veřejné nahlížení.

V mnohých kapitolách své práce jsem využíval rukopis **Vlasty Kladivové Jiřina Picková, její život a práce**,⁹ který je uložen v **Okresním muzeu Mělník**. Vlasta Kladivová, roz. Ruprychová,¹⁰ byla jedním z jejích blízkých přátel, kteří Jiřinu velmi dobře znali. Nejenom že byla její studentkou, ale později s ní působila i ve II. ilegálním ústředním vedení komunistického odboje až do zatčení Pickové v roce 1943. Její krátký elaborát mi poskytl základní orientaci v dané problematice a posloužil mi jako přehled životních dat profesorky Pickové a také mi ukázal směr dalšího badání. V neposlední řadě musím zmínit *fond Literární pozůstalost Josefa Stáhlíka* v **Literárním archivu Památníku národního písemnictví** obsahující devět dopisů z let 1939-1940 od Jiřiny Pickové řediteli mělnického gymnázia Josefu Stáhlíkovi.¹¹ Dopisy přináší informace o jejím životě po nedobrovolném odchodu z Mělníka. S ředitelem Stáhlíkem ji pojilo velmi silné přátelské pouto, které studenti nazvali „železným přátelstvím“. Důkazem toho je například i to, že se mu často důvěrně svěřovala se svou momentální životní situací, která byla pro ni po vyhlášení protektorátu velmi náročná.

⁹ Kladivová, Vlasta: *Jiřina Picková, její život a práce* – rukopis. Archiv Okresního muzea Mělník.

¹⁰ Po válce se Vlasta Kladivová stala známou spisovatelkou a historičkou. Věnovala se tématu romského konečného řešení. Jejím nejznámějším dílem je kniha *Konečná stanice: Auschwitz-Birkenau*.

¹¹ Literární archiv Památníku národního písemnictví, depozitář v Litoměřicích, fond *Literární pozůstalost Josefa Stáhlíka*, devět dopisů profesorky Jiřiny Pickové z let 1939-1940 Josefu Stáhlíkovi.

Ve své odborné práci jsem dále pracoval s mělnickými dobovými periodiky. Jedná se o čtyři články z období od září 1938 do března 1939 v *Mělnických listech* a o jeden lednový článek z roku 1939 v *Mělnickém Hraničáři*. První článek, který se zmiňuje o působení Jiřiny Pickové v Mělníku, je z 9. září 1938.¹² Informuje o začínajícím školním roce na gymnáziu a seznamuje veřejnost s nově příchozími učiteli. Pozdější články z 28. října¹³ a 16. prosince¹⁴ téhož roku jsou svým obsahem velice nenávislné, agresivní a nepodloženě napadají Jiřinu Pickovou pro její komunistické přesvědčení a gymnázium jakožto instituci, jež je nařčena z pěstování levicových myšlenek. Články velmi dobře reflektují tehdejší společenskou náladu vyvolanou politickou situací druhé republiky. Navíc v té době byly díky svému šéfredaktorovi a majiteli JUC. Andělovi *Mělnické listy* součástí krajně pravicového Národního sjednocení a tyto ideje se přenášely do jejich sdělení. Článek z 24. března 1939¹⁵ oznamuje nucený odchod Pickové z gymnázia. Opět lze z jeho sdělení vycítit nenávisť vůči ní.

To, že Jiřina Picková participovala na společenském životě města Mělník, dokazuje článek ze dne 26. ledna 1939¹⁶ v *Mělnickém Hraničáři*, jelikož informuje o její přednášce z 19. ledna na téma *Z osobních vzpomínek na básníka Otokara Březinu* v Masarykově kulturním domě. Všechna zmíněná čísla *Mělnických listů* a *Mělnického Hraničáře*, ze kterých jsem použil články, jsou uložena ve Státním okresním archivu v Mělníku.

Důkazem toho, že Jiřinu nenechávaly lhostejnou palčivé problémy tehdejší společnosti, je časopis *Rozbor*, v němž se její příspěvky většinou dotýkaly sociálních otázek, politiky nebo také kultury v podobě kritiky, úvah, recenzí literárních děl nebo divadelních her. V lednu 1939 vyšlo poslední číslo časopisu a s ním i její dva články. Jeden z nich řešil navrhovanou školní reformu¹⁷ a obsahem druhého byla otázka, zdali

¹² *Mělnické listy*. 1938, roč. 20, č. 36, s. 3.

¹³ *Mělnické listy*. 1938, roč. 20, č. 39-40, s. 3.

¹⁴ *Mělnické listy*. 1938, roč. 20, č. 47, s. 5.

¹⁵ *Mělnické listy*. 1939, roč. 21, č. 11, s. 2.

¹⁶ *Mělnický Hraničář*. 1939, roč. 1, č. 5, s. 2.

¹⁷ *Rozbor: časopis posluchačů filosofie, pedagogiky a přírodních věd*. 1939, roč. III, č. 2, s. 1-2. Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009.

události mnichovské dohody změnilý náš postoj k branné výchově mládeže.¹⁸ V obou případech rozebírala různé názory na danou problematiku. Bohužel v té době už oba články prošly cenzurou a nezachovaly se v plném rozsahu, i přesto se věnuji jejich analýze. Jednotlivá čísla časopisu *Rozbor*, od roku 1935 do roku 1938, jsou uložena v Národním konzervačním fondu, jež spravuje Národní knihovna České republiky, avšak poslední lednové číslo se nachází jen v osobní pozůstalosti Jiřiny Pickové. Vysvětlit se to dá tím, že poslední lednové číslo časopisu prošlo značnou cenzurou, a tudíž se lze jen domnívat, zdali mohlo vůbec po cenzuře docházet k jeho volné kolportaci a nešířil se jen nelegální cestou.

Využil jsem ovšem i tištěné prameny v knižní podobě. Z nich bych nejvíce ocenil knihy, ve kterých se nachází osobní vzpomínky na Jiřinu. Za prvé je to kniha ve formě deníkového zápisu s názvem *Píšu a sešit mi leží na kolenou: deníky 1940-1946*¹⁹ od **Hany Bořkovcové**, neteře Jiřiny Pickové. Deník, který si Hana psala během války, vyšel teprve až po její smrti v roce 2011 z iniciativy jejího manžela Aleše Bořkovce. Hana si se svými rodiči a bratrem prošla Terezínem a hrůzami koncentračního tábora v Auschwitzu. Po válce se stala spisovatelkou známou spíše pro svou dětskou prózu, ale tématem některých jejích děl je i holocaust. Ve svém deníku nepodala jen obraz tehdejší kruté, protižidovsky laděné doby, nýbrž také zanechala bohaté vzpomínky na svou tetu. Byly si spolu velmi blízké, jelikož Jiřina učila Hanu v židovské měšťanské škole v Jáchymově ulici, kam Hana nastoupila v roce 1940. Díky jejím výpovědím lze poznat Jiřinu Pickovou v soukromí.

Nicméně tento deník není jediným dílem Bořkovcové, v němž se dá nalézt zmínka o Jiřině. Dalším takovým příkladem je autobiograficky laděné beletristické dílo *Soukromý rozhovor*²⁰ přinášející krátké postřehy Bořkovcové k názorům Pickové spojeným s komunismem a pedagogikou.

¹⁸ *Rozbor: časopis posluchačů filosofie, pedagogiky a přírodních věd*. 1939, roč. III, č. 2, s. 1. Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009.

¹⁹ BOŘKOVCOVÁ, Hana. *Píšu a sešit mi leží na kolenou: deníky 1940-1946*. Praha: Plus, 2011. ISBN 978-80-259-0055-0.

²⁰ BOŘKOVCOVÁ, Hana. *Soukromý rozhovor*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. Osudy (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-719-2796-1.

Tištěným pramenem je i kniha **Hedy Kaufmannové** *Léta 1938-1945 válečné vzpomínky*.²¹ Heda Kaufmannová byla společně se svým bratrem, Viktorem Kaufmannem, členem Petičního výboru Věrní zůstaneme, a tudíž své paměti věnovala fungování této odbojové organizace a svým spolupracovníkům, včetně Jiřiny Pickové. Po válce začala sepsovat své memoáry, výsledkem byl vznik šesti rukopisů lišících se v některých aspektech. Historik **Antonín Slavíček** z *Ústavu pro soudobé dějiny* se proto rozhodl vytvořit na základě těchto šesti rukopisů jeden ucelený. Nutno podotknout, že svědectví pamětníků mohou být často komplikovaným pramenem, a to s ohledem na míru jejich subjektivnosti, avšak jejich přínos je poměrně značný, jelikož jsou doplněné o osobní rozměr a prozrazují daleko více než úředně sepsaný pramen.

Ovšem za velmi přínosnou považuji také sekundární literaturu. Detailní pohled na celou historii fungování Židovské měšťanské školy v Jáchymově ulici přináší publikace kolektivu autorů *Jáchymka: [Jáchymka, Jáchymovka, Jáchymská, the Jew House, Museum, Societies House]*.²² Mimo jiné obsahuje osobní vzpomínku jedné z kolegyně Pickové na ni a také fotografii učitelského sboru z roku 1942, na které je Jiřina.

K mému tématu se našla i vhodná regionální literatura. Ke zmapování komunistického odboje na Mělnicku a k ověření některých faktů, jež byly obsaženy v pamětech některých místních komunistických funkcionářů, například Jiřího Kotrcha, jsem využil publikaci kolektivu autorů *Protinacistický odboj na Mělnicku za druhé světové války: Svědectví o časech smutku i naději 1939-1945*.²³ K dané problematice lze nalézt i diplomovou práci **Michaely Šťastné** s názvem *Gisa a Rudolf Saudkovi*,²⁴ která se zabývá životním osudem těchto dvou významných osobností rodu Picků a Saudků. Na pozadí těchto osob nastiňuje historii celé rodiny a seznamuje s dalšími členy obou rodin, včetně Jiřiny. Tato práce mi posloužila k ověření některých faktografických údajů v nashromážděné pramenné základně.

²¹ KAUFMANNOVÁ, Heda a Antonín SLAVÍČEK. *Léta 1938-1945 válečné vzpomínky*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1999. Svědectví o době a lidech. ISBN 80-852-7085-4.

²² WAAGEOVÁ, Eliška a Marie ZHRADNÍKOVÁ. *Jáchymka: [Jáchymka, Jáchymovka, Jáchymská, the Jew House, Museum, Societies House]*. [Praha]: Institut Tereziánské iniciativy, ©2014. ISBN 978-80-906000-2-7.

²³ *Protinacistický odboj na Mělnicku za druhé světové války: svědectví o časech smutku i naději 1939-1945*. Mělník: OV ČSBS Mělník, 1995.

²⁴ ŠŤASTNÁ, Michaela. *Gisa a Rudolf Saudkovi*. Pardubice, 2017. Diplomová práce. Univerzita Pardubice Fakulta filozofická.

Má odborná práce je rozdělena do sedmi kapitol, které se poté dělí na menší podkapitoly. První kapitola s názvem *Dobový kontext* je koncipována tak, aby čtenář pochopil tehdejší nelehkou životní situaci, Pickové způsobenou politickými událostmi a utvořil si představu o době, ve které musela žít. Je zde popisován politický systém druhé republiky a protektorátu Čechy a Morava. Dále charakterizují český odboj za druhé světové války. Závěrem kapitoly je přiblíženo postavení Židů v souvislosti s příchodem německých okupantů, jelikož konečné řešení židovské otázky znamenalo celou rodinu Saudků a Picků.

Druhá kapitola *Formování osobnosti Jiřiny Pickové* pojednává o rodině a vysokoškolském studiu Jiřiny Pickové, o dvou výrazných faktorech, které se podílely na zformování její osobnosti. Matka Gisela byla známou spisovatelkou, která pocházela z rodiny Saudků, shodou okolností významné rodiny spisovatelů, překladatelů, publicistů a politiků. Gisela se do české literatury zapsala jako autorka próz, ale i divadelních her. Nejvíce se však proslavila autobiografií o básníku Březinovi, se kterým ji pojilo dlouholeté přátelství, s názvem *Hovory s Otokarem Březinou*. Jiřin život byl s matčiným v mnoha směrech paralelní. Jiřina se stejně jako ona věnovala literární tvorbě a matka ji svým prosocialistickým cítěním přivedla k levicovým myšlenkám přerůstajícím u ní v komunistický pohled na svět za doby jejích studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Sama zde byla činná i v několika levicových spolcích, a dokonce ve studentské komunistické frakci Kostufry.

V podkapitole *Vysokoškolské studium* jsou mimo jiné popisovány její aktivity ve zmíněných spolcích, například se jako delegátka Spolku posluchačů filosofie účastnila mezinárodního kongresu mládeže proti fašismu v Bruselu. Jiřinin studijní zápal byl obrovský, o čemž svědčí to, že absolvovala dvě náročné zkoušky, aby se mohla stát řádnou profesorkou na střední škole. V závěru je ještě zmíněna její první pracovní zkušenost jako státní profesorky českého a německého jazyka na gymnáziu v České Třebové ve školním roce 1936/1937, ke kterému se mi nepodařilo dohledat žádné rozšiřující prameny.

Třetí kapitola, jež nese název *Pedagogické působení Jiřiny Pickové*, přináší detailní pohled na osobnost Pickové jako učitelky. Jiřina se kromě běžné výuky snažila o shrnutí svých poznatků z pedagogiky do odborných publikací nebo o vytváření školní metodiky. Kapitola začíná až její druhou pedagogickou zkušeností, a to na mělnickém

gymnáziu. Jiřina odeřla učit do Mělníka z neznámých důvodů v září 1938. Na gymnázium přinesla zcela nové metody ve výuce nemající do té doby obdobu, jako jediný pedagog se totiž zajímala o své žáky i mimo běžnou výuku, z toho důvodu zalořila tři volnočasové krouřky.

V osobní pozůstalosti Pickové jsem dále našel k její pedagogické činnosti v Mělníku paměti bývalého studenta Jiřého Kotrcha, jeř pojednávají o radikalizaci pravice a levice na gymnázium v éře druhé republiky. Přibližují boj těchto dvou ideologií na pozadí politické roztrřštěnosti učitelského sboru. Na škole měla vzniknout fařistická klika gymnazijních profesorů mající blízko k celé mělnické reakci, mezi jejímiř členy měl údajně být i dnes oceňovaný a připomínaný profesor Vítězslav Knejfl.

Společně se tito učitelé ostře vymezovali proti všemu levicovému a na Pickovou, která byla komunistického přesvědčení, měla být z jejich strany vedena dosti očeřňující kampaň v podobě vydaných novinových článků v *Mělnických listech*. Slovně bylo napadeno i gymnázium, jelikoř dle nich pomáhalo k dalšímu šíření a upevňování těchto myšlenek ve školním prostředí. Jiř Kotrch na základě domněnky Jiřiny Pickové obvinil z vydání a přípravy těchto novinových článků přímo Vítězslava Knejfla a jeho rodinu, jelikoř byli funkcionáři fařistického Národního sjednocení, jehoř orgánem Mělnické listy byly.

Nutno dodat, že paměti Jiřého Kotrcha nelze považovat za zcela důvěryhodný zdroj, který by bylo snadné ověřit. řádné odborné publikace zabývající se radikalizací studentstva na mělnickém gymnázium dosud nevznikly a vzpomínky ostatních pamětníků se různí. Školní kronika také o ničem nevypovídá, jelikoř končí posledním zápisem z roku 1934 a od té doby se dál z neznámého důvodu ve psaní nepokračovalo. Navíc je důležité brát v potaz, že Jiř Kotrch byl velmi agilním komunistou, který zůstal myšlenkou komunismu věrný po celý život. Za války působil v ilegálním komunistickém odboji, po roce 1945 se stal okresním komunistickým pohlavárem. Je velmi pravděpodobné, že jeho podání situace může být zkreslující a zveličující, proto jsem se snařil s tímto pramenem nakládat velmi uvážlivě, abych nezneuctil památku profesora Vítězslava Knejfla, jenř je dodnes symbolem solidarity a dobroty vyjádřené obyvatelům srbského Rudniku, kde za první světové války působil jako okresní vojenský velitel.

Picková odešla z mělnického gymnázia jen pár dní před vyhlášením protektorátu v březnu 1939, jelikož vyšlo nařízení, kterým byli všichni státní zaměstnanci židovského původu propuštěni. Další podkapitola proto nese název Placená dovolená, navazuje na ni Židovská měšťanská škola v Jáchymově ulici, kde Jiřina Picková působila až do jejího zákazu v roce 1942. Jáchymka, jak se jí přezdívalo, byla jedinou školou v Čechách určenou pro židovské děti.

Celá kapitola je zakončena podkapitolou *Publikační činnost*. Rozebírány jsou dvě publikace učebnicového rázu *Národní čítanka* (1939)²⁵ a *České kraje* (1940).²⁶ Obě jsou svým výběrem literárních textů laděny tak, aby posilovaly národní uvědomění v boji proti německým okupantům. Dále se zabývá i jinými jejími tvůrčími počiny souvisejícími s profesí učitelky, jako například *Kurs praktické psychologie*, ve kterém je rozebírána školní metodika. V neposlední řadě věnuje pozornost časopisu *Rozbor*, který vznikl z podnětů studentských spolků na filozofické fakultě a vydávala jej Jednota nemajetného a pokrokového studenstva v období od roku 1935 až do ledna 1939. Jiřina Picková však psala pro tento časopis i po dokončení svých vysokoškolských studií. Jak již bylo naznačeno, analyzuji její dva články z ledna 1939 v tomto časopise, než byl zakázán.

Čtvrtá kapitola *Jiřina Picková v odboji* seznamuje s její odbojovou činností za doby protektorátu. Picková působila v komunistickém odboji, dále v Petičním výboru Věrní zůstaneme a v Učitelské unii. Její práce v komunistickém odboji začala téměř vzápětí po mnichovské dohodě, jelikož došlo ke zrušení komunistické strany a ta musela přejít do ilegality. Picková byla zapojena do I. i II. ilegálního ústředního vedení komunistického odboje.

Profesorku Pickovou přivedl do PVVZ jeho zakladatel Vojtěch Čížek hned v březnu 1939, kdy se tento proud české rezistence utvářel. Díky němu získala dvougarsoniéru ve Pštrosce 7 na Vinohradech, v domě Anny Pollertové, kde se scházeli členové odboje a měli zde tajný úkryt. K její činnosti v obou odbojových skupinách lze obecně

²⁵ JUNGSMANN, František. *Národní čítanka*. Praha: K. Borecký, 1939.

²⁶ MARALÍK, Milan. *České kraje*. Praha: K. Borecký, 1940.

poznámenat, že figurovala jako spojka a sháněla a zprostředkovávala kontakty pro své spolupracovníky.

Vzhledem ke všeobecné absenci pramenné základny k Učiteltské unii nelze dohledat žádné informace k aktivitám Pickové v této odbojové skupině. Národní archiv, Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského mi sdělily, že vlastní fond Učiteltské Unie dle všeho neexistuje. Jedinou možností, kde hledat další informace, představují osobní fondy členů odboje. Cílem mé práce však není primárně odbojová činnost Jiřiny Pickové, proto jsem se touto cestou již nevydal, jedná se ale o možnost pro další bádání.

Z tohoto důvodu jsem musel zmínit účast Pickové v Učiteltské unii jen okrajově v souvislosti s jejím zatčením v paté kapitole *Konec života Jiřiny Pickové*. Ta se věnuje zatčení, věznění, odsouzení a její následné popravě. Jiřina po zatčení strávila nějaký čas ve věznicí na Pankráci a na Karlově náměstí v Praze. Po celou dobu s ní bylo zacházeno jako s politickým vězněm, nikoliv jako s Židovkou pro její rasový původ. Jiřina Picková byla odsouzena a poslána do koncentračního tábora Auschwitz, kde byla 16. listopadu 1943 zastřelena.

Předposlední kapitola *Rodina Jiřiny Pickové a holocaust* pojednává o konečném řešení židovské otázky a jejím dopadu na rodinu Picků a Saudků. Dle dostupných pramenů přežili holocaust jen čtyři členové obou rodin. V kapitole se zaměřuji hlavně na nejbližší rodinné příslušníky Jiřiny, a to na matku Giselu a bratra Pavla, kteří zahynuli rukou nacistů. Gisela byla transportována spolu s Pavlem a svými sestrami do Auschwitzu, kde našla pravděpodobně dle dostupných zdrojů smrt v plynové komoře. O Pavlově smrti se píše v novinovém článku *Štafeta památnými místy*,²⁷ který tvrdí, že zemřel v dubnu 1945 při pochodu smrti v severočeském městě Chřibská, což však nelze s jistotou ověřit. Nicméně výpis z transportního protokolu rodiny Pickových, který byl převzat z kartotéky **Židovské náboženské obce** a nacházející se v *osobní pozůstalosti Jiřiny Pickové*²⁸ potvrzuje, že Pavel zemřel na konci války 24. dubna 1945. To, že Jiřina

²⁷ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, fond Jiřina Picková, složka 0009, novinový článek *Štafeta památnými místy*.

²⁸ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, fond Jiřina Picková, složka 0009, výpis z kartotéky Židovské náboženské obce z transportního protokolu rodiny Pickových.

nebyla transportována v roce před svým zatčením gestapem, kdy probíhala největší vlna transportů, lze objasnit buď jejím odchodem do ilegality roku 1940 nebo případně jejími kontakty s odbojovou činností.

Poslední kapitola se nazývá *Druhý život Jiřiny Pickové* a popisuje její glorifikaci jako protifašistické bojovnice komunistickým režimem. S jejím odkazem se lze setkat i dnes. Důkazem toho je pamětní deska Pickové na staré budově gymnázia v Mělníku či pamětní deska PVVZ v Praze v ulici Anny Letenské č. p. 34/7 na Vinohradech, kde je vedle ostatních členů odboje uvedeno i její jméno.

V celé odborné práci jsem uplatnil několik metod. Nejprve jsem začal s tvorbou rešerše k získání přehledu o literatuře k danému tématu. Její studium mě přivedlo k dalším zdrojům. Po celou dobu psaní odborné práce jsem primárně využíval analytickou a deskriptivní metodu. Deskriptivní metodou jsem zpracoval dějinný historický kontext a do něj poté promítnul život Jiřiny Pickové. V části týkající se jejího života jsem pracoval s prameny, které jsem musel nejdříve utřídit, klasifikovat a poté podrobit detailní analýze. Získané informace k dané problematice byly prostudovány, kriticky vyhodnoceny a systematicky interpretovány ve formě strukturovaného textu. Někdy jsem narazil na to, že se dva zdroje z primární a sekundární literatury lišily ve faktografických údajích, proto jsem je tedy musel podrobit komparaci s jinými zdroji. Kromě návštěvy archivů a muzeí, ve kterých se nacházela vhodná pramenná základna k dané problematice, jsem se vydal na místa dodnes připomínající odkaz profesorky Jiřiny Pickové a pořídil například fotodokumentaci její pamětní desky umístěné na staré budově gymnázia v Tyršově ulici č. p. 94 v Mělníku.

1 DOBOVÝ KONTEXT

1.1 Politický systém 2. republiky a protektorátu Čechy a Morava

Na konferenci v Mnichově 30. září 1938 došlo k uzavření dohody mezi Velkou Británií, Francií, Itálií a Německem, jež vešla do historie pod názvem mnichovská dohoda. Pro československý stát znamenala zmenšení území, omezení hospodářské základny, snížení počtu obyvatel a také zhroucení vnitropolitického systému a principů státní suverenity.

Období druhé republiky, trvající od 1. října 1938 do 15. března 1939, přineslo přerod demokracie v autoritativní režim s projevujícími se krajně pravicovými prvky způsobu vlády. Začal převládat názor, že vše spojené s první republikou je špatné, jelikož zapříčinilo současnou krizi. Prezident **Edvard Beneš**, na něhož mířily útoky z veřejného prostoru, pár dní po mnichovské dohodě abdikoval a na konci listopadu jej nahradil JUDr. **Emil Hácha**. V zahraniční politice se druhá republika snažila o urovnávání vztahů s Třetí říší. Okleštěné Československo totiž shledávalo svůj status svobodné země střední Evropy závislým na postoji Německa.

I v domácí politice byla tendence co nejvíce se zalíbit Němcům, proto také politické spektrum druhé republiky prošlo zjednodušením (tzv. proces glajchšaltace) a veřejný prostor měl být pod kontrolou. Došlo k vytvoření bipartismu, tj. politickému systému dvou stran. Vznikla Strana národní jednoty (SNJ) a Národní strana práce (NSP) a to postupným sloučením vícero politických subjektů. SNJ byla nacionálně pravicově orientována. Její součástí se stalo několik českých fašistických stran. SNJ tvořila vládu v čele s premiérem **Rudolfem Beranem** a prosazovala autoritativní, rychlou a výkonnou demokracii.

Oproti tomu NSP představovala loajální opozici k vládě Rudolfa Berana, jelikož na základě opoziční smlouvy, kterou spolu obě strany uzavřely, mohla NSP prosazovat svůj politický program při vzájemné spolupráci. V NSP byly sdruženy levicové strany, mezi něž patřila Československá strana národně socialistická a Československá sociální demokracie (ČSSD), pod jejím předsedou **Antonínem Hamplem** se NSP

zformulovala.²⁹ Mimo toto uskupení levicových stran zůstala Komunistická strana Československa (KSC), jejíž činnost byla 20. října 1938 na celém území státu zastavena a 27. prosince 1938 byla vládním nařízením rozpuštěna, proto přešla do ilegality.

Změna nastala i v oficiálním názvu společného státu Čechů a Slováků, který se od 23. listopadu 1938 oficiálně nazýval Česko-slovenská republika. Slováci totiž využili oslabení centrální vlády po mnichovské dohodě a vynutili si svou autonomii známou jako Slovenská krajina. Autonomní vládu však získala i Podkarpatská Rus.

Dne 14. března 1939 Slovensko na nátlak Třetí říše vyhlásilo svůj samostatný stát, o den později vojska wehrmachtu obsadila zbytek území Čech a Moravy a ve stejný den se osamotnila i Podkarpatská Rus. Dne 16. března 1939 byl vyhlášen protektorát Čechy a Morava, který se stal součástí Třetí říše. Říšskoněmecké orgány byly nadřazeny těm protektorátním, a tudíž si protektorát zachoval jen formální autonomii. Nositelem autonomní správy byla protektorátní vláda a státní prezident Emil Hácha, jenž byl hlavou celé správy. Nad ním stál říšský protektor, který zastával říšské zájmy a zastupoval říšského vůdce. Sám potvrzoval členy protektorátní vlády a mohl zasahovat do rozhodnutí protektorátní vlády.³⁰ Systém politických stran pokračoval v trendu dalšího zjednodušování politického spektra. Sjednocením SNJ a NSP tak vznikl jediný uznávaný politický útvar Národní souručenství, jehož vůdcem byl Emil Hácha. Národní souručenství zároveň vykonávalo i úlohu Národního shromáždění. Jeho programem bylo přispět k národní pospolitosti a budování vztahů s Německem.

1.2 Charakteristika českého odboje za 2. světové války

Po vyhlášení protektorátu Čechy a Morava se odboj rozdělil na domácí a zahraniční. Jedno ze sídel měl v Londýně, kam odešel okruh demokratů kolem **Edvarda Beneše**. Došlo zde k vytvoření prozatímního československého státního zřízení. Exilovým prezidentem se stal Edvard Beneš a byla ustanovena československá exilová vláda v čele s **Janem Šrámkem**. Spojenci postupně uznávali československou exilovou

²⁹ GEBHART, Jan a Jan KUKLÍK. *Velké dějiny zemí Koruny české: svazek XV. a, 1938-1945*. Praha: Paseka, 2006, s. 64-65. ISBN 80-7185-582-0.

³⁰ GEBHART, Jan a Jan KUKLÍK. *Velké dějiny zemí Koruny české: svazek XV. a, 1938-1945*. Praha: Paseka, 2006, s. 179. ISBN 80-7185-582-0.

vládu, z nichž se stal hlavní partner pro jednání o poválečném obnovení Československa. Naproti tomu druhé centrum zahraničního odboje utvořili komunisté v Moskvě. Nejužší vedení KSČ odešlo v čele s **Klementem Gottwaldem** do Moskvy již během druhé republiky, přijímalo direktivy od sovětských komunistů a exil v Londýně pro ně nepředstavoval kontinuitu s československou vládou.

Českou domácí rezistenci lze zpočátku charakterizovat nejednotností a nesoudržností, jelikož vedle sebe vzniklo několik různých skupin. Mezi nejvýznamnější odbojové skupiny patřily Politické ústředí (PÚ), Obrana národa (ON), Petiční výbor Věrní zůstaneme (PVVZ) nebo I. a II. ilegální ústřední vedení komunistického odboje. PÚ tvořili bývalí prvorepublikoví politici. Převážně mělo vliv na chod bývalé hradní křídlo, jež podporovalo Beneše a udržovalo spojení s Londýnem. ON vznikla z iniciativy důstojníků bývalé armády, tudíž se jednalo o vojenskou organizaci. Mezi zakladatele patřil i **Alois Eliáš**, který ze své pozice předsedy protektorátní vlády podporoval domácí odboj, za což byl v roce 1942 během heydrichiády popraven.

Třetí centrálou domácí rezistence byl PVVZ či „odboráři“. Sdružovalo se zde odborově organizované, socialisticky zaměřené dělnictvo nebo levicově orientovaná inteligence. Hlavní náplň práce představovalo shromažďování zpravodajských informací a rozšiřování ilegálních tiskovin. PVVZ počítal s obnovením Československa jakožto socialistického státu.

Roztříštěnost rezistenčního proudu čím dál tím více znemožňovala akceschopnost celého domácího odboje. Ten potřeboval organizaci a vytvoření ústředního vedení. K tomu došlo vznikem Ústředního vedení odboje domácího (ÚVOD) v lednu 1940, jehož součástí se staly PÚ, ON a PVVZ. S příchodem Reinharda Heydricha, nového zastupujícího říšského protektora, v září 1941 byla započata likvidace občanského odboje. ÚVOD byl tedy během roku 1941 v souvislosti se zatčením většiny členů jeho vedení rozbit, i když úplné zničení zbytků odbojové organizace trvalo fakticky až do roku 1943.

I. ilegální ústřední vedení komunistického odboje vzniklo již za druhé republiky. Ovšem vedení protinacistického odboje v komunistických stranách bylo velmi problematické, jelikož SSSR a Třetí říše se staly spojenci na základě uzavření paktu o neútočení. Toto stanovisko museli přijmout i ostatní komunisté v evropských zemí

a nevést tak odpor své strany vůči nacistům. I. ilegální ústřední vedení komunistického odboje se zdráhalo uposlechnout direktivy Komunistické internacionály, jelikož by kvůli tomuto stanovisku ztratilo podporu lidí. Charakteristickou činností KSC představovaly propagační a agitační aktivity související s kolportováním tiskovin.

12. února 1941 bylo zatčeno celé vedení I. ilegálního ústředního vedení komunistického odboje. V období od dubna do června 1941 se utvářelo se značnými potížemi II. ilegální ústřední vedení KSC. V červnu 1941 došlo k napadení Sovětského svazu Třetí říší, a tím i k porušení paktu o neútočení, čím se změnil i oficiální postoj Kominterny k vedení války. Z komunistů se tak stala jedna ze složek antihitlerovské koalice, a proto II. ilegální ústřední vedení KSC ukončilo svou izolaci od ostatní české rezistence a společně s Ústředním vedením odboje domácího vytvořilo Ústřední národní revoluční výbor Československa, jenž byl společným orgánem komunistického a nekomunistického odboje. Důsledkem též bylo uznání československé vlády v Londýně moskevským centrem zahraničního odboje za legitimní.³¹ V roce 1943 uzavřela československá exilová vláda se Sovětským svazem, tzv. československo-sovětskou spojeneckou smlouvu. Šlo o zabezpečení ČSR do budoucna proti možnému novému útoku Německa. Výsledkem moskevských jednání byly i dvě dohody o spolupráci mezi londýnským a moskevským odbojovým centrem v době války a dohoda o budoucím uspořádání obnovené ČSR. Exiloví politici vůči komunistům projevíli řadu ústupků vedoucích k oslabení demokratických sil v zahraničním odboji a nárůstu vlivu komunistů, což bylo podmíněno i postupem Rudé armády v Evropě.

1.3 Postavení Židů

21. června 1939 začaly říšským nařízením o židovském majetku v protektorátu platit norimberské rasové zákony, i když ostrakizace Židů ze společnosti probíhala již v době druhé republiky. Tyto zákony byly poprvé přijaty v roce 1935 na území Třetí říše v Norimberku a legalizovaly provádění protižidovské politiky. Jednoduše by se dalo říct, že svým obsahem zbavovaly Židy občanských práv a klasifikovaly různé stupně židovství. Nacisté nemohli spolehlivě vědecky určit, kdo k této rase náleží, a proto byla pro ně rozhodující příslušnost prarodičů k židovské náboženské obci. Za plného Žida

³¹ GEBHART, Jan a Jan KUKLÍK. *Velké dějiny země Koruny české: svazek XV. b, 1938-1945*. Praha: Paseka, 2006, s. 32. ISBN 80-7185-582-0.

byl považován každý, kdo pocházel alespoň ze tří židovských prarodičů. Velmi komplikovaná byla otázka míšenců. Míšencem prvního stupně byl člověk, který měl pocházet ze dvou prarodičů. Míšenci druhého stupně byli ti, co měli jednoho z prarodičů židovského původu.³² Na míšence se vztahovala některá omezující opatření, ale v podstatě v menší míře než na plné Židy.

Norimberské rasové zákony tedy souvisely s postupným vyčleňováním Židů z veřejného života. Jejich projevem byla například i arizace, kdy veškerý židovský majetek propadl do vlastnictví árijců. S probíhající válkou a nedostačujícími kapacitami polských ghatt pro židovské obyvatelstvo si nacistické vedení začalo uvědomovat, že konečné řešení židovské otázky musí být uskutečněno co nejdříve, proto se ve druhé polovině roku 1941 začaly připravovat plány k fyzickému vyhlazování židovského obyvatelstva.³³ Díky tomu bylo také zřízeno terezínské ghetto. Německá propaganda často hovořila o Terezíně jako o městě, které bylo „darováno“ Židům. Nacisté záměrně vyvolávali v Židech iluzi, že Terezín bude jejich samosprávné místo, kde budou moci klidně žít a budou chráněni před válkou³⁴ a to byl také jeden z prostředků, jak získat čas k přípravě jejich systematické likvidace.

Na konferenci ve Wannsee 20. ledna 1942 bylo Reinhardem Heydrichem, organizátorem židovského holocaustu, rozhodnuto o systematickém vyvražďování příslušníků židovského národa. V souvislosti s tímto faktem se stal z Terezína tranzitní tábor pro evropské Židy, kteří směřovali do vyhlazovacích táborů na východě. Symbolem židovské genocidy se stal bezesporu koncentrační tábor Osvětim-Březinka, kde podle různých odhadů zahynulo 1,2 až 1,6 milionů evropských Židů.³⁵

³² Norimberské zákony (1935). In: *Holocaust.cz* [online]. Praha: Institut Terezínské iniciativy, ©2019 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/holocaust/historicky-kontext/nacisticka-ideologie/norimberske-zakony-1935/>

³³ GEBHART, Jan a Jan KUKLÍK. *Velké dějiny země Koruny české: svazek XV. b, 1938-1945*. Praha: Paseka, 2006, s. 75. ISBN 80-7185-582-0.

³⁴ BLODIG, Vojtěch. Vznik ghetta. In: *Holocaust.cz* [online]. Praha: Institut Terezínské iniciativy, 23. 8. 2019 [cit. 2022-12-23]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/ghetto-terezin/vznik-ghetta/>

³⁵ ŠTĚPKOVÁ, Tereza, Růžena BRÖSSLEROVÁ (VOGLOVÁ) a Petr BEDNAŘÍK. Osvětim. In: *Holocaust.cz* [online]. Praha: Institut Terezínské iniciativy, 17. 3. 2017 [cit. 2022-12-23]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/koncentracni-tabory-a-ghetta/koncentracni-tabory/osvetim/>

2 FORMOVÁNÍ OSOBNOSTI JIŘINY PICKOVÉ

2.1 Rodina

Jiřina Picková se narodila 11. dubna 1912 v Jaroměřicích nad Rokytnou v českožidovské rodině. Její otec **Richard** působil jako obvodní a městský zvěrolékař. Matka **Gisela** pocházela ze židovské asimilované rodiny Saudků z Kolína. Jednalo se o rodinu mnohých spisovatelů, překladatelů, publicistů nebo dokonce i politiků.

Na spisovatelskou dráhu se vydal kromě Gisely i její bratr **Robert Saudek**, který patřil v té době k jednomu z nejlepších překladatelů Williama Shakespeara a byl také uznávaným grafologem. Po vzniku Československa působil jako diplomat na velvyslanectvích v několika evropských městech. Z dalších sourozenců Gisely a Roberta stojí za zmínku také sestra **Laura**, která se vdala za hlavního představitele sionistického hnutí a angažovaného politika Židovské strany **Ludvíka Singera**.³⁶ Jejich vnučkou byla **Hana Bořkovcová, roz. Knappová**, známá spisovatelka dětské tvorby. Do okruhu širší rodiny patřil i vynikající malíř a grafik **Rudolf Saudek**, který se proslavil tvorbou bust. Je mimochodem autorem busty Otokara Březiny v univerzitní knihovně v Brně. Vytvořil však také portréty významných osobností z kulturního života, Bedřicha Smetany, Antonína Dvořáka, Zdeňka Nejedlého nebo F. X. Šaldy.³⁷

V roce 1911 se Gisela Saudková krátce po dokončení svých studií v Praze vdala za Richarda Picka a poté s ním odešla do Jaroměřic nad Rokytnou. V roce 1912 se jim narodila dcera Jiřina a o čtyři roky později, v roce 1916, syn **Pavel**. V době, kdy Richard působil na válečné frontě pod uniformou rakousko-uherské armády jako zvěrolékař, začala být Gisela v Jaroměřicích nad Rokytnou velmi společensky

³⁶ Rodina Saudkových byla velmi ovlivněna myšlenkami politicky angažovaného sionismu Ludvíka Singera na rozdíl od Pickových. Jiřinin vztah k židovství a sionismu byl velmi chladný, což dokládá jedna z pasáží knihy Soukromý rozhovor od Hany Bořkovcové: „(...) protože nám začala vykládat, že celý ten nápad se židovským státem je nesmysl vzniklý jen jako reakce na antisemitismus, který ale brzy úplně vymizí, až přestanou existovat rozdíly mezi lidmi, skončí všechny formy vykořisťování a bude beztrždní společnost. Já vůbec nevěděla, o čem mluví, tak jsem se na to zase musela doma zeptat, ale táta jen mávl rukou a zabručel, že Jiřina je na hlavu padlá komunistka a že jí to časem přejde.“

In: BOŘKOVCOVÁ, Hana. *Soukromý rozhovor*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004, s. 84. Osudy (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-719-2796-1.

³⁷ ŠTASTNÁ, Michaela. *Gisa a Rudolf Saudkovi*. Pardubice, 2017, s. 64. Diplomová práce. Univerzita Pardubice Fakulta filozofická.

a kulturně činná. Stala se redaktorkou místního časopisu a přispívala do mnoha dalších periodik, např. Lidových novin, Moravského jihu (Znojmo), Naší pravdy (Kolín), Pozoru, Ženských listů a Ženského světa. Do ženských časopisů pak psala úvahy týkající se sociálního postavení žen. Psala také literární články, recenze nebo původní literární díla. Rovněž překládala z češtiny do němčiny tituly některých českých autorů.³⁸

Zájem o kulturní život a společenské dění pramenilo i z manželovy strany a byl to on, kdo ji přivedl do okruhu významných osobností československé kultury. Manželé Pickovi udržovali přátelské vztahy např. s F. X. Šaldou, Otakarem Fischerem, Jaroslavem Kvapilem, Arne Laurinem nebo **Otokarem Březinou**. Osudovým se však stalo pro Giselu přátelství s posledně jmenovaným, jehož výsledkem byla biografická publikace, ve formě deníkových zápisů, *Hovory s Otokarem Březinou*, kterou psala v letech 1914 až 1928. Biografie vyšla v roce 1929 při příležitosti úmrtí básníka a představuje její nevýznamnější dílo. Gisela Březinu často navštěvovala a z rozhovoru s ním vznikla tato kniha. Úryvky jsou tedy přímými citacemi Březinových výroků, proto má dílo vypovídající hodnotu o umělcově osobnosti.

Gisela chovala k Otokarovi Březinovi nevýslovnou úctu, což je patrné v celé knize, kde jej nazývá Mistrem. Na konto Březiny se vyjádřila v tomto duchu: „*Byly chvíle, kdy jste naslouchající Mistrovi cítili, že jest něčím více než člověkem, z celé jeho bytosti, z gest, ze slov, ze záře očí prýštilo fludium, jehož nelze označit jiným slovem než božské. Co na tom, že to božství se vtělilo do té drobné, téměř ptačí postavy?*“³⁹ Spolupráce mezi oběma se nesla v čistě přátelském a osobním duchu, což dokládá i pasáž, ve které Gisela otevřeně mluví o smrti svého manžela.

Mimo osobní témata velmi často rozebírali situaci způsobenou okolnostmi první světové války. Nejvíce se však spolu bavili o soudobé kultuře a literatuře, jako příklad je možné uvést román *Diplomati* od bratra Roberta Saudka, který Březina velmi kladně ohodnotil.

³⁸ ŠŤASTNÁ, Michaela. *Gisa a Rudolf Saudkovi*. Pardubice, 2017, s. 65-66. Diplomová práce. Univerzita Pardubice Fakulta filozofická.

³⁹ SAUDKOVÁ-PICKOVÁ, Gisela. *Hovory s Otokarem Březinou*. Praha: S.V.U. Mánes, 1929, s. 11.

Bližší kontakt měla také s F. X. Šaldou. Dochovala se jejich osobní korespondence čítající 16 dopisů.⁴⁰ Z dalších děl Gisely lze zmínit *Deník židovské dívky*. Při vymýšlení postav se totiž inspirovala jednotlivými členy své rodiny. Do literárního povědomí se dostala také díky dramatům. V roce 1928 získala Grabowskiho cenu⁴¹ za drama *Za denním chlebem*.

Gisela byla i politicky nesmírně činná. Nejprve vstoupila do národní demokracie v Jaroměřicích nad Rokytnou, kde působila jako tajemnice místní buňky. Poté přestoupila do Československé strany národně socialistické, která se stala za druhé republiky součástí Národní strany práce.⁴²

Jiřina a Pavel se narodili do velmi kulturně bohatého společenského prostředí, které je ovlivnilo po zbytek jejich života. Obzvláště Jiřinin život byl v mnohých ohledech paralelní s tím matčíným. Tato podobnost je velice patrná i v její literární činnosti a politické angažovanosti.

V roce 1921 započali Pickovi stavbu vily v Jaroměřicích nad Rokytnou dle návrhu významného pražského architekta **Pavla Janáka**.⁴³ Mladá rodina zde však dlouho nezůstala. Na Štědrý den roku 1924 se zdravotní stav Richarda Picka díky prostupující tuberkulóze rapidně zhoršil a počátkem roku 1925 zemřel na toto zákeřné onemocnění. Dnes připomíná Richarda Picka jeho náhrobek, který se nachází na židovském hřbitově v Moravských Budějovicích, kde je pohřben. Na hrobě (č. 39) je nápis: *Zvěrolékař*

⁴⁰ ŠŤASTNÁ, Michaela. *Gisa a Rudolf Saudkovi*. Pardubice, 2017, s. 64. Diplomová práce. Univerzita Pardubice Fakulta filozofická.

⁴¹ Jednalo se o cenu, kterou vyhlašoval polský filantrop a šlechtic Ludwik Grabowski. Tato cena oceňovala díla inspirovaná slovanským životem.

In: ŠŤASTNÁ, Michaela. *Gisa a Rudolf Saudkovi*. Pardubice, 2017, s. 65. Diplomová práce. Univerzita Pardubice Fakulta filozofická.

⁴² V pramenné základně se nenachází žádná zmínka o tom, kdy vstoupila do Strany národně socialistické a co se stalo motivem pro její názorový obrat směrem k levici.

⁴³ Vila byla postavena ve stylu kubismu a v té době se jednalo o architektonický skvost rozšiřující urbanistickou stránku města Jaroměřice nad Rokytnou. Ve druhé polovině 20. století však vila ztratila svůj typický kubistický ráz. Výrazná fasáda s kubistickými motivy barevnosti byla stržena a nahrazena obyčejnou šedou fasádou. Dnes vila slavného architekta Pavla Janáka vypadá jako úplně běžný dům. Nachází se v Jiráskově ulici číslo popisné 168.

In: ŠŤASTNÁ, Michaela. *Gisa a Rudolf Saudkovi*. Pardubice, 2017, s. 66-67. Diplomová práce. Univerzita Pardubice Fakulta filozofická.

*Richard Pick 1878–1925, občan jaroměřický. „Jeho ruce byly věrny až do západu slunce“ (Z.K.N. Mojžíš 17,12).*⁴⁴

Po smrti manžela, ještě téhož roku, Gisela prodala rodinnou vilu a přestěhovala se s dětmi do svého rodného města Kolína k sestře **Martě Bauerové** a jejímu manželovi **Arnoštu Bauerovi**. Arnošt zaměstnal Giselu v rodinné peřovně jako úřednici.⁴⁵ Plat z peřovny tvořil kromě penze po manželovi a honorářů za články důležitou složku příjmů Pickové. Z osobní korespondence Jiřiny s její kamarádkou **Jarmilou Faltovou** se dá zjistit, že Gisela pracovala v rodinném podniku až do roku 1934, kdy dostala výpověď kvůli prohlubující se hospodářské krizi.⁴⁶

Gisela se v Kolíně opět věnovala publicistické a překladatelské činnosti a stala se součástí tamější společenské scény. Jiřina nastoupila v Kolíně na místní gymnázium v sextě. Předtím navštěvovala gymnázium v Moravských Budějovicích. Na rozdíl od matky si Jiřina na nové prostředí nezvykla, a měla problém je přijmout za své. V jednom z dopisů Jarmile se se svými pocity svěřuje: *„Je mi smutno ve škole, a hlavně v prvních dnech jsem cítila jakousi potřebu, hovořit s někým o tom všem. Velice jsem si přála, abych s tebou mohla mluvit. Vím také, že to letos bude chudší než loni, a to chudší o hovory s tebou.“*⁴⁷

⁴⁴ C. d., s. 65.

⁴⁵ Původně peřovnu založil Izák Saudek, po něm ji zdědili jeho synové Vilém a Jan. Podniku se dařilo natolik, že založili navíc filiálku v Lipsku, kam odešel Jan s rodinou převzít vedení, tudíž veškeré starosti s kolínskou peřovnou přešly na Viléma. Nástupcem Viléma v rodinné firmě se měl stát syn Robert, jenže ten na přání otce začal studovat němčinu na obchodní akademii a poté začal s cestováním. Nikdy jeho podnik nepřevzal. Peřovnu tedy musel převzít zeť Viléma, Arnošt Bauer, se svou manželkou Martou. Bauerovi si mysleli, že dalším, kdo bude pokračovat v jejich rodinné tradici, bude jejich nejstarší syn František, který však našel zalíbení v medicíně. Ten také jako jediný z rodiny v roce 1939 emigroval do Velké Británie. Jeho sestřenice Jiřina Picková mu pomohla získat potřebné doklady a díky ní mohl odjet do Anglie, kde dle vzpomínky Jarmily Vildové Faltové měl vstoupit do nespécifikovaného oddílu československé armády a specializovat se jako ušní lékař. Po válce se rozmýšlel, zdali se vrátí do Československa, ale situace po roku 1948 ho donutila zůstat v anglickém Liverpoolu.

In: Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, vzpomínky JUDr. Jarmily Vildové Faltové na svou přítelkyni Jiřinu Pickovou z 2. února 1985.

⁴⁶ Místo toho sehnal strýc Bauer pro Jiřinu brigádu soukromé vychovatelky, za kterou dostala byt a částečný plat, a tudíž během svého studia na vysoké škole nemusela bydlet jeden semestr v roce 1934 v dívčí koleji Budeč. V korespondenci však nelze zjistit adresu zmíněného bytu.

In: Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, dopis Jarmily Faltové z 23. srpna 1934.

⁴⁷ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, dopis Jarmily Faltové z 26. června 1930.

2.2 Vysokoškolské studium

V roce 1931 **Jiřina** odmaturovala na kolínském gymnáziu. Ve stejnou dobu odešel bratr Pavel studovat střední průmyslovou školu do Pardubic, kde bydlel u rodinné přítelkyně, učitelky **Antonie Svobodové**.⁴⁸ Jiřina k nim často jezdila trávit prázdniny spolu se svým partnerem Josefem Svobodou, který byl synem Antonie Svobodové. Na podzim téhož roku si zapsala na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy československý a německý jazyk. Opět se zde shledala se svou celoživotní přítelkyní **Jarmilou Faltovou**, kterou znala z kolínského gymnázia, kam chodila o rok výše, a jak se lze dozvědět z výše citovaného dopisu, jejich cesty se nakrátko po Jarmilině maturitě rozešly.

Jarmila studovala práva a obě spolu bydlely v letech 1931 až 1933 v dívčí koleji Budeč. Faltová zanechala na jejich společné soužití vzpomínku: „*Jiřina Picková byla vážná, i když měla smysl pro humor. Přemýšlivá, poctivá, při řešení všech problémů šla vždy do hloubky, byla velmi pracovitá. Měla široké kulturní zájmy a byla vysoko nad úrovní ostatních studentů. Bydlení s ní bylo velmi náročné. Přicházela s otázkami a problémy, nutila k přemýšlení.*“⁴⁹

Jiřina navštěvovala filozofickou fakultu v letech 1931-1937. Z jednotlivých studijních záznamů Pickové vyplývá, že na fakultě studovala 11 semestrů, přičemž nepsaným pravidlem bylo, že si studenti většinou zapisovali 8 nebo 10 semestrů.⁵⁰ Tehdejší vzdělávací systém na Univerzitě Karlově fungoval poněkud jinak než dnes. Studenti si nemohli vybrat konkrétní obory ke studiu, nýbrž si museli zvolit jednotlivé přednášky, na které během akademického roku docházeli a poté z nich konali závěrečné zkoušky. I zde opět platí, že Jiřina svým počtem zvolených přednášek vyčnívala. Její výběr přednášek byl hlavně zúžen na ty týkající se buď československého, nebo německého

⁴⁸ Antonie Svobodová se znala díky Gisele Pickové Saudkové i s Otokarem Březinou. Často Březinu navštěvovala a vedla s ním debaty o pedagogických otázkách.

⁴⁹ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, elaborát Milana Maralíka o Jiřině Pickové z roku 1986.

⁵⁰ Archiv Univerzity Karlovy, fond Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 1882-1966 (1970), katalogy posluchačů z let 1931-1937, záznamy z jednotlivých studijních semestrů mezi lety 1931-1937.

jazyka. Nechyběla mezi nimi ovšem ani filozofie, obzvláště estetika, další cizí jazyky, pedagogika nebo její oblíbená psychologie.⁵¹

Z toho plyne, že pokud si studenti nemohli vybrat přímo studijní obory, tak Picková, která se chtěla stát státní profesorkou na střední škole, musela ještě složit dvě poměrně složité státní zkoušky, skládající se z několika částí. Vykonala sérii zkoušek z československého jazyka a německého jazyka v letech 1931-1937. Mohl za to i fakt, že Jiřina u druhé státní zkoušky v prosinci 1936 dostala ze závěrečné ústní části z němčiny stupeň nedostatečný, a tudíž opakovala tutéž zkoušku na jaře 1937, kdy ji úspěšně zvládla, a tím jí náležel titul profesorky i akademicky.⁵²

Jiřinin okruh zájmů a znalostí byl velmi široký. V mnohých ohledech převyšoval univerzitní prostředí. Zabývala se psychologíí, pedagogikou, ani kultura a literatura nezůstala stranou. Měla velmi vřelý vztah k hudbě, hrála na klavír, a dokonce i skládala hudbu. Zaujala ji však také grafologie. Navázala tak na svého strýce **Roberta**, a tudíž pokračovala v rodinné tradici.⁵³

Jiřina se během svých studentských let účastnila několika studijních pobytů v Německu, aby si zlepšila svou němčinu, která jí zpočátku moc nešla. V roce 1932 byla na studijním pobytu v Lipsku, kde se poprvé setkala s projevy nacismu: „*Byla jsem na filmu Sorck, lidé volali na konci Heil Hitler.*“ Dále na adresu stoupenců Hitlera dodává: „*Myslím, že vzestup této strany nemůže jít do nekonečna. Příslušníci jsou příliš různorodí, než aby mohli být všichni uspokojeni. Bud' to bude strana v praxi hájit*

⁵¹ Archiv Univerzity Karlovy, fond Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 1882-1966 (1970), katalogy posluchačů z let 1931-1937, záznamy z jednotlivých studijních semestrů mezi lety 1931-1937.

⁵² První státní zkouška se skládala z vypracování dvou elaborátů z československého jazyka a německého jazyka a poté z následných dvou ústních zkoušek ze stejných předmětů. Druhá státní zkouška byla téměř identická, přičemž přibyl navíc jeden elaborát z českoslovenštiny.

In: Archiv Univerzity Karlovy, fond Zkušební komise pro učitelství na středních školách Univerzity Karlovy, karton S 211, inventární číslo 46-2-8924 (Picková Jiřina), žádosti o povolení obou zkoušek, potvrzení o vypracování jejích elaborátů, protokoly o ústních zkouškách a o celkovém splnění zkoušek.

⁵³ O vynikajících výsledcích Pickové v grafologii se měla vyjádřit **Gusta Fučíková** ve své knize s názvem *Paměti*.

In: Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny Šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, elaborát Milana Maralíka o Jiřině Pickové z roku 1986.

kapitalismus, a pak ztratí velké masy dělnictva, nebo se přikloní k socialismu a ztratí nacionalisty.“⁵⁴

Doba 30. let byla politicky a společensky velmi neklidná. Trvala světová hospodářská krize, v Německu se dostal k moci Adolf Hitler, který začal uskutečňovat své velmocenské plány spojené s vidinou nadvlády jedné nadřazené, árijské rasy, ve Španělsku vypukla občanská válka mezi republikány a fašisty. Díky tomu se fašismus a nacismus plně upevňoval v Evropě. S rostoucí rozpínavostí krajní pravice se začal vyostřovat vzájemný antagonismus s levicí, který se přenesl v podobě radikalizace obou ideologií i do prostředí středních a vysokých škol, které by dle očekávání mělo zůstat apolitické. Hlavně filozofické fakulty se dostaly pod vliv levicových, až krajně levicových tendencí, jelikož se jednalo o fakulty, kde většinou převažovali studenti z chudých rodinných poměrů. Levice však našla podporu i u vysokoškolských profesorů, kulturních činitelů, ale hlavně u komunistické strany, která podporovala levicové studentské spolky. Obzvláště na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy vše od počátku nasvědčovalo tomu, že oba politické tábory spolu nemohou koexistovat. Jasným ukazovatelem vzájemné tenze byl boj o univerzitní insignie neboli Insigniáda⁵⁵, v roce 1934.

Pod vlivem tohoto dobového ovzduší se Jiřina Picková přiklonila ke komunistickým myšlenkám. Brzy po svém příchodu na filozofickou fakultu vstoupila do **Spolku posluchačů filosofie**, který se dostal ještě do většího socialistického sevření, když měli na spolek vliv někteří levicoví vysokoškolští profesoři, jako byli František Krejčí, Zdeněk Nejedlý, František Xaver Šalda nebo docent Josef Fischer. Jiřina se ve spolku věnovala pedagogice a byla i členkou školské komise.⁵⁶

Na základě všech dostupných pramenů Picková vstoupila do komunistické strany již během svých vysokoškolských studií, proto na fakultě podporovala zřízení **Kostufry**,

⁵⁴ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, dopis Jarmile Faltové z 27. srpna 1932.

⁵⁵ Česká část rozdělené Univerzity Karlovy měla podle zákona nárok na univerzitní insignie jakožto pokračovatelka tradice Univerzity Karlovy, i přesto je německá část univerzity odmítla vydat. Pravicová část studentstva se postavila za vydání univerzitních insignií a levicová proti vydání.

In: *Za lepší svět: sborník statí a vzpomínek na stud. pokrokové hnutí třicátých let*. Praha: SPN, 1963, s. 97.

⁵⁶ Archiv Univerzity Karlovy, fond Všestudentský archiv, karton B 197 (Spolek posluchačů filosofie), zápisní kniha z roku 1935.

studentské komunistické frakce, kterou dostal za úkol založit ve školním roce 1932/1933 na filozofické fakultě student **Eduard Goldstücker**. Společně s ním patřila k osmi zakládajícím členům studentské buňky, mezi nimi byl například i **Vít Nejedlý**, proslulý český muzikolog a syn Zdeňka Nejedlého.⁵⁷

Tím ale další aktivity Pickové nekončily. Dále byla činná ve **Studentském svazu** nebo v **Jednotě nemajetného a pokrokového studentstva (JNPS)**.⁵⁸ V JNPS se podílela na organizování kulturních akcí a prázdninových táborů. Studentka Marta Mildschuhová Wichsová měla možnost se zúčastnit jednoho takového tábora v roce 1935 v Bystřičce u Valašského Meziříčí, a setkat se tak s Jiřinou: „*Politické školení na táboře probíhalo v malých kroužcích a bylo dobrovolné. A přece se málokdy našel někdo, kdo by se mu vyhýbal. Vzpomínám si ještě zcela jasně na svůj první politický kroužek. Vedla jej Jiřina Picková. Jako bych ji ještě dnes viděla sedět na vysoké trávě nad přehradou v kruhu několika chlapců a děvčat s útlou zelenou brožurkou v ruce – „Vývoj socialismu od utopie k vědě“.* Dovedla vypravovat poutavě a zajímavě, z jejích tmavých, vždy trochu smutných očí zářilo hluboké přesvědčení a moudrost dospělého, ačkoliv nebyla o mnoho starší než my. Byla bych se styděla jít hrát odbíjenou místo návštěvy jejího kroužku.“⁵⁹

V letech 1933-1938 Spolek posluchačů filozofie, JNPS a Kostufra navázaly úzkou spoluprací a spojily se v boji za vytvoření studentské fronty proti fašismu a v boji za socialismus.⁶⁰ Společným záměrem se stal vznik časopisu *Rozbor*, vydávaný v letech 1935–1939, který vzešel z iniciativy Kostufry. Časopis se stal podsekcí Spolku posluchačů filosofie, ale vydávala ho JNPS. Reagoval na společenské dění převážně spojené se sociální otázkou. Prostor přispívat do časopisu dostala i Jiřina. Například v jednom čísle kritizovala propouštění žen ze státních služeb za druhé republiky, což souviselo s utužováním tehdejšího krajně pravicového autoritářského režimu. Odmítla

⁵⁷ *Za lepší svět: sborník statí a vzpomínek na stud. pokrokové hnutí třicátých let*. Praha: SPN, 1963, s. 8.

⁵⁸ JNPS vznikla na počátku roku 1932 na základě svolání profesorů **Františka Krejčího** a **Zdeňka Nejedlého**. Jejím cílem bylo sdružovat pokrokové studentstvo k politickému boji a také chtěli bojovat za zlepšení sociálního postavení studentstva. Její vliv na akademické půdě byl enormní. Po roce 1936 ztrácela na svém významu, přesto však organizovala řadu prázdninových táborů a kulturních akcí. In: Archiv Univerzity Karlovy, fond Všestudentský archiv, karton B 271 (Jednota nemajetného a pokrokového studentstva), zápisní kniha.

⁵⁹ *Za lepší svět: sborník statí a vzpomínek na stud. pokrokové hnutí třicátých let*. Praha: SPN, 1963, s. 269.

⁶⁰ Archiv Univerzity Karlovy, fond Všestudentský archiv, karton B 197 (Spolek posluchačů filosofie), zápisní kniha.

názor, že pracující ženy upírají živobytí schopným mužům a díky tomu nepřispívají k upevnování rodiny jakožto základnímu stavebnímu pilíři státu.⁶¹ V posledním čísle časopisu se naopak zabývala společenským požadavkem na reformu školství a rozebírala jednu z navrhovaných reforem školství od Jana Antonína Baťy. Obě názorové oblasti jí byly velmi blízké, což se projevilo i v její práci ve školské a sociální komisi Spolku posluchačů filosofie.⁶²

V roce 1934 byla Jiřina vybrána jako delegátka studentů filosofie na mezinárodní kongres mládeže proti fašismu, který se konal v Bruselu. Zde se mimo jiné řešila nečinnost a nefungování Společnosti národů v mírových otázkách. Kongres viděl hlavní problém v jejích členech, tedy v otálení západních demokracií zasáhnout proti expanzivní politice Německa a Itálie narušující stabilitu světového mírového řádu. Závěrem kongres konstatoval, že mírová práce není jen věcí vlád, politiků a diplomatů, ale je to i úkol lidového hnutí, aby nedošlo k potírání zásad kolektivní bezpečnosti a Paktu Společnosti národů.⁶³

Nějaký čas byla Jiřina z pověření Kostufry také kurýrkou mezi Prahou a Berlínem,⁶⁴ a to již v době, kdy se nacisté chopili moci a ona jako Židovka tak riskovala svůj život. Vše svědčí o tom, že Picková svým osobním charismatem, prací a širokým kulturním rozhledem dovedla ovlivňovat ostatní a získávat jejich důvěru.

Lze se jen domnívat, zdali byla Jiřina Picková ovlivněna názorově jen na základě tehdejšího politicky rozděleného světa. Jistý předobraz totiž spatřovala i ve své matce, která byla socialisticky laděná. Gisela ji přivedla k politice jednotné a lidové fronty. Společně obě zavítaly na počátku 30. let do Sovětského svazu, kam ji Gisela vzala. Stejně jako její matka neskrývala svůj obdiv k SSSR, proto později ve druhé polovině

⁶¹ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, *Rozbor: časopis posluchačů filosofie, pedagogiky a přírodních věd*. 1939, roč. III, č. 1, s. 6.

⁶² Viz podkapitola Publikační činnost, s. 52.

⁶³ Archiv Univerzity Karlovy, fond Všestudentský archiv, karton B 197 (Spolek posluchačů filosofie), tisková zpráva československého Souručenství na obranu míru.

⁶⁴ Archiv Univerzity Karlovy, fond Všestudentský archiv, karton B 271 (Kostufra), propagační plakát.

třicátých let podnikla s profesory gymnázia z České Třebové do Sovětského Ruska svou druhou cestu. Obdivovala zde tamější školství a výchovu mládeže.⁶⁵

Nicméně v té době se však už mezi levicovou inteligencí objevují kritické hlasy namířené proti stalinistickému represivnímu režimu. Mezi prvními, kdo přišel s kritikou, byl **Jiří Weil**, člen KSČ a překladatel působící ve vydavatelství Kominterny v Moskvě. Sám se stal jednou z obětí stalinistické čistky. Ve svém románu *Moskva-hranice*⁶⁶ popsal praktiky sovětského systému, které zažil. Přiznává, že pro něj bylo velmi bolestné demaskovat krutý a nelidský systém, v nějž věřil.

Závěr studia Jiřiny Pickové byl poznamenán tuberkulózou, která se u ní rozvinula jako u jejího otce, a proto musela svá studia načas přerušit. V roce 1936 se opakovaně léčila v sanatoriu Albertina v Žamberku na východě Čech. Naštěstí léčba netrvala příliš dlouho a ve školním roce 1936/1937 úspěšně absolvovala filozofickou fakultu. Do prvního zaměstnání nastoupila jako řádná profesorka českého a německého jazyka na gymnázium v **České Třebové** v roce 1937.⁶⁷

⁶⁵ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, osobní vzpomínky s názvem poznámky k dílu Jiřiny Pickové od přítelkyně a spolupracovnice v Petičním výboru Věrní zůstaneme Marie Hartlové.

⁶⁶ WEIL, Jiří. *Moskva-hranice*. Praha: Družstevní práce, 1937.

⁶⁷ KLADIVOVÁ, Vlasta: *Jiřina Picková, její život a práce* – rukopis. Archiv Okresního muzea Mělník.

3 PEDAGOGICKÉ PŮSOBENÍ JIŘINY PICKOVÉ

3.1 Mělnické gymnázium (1938-1939)

Jiřina Picková učila na gymnáziu v České Třebové velmi krátkou dobu, jen ve školním roce 1937/1938. Poté se z neznámých důvodů přestěhovala do skoro 200 kilometrů vzdáleného Mělníka, kde nastoupila v novém školním roce 1938/1939 na gymnázium. *Mělnické listy* z 9. září 1938 informovaly o nově příchozích kantorech a stavu žactva. Lze se tedy dozvědět, že kromě Jiřiny začala na mělnickém gymnáziu učit i její přítelkyně a spolužačka z filozofické fakulty **Hana Sachsová**.⁶⁸ Dále je v nich uvedeno, že školu navštěvoval největší počet žáků za poslední dobu, a to konkrétně 452, proto bylo zřízeno pět učeben mimo areál školy. Uvažovalo se dokonce i o postavení nové budovy školy.⁶⁹

Situace se ještě změnila po mnichovské dohodě, kdy zhruba v polovině listopadu 1938 přišla na gymnázium řada profesorů a žáků ze Sudet. Díky tomu se mnoho tříd rozdělilo na paralelky a Jiřina musela učit i třídy vyššího gymnázia. Nově začala vyučovat češtinu v obou septimách a stala se třídní profesorkou sekundy B. Se studenty ze septimy navázala velmi úzké přátelské vztahy, jelikož se jejich pohled na politiku příliš nelišil.⁷⁰

Žáci si na Jiřinu velmi rychle zvykli a byla mezi nimi nesmírně oblíbená. Vždy se na její pestré a zajímavé hodiny těšili. Získala si je svým, na tu dobu osobitým přístupem, který se zřetelně odlišoval od přístupu k výuce některých starších profesorů, kteří prošli školstvím ještě za Rakouska-Uherska. Nesnažila se navázat se svými žáky jen formální vztah kantor–žák. Ten měl být dle jejího názoru přátelský a více lidský, založený na vzájemné důvěře a nevynuceném respektu, a proto se profesorka Picková věnovala svým žákům i mimo běžné vyučování, protože jen tak se mohou obě strany navzájem poznat a spřátelit. Je také důležité, aby se kantor zajímal o problémy svého žactva a řešil

⁶⁸ Hana Sachsová se po válce stala ředitelkou gymnázia Karla Sladkovského.

⁶⁹ *Mělnické listy*. 1938, roč. 20, č. 36, s. 3.

⁷⁰ Vřelé vztahy se studenty jí vydržely i po odchodu z Mělníka, o čemž svědčí korespondence od dubna do prosince 1939. Poté udržovala styky s jednotlivci, kteří byli komunistického smýšlení a působili během protektorátu v ilegálním komunistickém odboji, jako například Vlasta Kladivová, roz. Ruprychová.

In: KLADIVOVÁ, Vlasta: *Jiřina Picková, její život a práce* – rukopis. Archiv Okresního muzea Mělník.

je s nimi.⁷¹ Na gymnáziu působila řada profesorů s vynikajícími výsledky jako například ředitel **Josef Stáhlík**, Karel Bayer, dr. Otakar John nebo Ludmila Saidlová, ale nikdo z nich se nezajímal o své žáky po skončení výuky jako Jiřina, což bylo naprosto něco přelomového, co vnesla do výchovy a vzdělávání na mělnickém gymnáziu. Za krátkou dobu se začalo mluvit o Jiřině vysokých pedagogických kvalitách i mimo školu.

Stala se iniciátorkou tří studentských kroužků, dvou jazykových, angličtiny a ruštiny, které vedli studenti z vyšších ročníků, a diskusního, jenž si vzala na starost sama. Smyslem kroužků dle Jiřiny mělo být ukázat mladým lidem, jak mohou efektivně využívat svůj volný čas spojený se sebezdokonalováním. V debatním kroužku se zabývali literaturou a kulturou. Žáci si vždy měli připravit referáty o nějakém literárním díle a spisovateli, na kterého se běžně v hodinách českého jazyka nedostalo, a poté následovala debata. Práce v kroužku byla vždy koncipována tak, aby je vedla k hlubšímu a systematickému studiu, k rozšiřování znalostí, k samostatnému myšlení a tvoření vlastních názorů.⁷²

Žáci našli v Jiřině přítelkyni, které se mohli se vším svěřit, za což kromě všeho vyjmenovaného může i fakt, že mezi ní a jejími nejstaršími žáky byl věkový rozdíl pouhých devět let. V jednom ze svých dopisů mělnickým studentům se po odchodu z Mělníka vyjádřila i ke generačnímu hledisku ve školství: „*Sama jsem se nikdy nedívala kantorsky-generačně, protože generační hledisko vůbec neuznávám. Lidé zrají různě a je třeba je hodnotit individuálně, ne podle toho, kolik je jim let, ani podle různých vnějších faktů, za které nemohou. Udělá-li se z povrchních a nespravedlivých úsudků celý systém, je v tom vždy nebezpečí jako při každé stavbě se špatnými základy.*“⁷³

Tíže doby způsobená mnichovskou dohodou začala na všechny dopadat, obzvláště na mladé lidi. Obyvatelé Mělníka jakožto hraničního města se Třetí říši to museli pocítovat o to více, vždyť z okna gymnázia byl vidět nedaleký liběchovský kostel a vinice, ale to už bylo území Třetí říše. Jiřina si uvědomovala, že v této složité situaci, kdy došlo

⁷¹ KLADIVOVÁ, Vlasta: *Jiřina Picková, její život a práce* – rukopis. Archiv Okresního muzea Mělník.

⁷² KLADIVOVÁ, Vlasta: *Jiřina Picková, její život a práce* – rukopis. Archiv Okresního muzea Mělník.

⁷³ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, dopis Jiřiny Pickové z 24. dubna 1939 mělnickým studentům.

k narušení principů státní suverenity a postupně byla omezována demokracie, je potřeba dodávat mládeži tolik potřebnou sílu, odvahu a vůli pro další vzdělávání i v nejisté budoucnosti.

Ač neměla dlouholetou praxi ve školství, sám ředitel Josef Stáhlík hodnotí její činnost v klasifikačním popisu za školní rok 1938/39 z 8. července 1939 velmi kladně: „*Pěkná znalost mluvnice i písemnictví obou vědních oborů, zejména písemnictví novějšího, jakož i literatury pedagogické a speciální metodické, praktické ovládnutí jazyka německého bezpečné.*“ A dále: „*Učitelka oddaná svému povolání, přemýšlivá, se zdarem pěstující metodu pracovní i zkoušení testové. Pečlivě se připravující na výklad, učivo procvičující s trpělivostí snad až přílišnou. Kázeň udržovala velmi dobrou prostředky nenásilnými.*“ Když hodnotí plnění jejích služebních povinností, píše o ní: „*Pilná, svědomitá, dochvilná a přesná, ochotně vypomáhající řediteli i kolegům, obětavě přejímající i úkoly mimořádné.*“⁷⁴ Ředitel Stáhlík na její adresu později prohlásil: „*Poznal jsem mnoho dobrých profesorů, ale dětské duši opravdu rozuměla jen Jiřina.*“⁷⁵

Jiřina byla velmi aktivní i ve veřejném životě města. Věnovala se sociální péči o studenty z evakuovaného území. Vedla přednášky v Rodičovském sdružení i ve vzdělávacím výboru Masarykova kulturního domu (M.K.D). Dámský odbor M.K.D uspořádal 19. ledna 1939 přednášku na téma *Z osobních vzpomínek na básníka Otokara Březinu*. Picková při přípravě přednášky vycházela ze svých vzpomínek na dětství v Jaroměřicích nad Rokytnou a ze vzpomínek matky **Gisely**. Kritika v *Mělnickém Hranicáři* z 26. ledna o její přednášce napsala: „*Přednášející vykreslila nám portrét člověka, osamělého, nešťastného a nepochopeného. Přiblížila nám celý tragický život básníkův, který nespokojen v materialistickém světě s ostrou ironií a sarkasmem bouří proti konservativním mravům maloměsta, později však přechází mlčenlivým pohrdáním přes všechnu nízkost a všednost. Velmi šťastně byly vybrány některé básnickovy dopisy a vzpomínky na Otokara Březinu. Byly často brány z díla Gisy Pickové–Saudkové,*

⁷⁴ KLADIVOVÁ, Vlasta: *Jiřina Picková, její život a práce* – rukopis. Archiv Okresního muzea Mělník.

⁷⁵ KLADIVOVÁ, Vlasta: *Jiřina Picková, její život a práce* – rukopis. Archiv Okresního muzea Mělník.

matky přednášející. Přednáška byla zdařilá, můžeme říct, že snad vůbec nejzdařilejší ze všech, které jsme za letošní zimy v M.K.D slyšeli. Přednes básně byl slabý.“⁷⁶

V souvislosti s politickými změnami odehrávajícími se za druhé republiky pronikaly na mělnické gymnázium nálady z obou konců krajně politického spektra. Tehdejší školské prostředí popisuje ve svých pamětech Jiří Kotrch, studentský komunistický předák a v té době student oktávy: „*Počátkem školního roku 1938/1939, tedy v září, kdy jsme začínali chodit do oktávy reálného gymnázia na Mělnice, stahovala se nad republikou stále hustěji mračna blížící se nacistické agrese. I ve škole se podobně jako v celé společnosti stále více projevovala polarizace pokrokových a reakčních názorů. Studenti zvláště vyšších tříd, kteří stáli na straně převážné části představitelů tehdejší československé kultury, především pak literární a divadelní tvorby, která byla pro rozhodnou obranu republiky, byli na straně jedné a ti, kdož obdivovali tzv. „pevný řád a kázeň“ a jejichž idolem byli Hitler a Mussolini, stáli na straně druhé. Přes všechny fráze o nepolitčnosti školy se začínalo totéž projevat i v profesorském sboru. Již několik let byla na mělnickém gymnáziu kolportována i přes všechny zákazy Mladá kultura, časopis pokrokového středoškolského studentstva, v jehož redakci měli hlavní slovo komunisticky orientovaní studenti, i když se počet odběratelů pohyboval mezi 40 až 50 výtisky. Ti druzí, především místní zlatá mládež, se předháněli sice ve vykřikování vlasteneckých hesel, pilně četli „Polední list“,⁷⁷ místní plátek Mělnické listy, redigovaný národně sjednoceným fašistou JUC. Janem Andělem, a někteří z nich, ti nejvlastenečtější, odebírali a četli Vlajku, již tehdy časopis té nejodpornější fašistické sedliny. Na klopách nosili odznak N, což znamená „nic než národ“. Hlásili se k Mladému národnímu souručenství, jehož členové tvořili fašistické úderky v šedivých košilích, rajtkách a holínkách, na rukávech s páskou v národních barvách a s velkým „N“.*“⁷⁸

Jiří Kotrch tvrdí, že k prohloubení radikalizace poměrů na mělnickém gymnáziu došlo s příchodem profesora **Oldřicha Novotného** ve stejné době, jako přišla **Jiřina**. Dle

⁷⁶ *Mělnický Hraníčář*. 1939, roč. 1, č. 5, s. 2.

⁷⁷ Polední list založil a vlastnil Jiří Stříbrný, předseda nacionalistické až fašistické Národní ligy, proto tyto noviny posloužily k programové propagaci strany. V té době se jednalo o jeden z nejprodávanějších lidových deníků.

⁷⁸ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, paměti Jiřího Kotrcha, ve kterých vzpomíná na Jiřinu Pickovou a mělnické gymnázium.

všeho byl profesor Novotný zcela vědomým fašistou a členem Vlajky, ani ve škole neskrýval svůj obdiv k Hitlerovi a Mussolinimu a antisemitismus mu také nebyl cizí. Na škole se kolem něj vytvořila fašistická klika, mezi níž měli patřit profesori **Václav Dvořák** a **Vítězslav Knejfl**, která měla blízko k mělnické reakci. Sama se snažila o politizaci poměrů na gymnáziu, a proto také slovně urážela svou kolegyni Jiřinu Pickovou pro její komunistické přesvědčení a židovskou národnost. V Kotrchových pamětech je uváděn i příklad jedné bizarní situace, kdy s ní profesor Novotný odmítal sedat ve stejné lavici ve sborovně jen pro její židovský původ. Jiřina je naopak v jeho vzpomínkách líčena jako někdo, kdo se choval neagresivně a nezaújatě. Dodává, že oproti nim působila velmi klidně.⁷⁹

Později však tyto útoky ze strany profesorů přerostly ve veřejné očerňování a napadání za účelem jejího zdiskreditování a vyhození. Důkazem toho jsou dva publikované články v *Mělnických listech*. První takový článek se objevil v *Mělnických listech* z 28. října 1938. Autor nevyužil veřejný prostor jenom k útoku na Jiřinu Pickovou, nýbrž i na již zmíněného studentského komunistického předáka Jiřího Kotrcha nebo na gymnázium jakožto instituci v čele s ředitelem Stáhlíkem: *„Na mělnickém gymnáziu bylo asi před dvěma lety velmi energeticky zakročeno proti kolportování časopisu národního směru. Stalo se tak na popud místního nár. soc. týdeníku, který psal bombasticky o černých rukách fašismu na gymnasiu. Je všeobecně známo, že nyní přímo v třídách se rozšiřuje jistý časopis tzv. demokratické čili marxistické tendence, že někteří studenti nosí provokativně i ve škole stužky vládního Španělska a je velmi dobře známo, že oktáván ústavu, proslulý svým komunistickým přesvědčením, urazil nedávno veřejně hrubým způsobem vojáka v československé uniformě a nebyl disciplinárně potrestán, ač věc byla řediteli ústavu oznámena. Mělnická veřejnost rovněž je pobouřena nad tím, že se trpí, aby se ve vestibulu gymnasijské budovy povalovaly letáčky a přihlášky do komunistické strany, jejíž činnost byla na celém státním území zastavena. Jest velmi litovati, že ředitelství, jež dovedlo kdysi tak rázně zakročit proti černým*

⁷⁹ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka. 0009, paměti Jiřího Kotrcha, ve kterých vzpomíná na Jiřinu Pickovou a mělnické gymnázium.

rukám fašismu, popřává ještě i nyní plné volnosti propagaci těch ideologií, které připravily státu nynější katastrofu.“⁸⁰

Jiří Kotrch dává všechny tyto události do souvislosti s aktivizací mělnické fašistické reakce, kdy často přijížděli do Mělníka fašističtí předáci a pořádali zde shromáždění pro své příznivce. Během té doby údajně došlo ke dvěma incidentům. Fašisticky smýšlející studenti Voldřich a D. Valtr měli strhnout tabulku označující Benešovu ulici nebo část bývalé národně sociálně demokratické mládeže vydávala antisemitsky zaměřené letáky. Vlně fašizace se nevyhnula ani redakce *Mělnických listů* pod záštitou šéfredaktora **JUC. Jaroslava Anděla**. Mělnické listy byly totiž součástí Národního sjednocení, kde se zřetelně projevovaly krajně pravicové tendence.⁸¹

Mělnická reakce nezůstala jen u jednoho pokusu, jak napadnout Jiřinu Pickovou, a tak se v *Mělnických listech* z 16. prosince 1938 objevil druhý provokační článek: „*Na mělnickém gymnasiu jsou divné poměry a měli jsme už vícekrát příležitost na ně poukázat. Protože náprava dosud nebyla sjednána, bude nutno postupovat tvrdší cestou. Stále a stále je trpěna bolševická propaganda mezi gymnasijským studenstvem, mladé duše studentské jsou otravovány pachem té politiky, která přivodila naši národní katastrofu. V poslední době byl za patronace profesorky sl. Pickové utvořen debatní kroužek.*“⁸² *Vedení se přirozeně ujali studenti levicového smýšlení a ti určují i téma debaty. Nejčastějším, lépe řečeno věčným tématem debaty je chvála sovětského Ruska.*

⁸⁰ *Mělnické listy*. 1938, roč. 20, č. 39-40, s. 3.

⁸¹ Historie *Mělnických listů* sahá až do roku 1897, kdy je řídil první mělnický novinář z povolání G. Moudrý, ale brzy po jeho odchodu do redakce *Národních listů* v roce 1905 zanikly. Roku 1919 došlo k jejím obnovení Janem Andělem, který byl vydavatelem a zodpovědným redaktorem tohoto týdeníku Československé národní demokracie v Mělníku. Po jeho smrti v roce 1935 převzal vydavatelství i redakci *Mělnických listů* jeho syn JUC. Jaroslav Anděl, pod jehož vedením se téhož roku staly orgánem Národního sjednocení a v roce 1939 se pak staly součástí Národního souručenství. Nicméně JUC. Anděl byl v roce 1940 zatčen gestapem a po propuštění téhož roku nechtěl pokračovat ve vydávání, a tak jej na pozici odpovědného redaktora a vydavatele vystřídal J. Fiala.

In: *Vlastivědný Sborník Mělnicka III*. Mělník: Okresní muzeum Mělník, 1999, s. 49-51.

⁸² Autor novinového článku narážel na to, že již předtím bylo upozornováno na nedobré poměry na gymnáziu, ale žádná náprava nepřišla, a proto vyhrožuje tvrdším postupem proti volnému šíření levicových myšlenek. Zdůrazňoval, že na šíření těchto myšlenek má velký podíl diskusní kroužek pod patronací Pickové. V rukopisu Vlasty Kladvivé, prokomunisticky orientované studentky Jiřiny Pickové, je uvedeno, že činnost debatního a dalších dvou kroužků byla natrvalo přerušena zásahem z vnějška, o jehož podobě není nic známo. Na základě pramenů nelze přesně ověřit, zdali má tento článek se zákazem kroužků něco společného, ani kdy ke skutečnému zákazu kroužků na gymnáziu došlo.

Jsou však i jiná témata, o nichž ani nechceme psát. Hodila by se spíše pro novomanžele, než pro sextány a kvartánky. ⁸³

Oba články svým obsahem přinášely velmi závažná tvrzení o bolševizaci školního prostředí a označily jej za levicové, až krajně levicové podhoubí, kterému se dařilo ještě více pod vedením profesorky Jiřiny Pickové, ta je zde nařčena z politického ovlivňování svých studentů v debaterním kroužku.⁸⁴ Jiří Kotrch označil všechna tato nařčení a pomluvy za lživou fašistickou smyšlenku, provokaci namířenou na zničení učitelské kariéry Pickové a na vyhození ze školy těch studentů sympatizujících s KSČ, která byla k tomu všemu už zakázaná. Hlavně zdůrazňuje, že masová kolportace *Mladé kultury* a tvrzení o povalujících se přihláškách do komunistické strany po chodbách školy jsou naprosto nepravdivé. Přesto se musí brát v potaz vzpomínky dalších členů mělnické komunistické strany, jako např. **Aloise Popílka**, který tvrdí, že působení Jiřiny ve škole mělo vliv na ideové ovlivňování mládeže a studentů, jejichž politická angažovanost na gymnáziu ještě více vzrostla po rozpuštění KSČ. V souvislosti s touto atmosférou měl Kotrch oslovit Pickovou a navázat s ní spolupráci za účelem založení studentské komunistické buňky na gymnáziu, kterou chtěl zřídít předseda OV komunistické strany **František Rohel**. Jiřina s jeho návrhem souhlasila a stala se jedním z organizátorů studentské buňky.⁸⁵

Na základě velmi omezené pramenné základny nelze s jistotou říct, jak velký byl její ideologický vliv na školní prostředí a zdali jsou všechna nařčení pravdivá. Vzhledem k tomu, že se jednalo o veřejné útoky týkající se gymnázia, vložil se do celé záležitosti ředitel Josef Stáhlík, který dle Kotrcha vystupoval nestranně. Sám označil články za nepravdivé a věřil v Jiřininu nevinu. Nejkritičtější hlasy se ozývaly ze spektra krajně pravicové kliky v čele s profesorem Oldřichem Novotným, která požadovala co

⁸³ *Mělnické listy*. 1938, roč. 20, č. 47, s. 5.

⁸⁴ Publikace *Protinacistický odboj na Mělnicku za druhé světové války: svědectví o časech smutku i naději 1939-1945* jako jediný sekundární zdroj uvádí, že Pickové záměr vzniku debaterního kroužku nebyl úplně apolitický. Často v něm totiž měla se studenty diskutovat o dílech prosovětských spisovatelů a básníků. In: *Protinacistický odboj na Mělnicku za druhé světové války: svědectví o časech smutku i naději 1939-1945*. Mělník: OV ČSBS Mělník, 1995, s. 24.

⁸⁵ Z paměti Aloise Popílka se lze dozvědět, že Jiřina Picková převzala na velmi krátkou dobu předsednictví ve studentské buňce místo Jiřího Kotrcha. Jedná se pouze o ojedinělé tvrzení, které ostatní zdroje neuvádí.

In: Vojenský ústřední archiv, fond Sběrka vzpomínek (Alois Popílek), Mé paměti (Dělnické hnutí na mělnickém okrese), s. 128, sign. 4887 dotyčné sbírky z Mělnicka.

nejdůslednější potrestání a vyšetřování těch, jichž se týkaly články v Mělnických listech. Snaha mělnické fašistické reakce se však nakonec příliš nezadařila. Většina pedagogického sboru se za Pickovou postavila.

Dle Kotrcha se Jiřina Picková domnívala, že lživou kampaň si proti ní objednal nebo o ní přímo věděl Vítězslav Knejfl s manželkou a nejstarším synem, jelikož všichni tři byli funkcionáři fašistického Národního sjednocení, jehož orgánem Mělnické listy byly. Jedná se o velmi závažné obvinění, které nelze potvrdit ani vyvrátit na základě důkazů.⁸⁶ Přesto jsou tyto novinové články nacházející se v Mělnických listech jedinými možnými důkazy agresivní a očerňující veřejné kampaně vedené proti Jiřině Pickové a mělnickému gymnáziu za doby druhé republiky.⁸⁷

⁸⁶ V roce 2020 zorganizoval ředitel Státního okresního archivu v Mělníku Dalibor Státník výstavu s názvem *Vítězslav Knejfl na srbské frontě: životní příběh mělnického profesora*. Cílem výstavy bylo představit význam Vítězslava Knejfla pro Mělník a pro středosrbský Rudník, jelikož se za první světové války stal okresním vojenským velitelem v této oblasti a svou funkci se snažil vykonávat s porozuměním pro dočasně pokořené obyvatelstvo, což bylo na tehdejší poměry rakousko-uherské okupační správy v Srbsku něco neobvyklého. Z textu věnovanému výstavě se lze mimochodem dozvědět, jaký život vedl Knejfl po komunistickém převratu v roce 1948. Hned v srpnu tohoto roku musel opustit mělnické gymnázium a potýkal se s kádrovými problémy, s čímž souviselo i to, že byl vystěhován z Mělníka. V textu se mimo jiné nachází pasáž, která by mohla mít souvislost s Kotrchovými paměťmi: „V roce 1963 (syn JUDr. Mirko Knejfl) musel Českou filharmonii opustit a nastaly mu kádrové problémy, které rodinu Knejflových od roku 1948 provázely. Proto lze dohledat dokumenty, ve kterých spolužáci i bývalí profesori uvádějí na pravou míru udání snažící se poškodit Knejflovu rodinu.“ Dalibor Státník tedy uvádí, že existují dokumenty, ve kterých se bývalí kolegové Knejfla a bývalí spolužáci jeho synů snažili celou jeho rodinu poškozovat, proto se lze jen domnívat, zdali k těmto dokumentům nepatřily i Kotrchovy paměti, i přes jejich poměrně pozdní vznik v roce 1984.

In: STÁTNÍK, Dalibor, Dana KALINOVÁ, Jana KNEJFLOVÁ-FAJTOVÁ, Karel ROŽÁNEK a Mamčilo PAUNOVIĆ. *Vítězslav Knejfl na srbské frontě: Životní příběh mělnického profesora*. Mělník: Mělnické kulturní centrum, o. p. s., a město Mělník, 2021.

Na otázku, kde mohou být dokumenty falešně napadající rodinu Knejflovu uloženy a jestli do nich patří Kotrchovy paměti, proč měla rodina kádrové problémy v roce 1948 a poté až v roce 1963, jak to bylo s radikalizací poměrů na gymnáziu a zdali by mohl autorovi poskytnout metodickou pomoc. Dalibor Státník ve svém emailu odpověděl: „(...) k dalšímu mi je známo pouze toliko z různých zmínek, jež nedovedu již identifikovat, že se po vypuknutí španělské občanské války studenti a tehdy byla politika v módě, rozdělili na dva tábory (jistě byl i střed, který dával přednost sportu nebo zábavě) a to na přívržence republikánské vlády a na sympatizanty nacionalistů. Z několika dopisů, jež nemám k dispozici, do nichž jsem pouze nahlédl, vyplývá, že i po 25 letech si někteří vzpomínali na to, že synové prof. Knejfla byli typickými profesorskými synky, kteří se stavěli proti věci republikánů. Jejich přívrženci zase kolportovali Mladou kulturu. To je zcela vše, co k předmětné věci a tématu vím. Vzhledem k mému odchodu do předčasněho starobního důchodu v horizontu měsíců již jsou pro mě nové poznatky bohužel irelevantní. Víc nevím, jak jsem sdělil studentovi několikrát. I z výše uvedeného se nemohu odvážit žádné metodické porady či vedení.“

In: E-mailová korespondence: Dalibor Státník (dalibor.statnik@soapraha.cz) - Renata Špačková (renata.spackova@gjp-me.cz) ze dne 8. 9. 2022.

⁸⁷ Alois Popílek ve svých pamětech potvrzuje, že se Jiřině dostalo nenávislných projevů ze strany reakčních profesorů: „My (komunističtí straníci) také se nejlépe pamatujeme, jak si nám stěžovala na různé ty své „kolegy“ profesory z reálného gymnasia, jak ji šikanovali, ignorovali jen za to, že se

Působení profesorky Pickové na gymnáziu bylo velmi zkráceno náhlými politickými událostmi vyvolanými agresivním chováním Třetí říše. Dne 11. března 1939 byla profesorka Jiřina Picková podle výnosu Zemské školní rady III 1232 ze 6. března 1939 dána pro svůj neárijský původ na placenou dovolenou trvající až do podzimu 1939.⁸⁸ Toto diskriminační nařízení přišlo ještě pár dní před německou okupací. Po skončení placené dovolené již nemohla nadále učit na státní škole, jelikož po zřízení protektorátu Čechy a Morava začaly platit norimberské rasové zákony omezující Židy ve všech svobodách.

Mělnické listy z 24. března 1939 upozorňují se zpožděním na odchod profesorky Pickové: „*Na mělnickém gymnasiu působila profesorka Picková, na jejíž politické smýšlení, které projevovala i v činnosti školské, byly často stížnosti. Nyní se dovídáme, že vzhledem k neárijskému původu byla z mělnického gymnasia odvolána a zproštěna služby.*“⁸⁹

Dalo by se říct, že odchodem z Mělníku skončila Jiřině Pickové jedna z jejích nejtěžších životních etap, protože to bylo naposledy, kdy mohla svobodně a bez omezení uplatňovat a rozvíjet své pedagogické nadání. Jenže opak je pravdou. I v následujících letech si dokázala najít cestu ke vzdělávání a výchově dětí, a to nejen po stránce intelektuální, nýbrž i morální, a to bylo něco, co její život až neuvěřitelným způsobem naplňovalo.

otevřeně hlásila, že je členkou Komunistické strany Československa, že na škole ona – komunistka Jiřinka Picková už tehdy učila své žáky jinou metodu, než její národně sjednocení kolegové, kteří za to jen štváli a nasazovali ředitele proti ní.“ Nicméně jména dotyčných profesorů nezmiňuje.

In: Vojenský ústřední archiv, fond Sbírká vzpomínek (Alois Popílek), Mé paměti (Dělnické hnutí na mělnickém okrese), s. 128, sign. 4887 dotyčné sbírky z Mělnicka.

⁸⁸ KLADIVOVÁ, Vlasta: *Jiřina Picková, její život a práce* – rukopis. Archiv Okresního muzea Mělník.

⁸⁹ *Mělnické listy*. 1939, roč. 21, č. 11, s. 2.

3.2 Placená dovolená

Prof. Picková se po odchodu z Mělníku přestěhovala do Prahy, i přes to, že měla možnost odejít do zahraničí, zůstala v Němci okupované vlasti. V Praze žila na trvalo, až do svého zatčení gestapem v roce 1942 na různých ilegálních adresách. Časté střídání míst pobytu souviselo se skrýváním se před okupačním režimem a také s vedením odbojové činnosti.

Přebývala u svých známých, přátel nebo rodiny. Většinu času však prožila ve dvougaroniére ve Pštrosce 7 na Vinohradech, kam se přesunula v létě 1939 od tety **Marty Bauerové** z Holešovic (Heřmanova 35).⁹⁰ Byt získala od majitelky domu a vedoucí členky PVVZ **Anny Pollertové**, proto důvodem k udělení bytu bylo její zapojení do odbojové činnosti PVVZ.⁹¹

Z té doby je možné se dozvědět mnohé o životě Jiřiny z obsáhlé korespondence s bývalými studenty z mělnického gymnázia, ale hlavně s ředitelem **Josefem Stáhlíkem**, čítá devět dopisů z období od 24. března 1939 do 27. června 1940. Lze z nich vyčíst, že zprvu formální pracovní vztah obou se přenesl do roviny hlubokého přátelství. Studenti nazvali jejich vztah „*železným přátelstvím*“. Dopisy jsou důkazem neutuchající vůle ženy bojující s nepřízní osudu, i přes svou tíseň měla v sobě stále dávku optimismu a pokory.

O tom, že si Picková uchovávala dobré vzpomínky na místo svého posledního učitelského působení, svědčí hned první dopis Josefovi Stáhlíkovi z 24. března 1939: „*Vzpomínám stále na školu, zvlášť na poslední pohnuté dny, které jsem v Mělníku prožila. Je mi líto, že právě teď nemohu učit. Těžko se s tím smírůuji, že jsem musila tak náhle odejít z povolání, které jsem měla ráda. Protože jsem v něm viděla možnost tvořivé práce. Myslím, že člověk může jen tehdy dělat svou práci dobře, když je mu tvorbou... Měla jsem plány snad začátečnický romantické – na organizaci vyučování ve výběrových kurzech, a i jinak plány na psychologickou racionalizaci školství. A budu patrně musit dělat něco úplně jiného, zaměřit povolání za zaměstnání a vydělávat peníze. Ale přece se tak docela nevzdám svého vlastního povolání, kterým je*

⁹⁰ Kladivová, Vlasta: *Jiřina Picková, její život a práce* – rukopis. Archiv Okresního muzea Mělník.

⁹¹ Více kapitola Jiřina Picková v odboji, s. 57.

*psychologie. Současná doba je dokonce velmi bohatá na psychologický materiál, lidé odhazují masky a objevují se síly, které byly dosud latentní. A právě tohle pozorování mne vede stále k jistějšímu poznatku, že člověk je v podstatě dobrý a že bude lepší, až k tomu budou podmínky. Vzpomínám, pane řediteli, takto optimisticky i na Mělník a na několik dobrých a statečných lidí, které jsem tam poznala, nejčastěji však na Vás, zvláště na Vaše slova o národní budoucnosti. Jsem Vám za ně vděčná. Vyřídíte, prosím, uctivý pozdrav milostivé paní.*⁹²

V následujícím dopisu Stáhlíkovi ze dne 31. března 1939 poukazuje na bezvýchodnost situace, která dle jejího názoru spočívá v chybném řešení: *„Blízká budoucnost bude asi krutá nejen pro nás, ale pro všechny. Problém, jak ji přetrvat, je problém kolektiva, který je bohužel řešen individuálně nebo vůbec neřešen. Uplatňuje se tedy boj o život se všemi důsledky.*⁹³

Jak již bylo řečeno, Picková nemohla vykonávat svou práci pedagoga legální cestou, a proto také mimo jiné doučovala žáky a studenty v soukromí. Důkazem jejího přetrvávajícího zájmu o pedagogiku a psychologii je učebnice s názvem *Kurs praktické psychologie*,⁹⁴ na které pracovala až do svého zatčení v roce 1943. V dopisu z 25. května 1939 píše řediteli gymnázia, jak prožívá čas, který jí byl dán dovolenou, a jak hledá alespoň prozatímní alternativní řešení ke svému původnímu povolání: *„Je mi velmi líto, že nemohu pracovat ve svém povolání. Je však velmi pravděpodobné, že budou zřizovat konfesijní školy a že tam snad dostanu místo. Přijala bych je jen tehdy, kdyby to byly školy české. Snažím se využít času, který jsem dovolenou získala, jenže cokoliv začnu, vše je náhodné a bezplánovité, protože nevím, jaké znalosti budu potřebovat. Opakuji si jazyky, které trochu umím, španělsky už čtu /se slovníkem/*

⁹² Literární archiv Památníku národního písemnictví, depozitář v Litoměřicích, fond Literární pozůstalost Josefa Stáhlíka, devět dopisů profesorky Jiřiny Pickové z let 1939-1940 Josefu Stáhlíkovi, dopis z 24. března 1939.

⁹³ Literární archiv Památníku národního písemnictví, depozitář v Litoměřicích, fond Literární pozůstalost Josefa Stáhlíka, devět dopisů profesorky Jiřiny Pickové z let 1939-1940 Josefu Stáhlíkovi, dopis z 31. března 1939.

⁹⁴ Viz podkapitola Publikační činnost, s. 51.

a budu se učit anglicky. Také povolání,⁹⁵ na které se přeškoluji, se mi velice líbí. Nejraději bych ovšem byla ve škole.“⁹⁶

Jiřina Picková chtěla prostřednictvím svých dopisů předávat tolik potřebnou psychickou podporu a morální sílu. To byl také jeden z důvodů, proč měli mnozí studenti nejen z mělnického gymnázia, nýbrž i třebovského, potřebu si s ní nadále dopisovat a stýkat se. Žákům z mělnické septimy napsala krátce po svém odchodu z gymnázia 15. března 1939: *„Jedno je teď naprosto nutné: zůstat člověkem, to je povinnost nejen k nejbližším lidem, ale všeobecná povinnost národní a lidská. Nesmíme nikdy přistoupit na to, že svět je příliš kulturní, a pokud se zdá moderním, je to jen zneužití civilizace. Připadalo mi někdy, že vše, co jsme říkali o tak vážných věcech, jako jsou svoboda, právo....., znělo jako fráze. Kdybychom všechny ty zásady uskutečňovali, i za nepohodlných podmínek, bylo by to na světě jiné. Záleží na nás, abychom toto ireálné souvětí změnili v reálné.*“⁹⁷

V dopisu z 14. prosince 1939 vyzývá žáky, aby se věnovali svým školním povinnostem a nepodléhali beznadějnosti situace: *„Vzpomínala jsem mnoho na Vás při studentských ‚událostech‘. Ale myslím, že nikdo z Vás si proto neřekl, že je to jedno, zda se pracuje či ne, že to stejně nemá smyslu, studovat. Bylo by to právě největší nebezpečí, kdybychom – ve všech oborech – pokládali tuto dobu za provisorní, a proto pracovali provisorně. Prozatímnost a povrchnost se pak stává vůbec způsobem života a nedá se odstínit ani tehdy, když se poměry staly neprozatímnými. Ale naše doba je spíš dobou velkých změn a příprav, a proto je třeba připravovat se na budoucnost, jež bude vyžadovat velké práce.*“⁹⁸

⁹⁵ Povolání, na které se přeškolovala, bylo v oboru zahradnictví. Tento obor pro ni představoval dosud neznámé pole působnosti, i přesto, jak sama podotýká, se řídila Nerudovým citátem: *„Vším jsem byl rád.“*

⁹⁶ Literární archiv Památníku národního písemnictví, depozitář v Litoměřicích, fond Literární pozůstalost Josefa Stáhlíka, devět dopisů profesorky Jiřiny Pickové z let 1939-1940 Josefu Stáhlíkovi, dopis z 25. května 1939.

⁹⁷ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, dopis bývalým žákům z mělnického gymnázia z 15. března 1939.

⁹⁸ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, dopis bývalým žákům z mělnického gymnázia z 14. prosince 1939.

3.3 Židovská měšťanská škola v Jáchymově ulici v Praze

Profesorka **Picková** byla na placené dovolené až do října 1939. Hned 9. října nastoupila na českou konfesijní židovskou měšťanskou školu v Jáchymově ulici v Praze 1, které se přezdívalo **Jáchymka**.⁹⁹ Sama přišla do tohoto prostředí s rozporuplnými pocity. Uvědomovala si, že vstoupila do kolektivu dětí, na nichž se rodinná nejistota způsobená protižidovskými náladami ve společnosti nejvíce podepisovala, a to bez ohledu na to, zdali by danou situaci vůbec chápaly. Pro Pickovou se stalo hlavní motivací možnost těmto dětem pomáhat a projevit jim svou sounáležitost. Se svými úmysly se opět svěřuje řediteli Stáhlíkovi v dopise z 5. října 1939: „*Ale jsem ráda, že Vám také mohu napsat jednou něco kladného. Od pondělka budu učit na české konfesijní měšťanské škole v Praze. Bude to zcela jiné prostředí, než v jakém bych si přála pracovat, naplněná duchem, který mi vždycky byl cizí. Ale dvě věci mě k této práci přitahují: Jednak to, že jde o děti, které už mnoho zkusily a potřebují, aby je někdo měl rád, jednak to, že to bude práce nová a zajímavá v tomto výlučném, a proto umělém prostředí. Přesto, že pro sebe tohle místo považuji za provisorium, myslím, že se tam dá udělat kousek práce.*“¹⁰⁰

Dne 14. prosince 1939 píše žákům z Mělníka, jak děti v Jáchymce zvládají s dávkou optimismu nepříznivou situaci a snaží si zachovat vnitřní rovnováhu a psychicky nestrádat v této nelehké době: „*Sama jsem zase mezi dětmi ve škole – ani nevíte, jak ráda jsem po dlouhé přestávce několika měsíců vstupovala do třídy. A tady mě až překvapuje, jak vážně děti pracují a vůbec jak vážně, a přitom optimisticky berou život, ačkoliv mají většinou strašné rodinné poměry, žijí v ustavičné nejistotě, někteří z nich už v několikátém vyhnanství. Je to mnohem těžší a složitější, pomoci jim k vnitřní rovnováze. Když je tolik vnějších důvodů, ztratit ji než při práci na veřejné škole. Je to i pro mě kus nového života, nového ovšem na poznatky a materiál, nikoliv na zásady a cíl.*“¹⁰¹

⁹⁹ Lze se také setkat s názvem Joachimská ulice.

¹⁰⁰ Literární archiv Památníku národního písemnictví, depozitář v Litoměřicích, fond Literární pozůstalost Josefa Stáhlíka, devět dopisů profesorky Jiřiny Pickové z let 1939-1940 Josefu Stáhlíkovi, dopis z 5. října 1939.

¹⁰¹ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, dopis bývalým žákům z mělnického gymnázia ze 14. prosince 1939.

7. srpna 1940 byli židovští žáci dle nařízení Ministerstva školství a národní osvěty vyloučeni ze všech českých základních škol s českým vyučovacím jazykem. Týkalo se to škol jak státních, tak soukromých. Jedinou výjimkou byly však školy zřizované židovskými organizacemi, a tak se stala z Jáchymky jediná škola přístupná pro židovské děti v Čechách,¹⁰² jelikož byla spravována Židovskou náboženskou obcí. Tento fakt měl za následek zvýšení počtu žáků. Rodiče dětí spatřovali v Jáchymce poslední místo, kde mohli své potomky před okolním světem ještě uchránit a svobodně vychovávat k židovské tradici.¹⁰³

Význam školy prudce vzrostl již v období po roce 1933 s příchodem prvních židovských uprchlíků z území Třetí říše nebo o pět let později po anšlusu Rakouska. Ti zde většinou čekali na další povolení k vystěhování se do zámoří. Děti těchto uprchlíků pak z velké části navštěvovaly židovskou školu v Praze.¹⁰⁴

Největší vlna imigrantů však přišla z pohraničí po mnichovské dohodě. Ve školním roce 1939/1940 navštěvovalo Jáchymku 316 žáků. Do školy chodili i sourozenci Eva a Petr Ginzovi.¹⁰⁵ V posledním školním roce 1941/1942, než byla škola zavřena, bylo ve škole hlášeno dokonce 890 žáků, což zapříčinilo boj rodičů o místa pro své děti. Ač se vyučovalo ve směnném provozu, pro každého žáka se místo nenašlo. Velká část dětí zůstávala doma a vyučovala se soukromě, do školy pak docházely jen na závěrečné zkoušky a pro vysvědčení.¹⁰⁶

V Jáchymce našli útočiště také pedagogové, vysokoškoláci nebo maturanti, kteří kvůli svému židovskému původu přišli o místa v německých a českých školách stejně jako profesorka Picková. Nicméně do školy mohli nastoupit učit i čerství absolventi

¹⁰² Další židovské školy se nacházely na Moravě: v Brně a v Moravské Ostravě.

¹⁰³ WAAGEOVÁ, Eliška a Marie ZAHRADNÍKOVÁ. *Jáchymka: [Jáchymka, Jáchymovka, Jáchymská, the Jew House, Museum, Societies House]*. [Praha]: Institut Terezínské iniciativy, ©2014, bez stránkování. ISBN 978-80-906000-2-7.

¹⁰⁴ C. d.

¹⁰⁵ Z dvojice sourozenců je známější Petr, který se proslavil tvorbou časopisu *Vedem v terezínském ghettu*. Eva Ginzová v Jáchymce vedla redakci časopisu *5. A Život v naší třídě*. Tento časopis ve svém deníku zmiňuje i Petr.

¹⁰⁶ Podle hlášení Židovské obce v Praze bylo na území protektorátu v roce 1941 školou povinných 5500 dětí, z nichž chodilo do těchto tří škol v celém protektorátu jen pouhých 1700 žáků. In: WAAGEOVÁ, Eliška a Marie ZAHRADNÍKOVÁ. *Jáchymka: [Jáchymka, Jáchymovka, Jáchymská, the Jew House, Museum, Societies House]*. [Praha]: Institut Terezínské iniciativy, ©2014, bez stránkování. ISBN 978-80-906000-2-7.

například středních škol po absolvování letního přeškolovacího kurzu bez vysokoškolského vzdělání.¹⁰⁷

Žáci v Jáchymce si Jiřinu nesmírně oblíbili. Stala se třídní ve 4. ročníku. Bylo potřeba k dětem nahlížet nový přístup, nové metody ve výuce, a to s sebou samozřejmě přinášelo hlubší studium pedagogiky a psychologie. Nesnažila se je jen vzdělávat, ale předávat také morální sílu k překonávání kruté současnosti i víru v lepší budoucnost. Mimo výuku na škole učila český jazyk a pedagogiku v přeškolovacích kurzech pro dospělé nebo dospívající, které pořádala židovská náboženská obec od jara 1940 do jara 1941.¹⁰⁸

Svou školní docházku v Jáchymce plnila i **Hana Knappová**,¹⁰⁹ neteř Jiřiny Pickové, která mohla židovskou školu navštěvovat jen díky přímluvě své tety u vedení školy. Hana nastoupila do školy na konci září 1940 do III. B a takto vyličuje své přijetí: „(...) *Že prý se v III.B (třídy jsou tam rozděleny na ty, kteří více a méně umějí, a B. třídy jsou pro ty lepší. Děti o tom rozdělení nevědí) uvolnilo místo a že by mě tam mohla dostat. Teď si sem nechci vypisovat, co bylo dál, ale krátce, rozhodovali jsme se ten večer, pak jsme lítaly s mámou po chodbách s Jiřinou, zastavovaly jsme nic netušící učitele, pan ředitel div že nás už nevyhodil z ředitelny, protože je zvyklý, jak nám řekla Jiřina, že mu tam hysterické ženské omdlévají, když nemůže už přijmout jejich děti.*“¹¹⁰

V jednom ze svých deníkových zápisů Hana také popisuje rozdíly mezi židovskými a běžnými školami, které se liší způsobem vedení výuky. V následujícím úryvku je mimo jiné zmíněno, jak moc byla Jiřina oblíbena mezi žactvem: „*Není to židovská škola v tom smyslu, že by každý řval, co by chtěl, ale každý vykřikuje své poznámky k tomu, o čem se právě učí. Bývají to dobré a vtípné poznámky, ale je úžasné, jak se*

¹⁰⁷ WAAGEOVÁ, Eliška a Marie ZAHRADNÍKOVÁ. *Jáchymka: [Jáchymka, Jáchymovka, Jáchymská, the Jew House, Museum, Societies House]*. [Praha]: Institut Tereziánské iniciativy, ©2014, bez stránkování. ISBN 978-80-906000-2-7.

¹⁰⁸ KLADIVOVÁ, Vlasta: *Jiřina Picková, její život a práce* – rukopis. Archiv Okresního muzea Mělník.

¹⁰⁹ Jiřina Picková díky Haně ještě více utužila rodinné vazby s jejími rodiči Renatou a Viktorem Knappovými. Mnohdy za nimi docházela je informovat o školním prospěchu dcery a také spolu řešili židovskou perzekuci, která na ně dopadala. Ránou pro rodinu byl odjezd Viktorovy matky 6. října 1942 transportem do Terezína.

¹¹⁰ BOŘKOVCOVÁ, Hana. *Píšu a sešit mi leží na kolenou: deníky 1940-1946*. Praha: Plus, 2011, s. 10. ISBN 978-80-259-0055-0.

dovede Jiřina ze všeho rychle dostat, bez řevu, a také vtípem a podobně. Přála bych si, aby někteří profesori musili přijít na zkušenou do naší školy. Ti nejlepší učitelé by nesvedli nic, protože přece jenom byli zvyklí při hodinách, že je úplný klid, a když nebyl, tak řádili a zapisovali do třídnice. Všichni ti učitelé zde se snaží s laskavostí a vtípem vykládat i zkoušet, a jak se zdá, opravdu se snaží, aby do nás něco vlili. Ale ze všech učitelů v židovské škole je nejlepší Jiřina. Děti ji také strašně milují. Když jsem tam byla první den a bral na mne nábesář (jeden z učitelů), řekla jsem holkám, že je nějaký ťuklý. Holky řekly, že „ten je ťuklý a matikář a němčinář, že je blbý, a ono je jich víc, ale počkej, až poznáš naši češtinářku, to teprve uvidíš!“ Nevědí, že je to moje teta.¹¹¹

S častějšími odjezdy transportů do koncentračních táborů mizel z přeplněných lavic jeden žák za druhým a na jejich místa přicházeli noví a noví. Na ty, co zůstali, stále více dopadal stín strachu. Nevěděli, zdali je nebo jejich rodiny brzo nepotká stejný osud. Nejhorší pro ně však bylo, že již neměli žádné zprávy o svých příbuzných, kamarádech ze školy nebo známých, kteří šli do transportu. Hana velmi reálně vykresluje obraz situace v Jáchymce, která byla pro všechny dost psychicky náročná, jak se lze přesvědčit v následujícím úryvku týkajícím se shodou okolností rozloučení Jiřiny s jejím přítelem: „Snažíme se ovšem všichni udržet zdání klidu a pravidelnosti ve vyučování a jsem teď velmi pyšná na to, že jsem Židovka, protože děti i učitelé jsou tak stateční, že se jim to skutečně daří. Když si myslím na to, že bychom za týden nebo zítra nebo za hodinu mohli být v Polsku nebo v Terezíně nebo kdekoliv jinde a že se přece ještě několik hodin denně učíme a píšeme kompozice a jsme zkoušeni, jsem tak pyšná na židovské učitele i na židovské děti, že to všichni tak statečně nesou, a jsem tak ráda, že k nim patřím. Učitelům ani žákům nezáleží ovšem na učení. Po strašné chůzi po ulici, kde si všichni připadáme jako v cizině, kde vidíme nepřátelské pohledy kolemjdoucích, přijdeme do školy jako do jediného jistého místa na světě.

Tam není nepřátelských pohledů, nebezpečí, že budete vyhozeni za posměchu ostatních z elektriky, že budete poplíváni nebo zbiti. Je to naše malá oáza v poušti, ostrůvek v moři. Naše ticho a klid. Místo, kde ještě můžeme milovat a věřit. Není už rozdílu mezi

¹¹¹ BOŘKOVCOVÁ, Hana. *Píšu a sešit mi leží na kolenou: deníky 1940-1946*. Praha: Plus, 2011, s. 11. ISBN 978-80-259-0055-0.

učitelem nebo žákem. Učitelé jsou mladí a všichni jsme Židé. Jsou ovšem formy, které musíme zachovávat. Ale učitel snad ví i bez řečí, když přijde do třídy s uplakanýma a unavenýma očima přímo od Veletržního paláce, kam doprovázel dívku, že padesát židovských dětí je padesát malých kamarádů, kterým je ho líto a kteří by mu pomohly tak rády, kdyby mohly.

Když odjel Jiřinin mládenec do Polska a ona přišla do třídy a vyřizovala nám od něho pozdrav, když se dívala na děti vlhkýma očima, než vyběhla ze třídy, jestlipak věděla, co by jí chtěly říci ty židovské děti, které ona tak nemá ráda. Já k nim patřím, a proto to vím.¹¹² Kdyby Jiřina měla jen trochu pochopení pro ně a trochu se vyznala v lidech, musil by jí jediný pohled povědět o jejich hlubokém soucitu a musila by porozumět tomu, co jí říkají: Jiřino, prosím tě, neplač! Je nám tě tak líto a budeme asi všichni stejně večer plakat do polštářů. Ale teď ne! Protože by ti bylo ještě hůře, protože ty se za slzy stydíš. Podívej, Jiřino, třeba pojedeme všichni do ghetta, setkáš se tam s ním, budete si pomáhat. Teď si tady, smíš posílat, tak posílej, abys mu to alespoň trochu ulehčila. Jiřino, Bůh je nad námi, více utrpení, než můžeme snést, nám nedá. Nevěříš v Něho? To je jedno, On tě bude stejně chránit, tebe i tvého přítele.“¹¹³

Na konci školního roku 1941/1942 byla škola na základě výnosu ministra školství Emanuela Moravce o zákazu veškerého vyučování židovských dětí v protektorátu Čechy a Morava z 27. června 1942 uzavřena. **Irma Lauscherová**, jedna z kolegyně Pickové, vzpomíná na poslední den ve škole: „*Bouřlivá porada ve sborovně. Poslední, které jste předsedal, řediteli Waltře Sandře, který jste přišel mezi nás ze školy na Českomoravské vysočině. Dosud vás vidím, draží kolegové, tamhle sedí Ola, ještě je mezi námi Jiřina Picková, ten přímý, pravdivý člověk, který se dobrovolně přihlásil v liché naději, že zachrání starou matku svého umučeného přítele, v jejíž zahradě spolu zakopaly zbraně. Na rozloučenou nám recituje Jeny Rowenzweigová Nezvalovou báseň*

¹¹² V deníku Hany Bořkovcové nejsou neobvykle pasáže, ve kterých svou tetu podrobuje kritice kvůli jejich odlišnému úhlu pohledu a názorům na svět. Nutno dodat, že Hančiny vzpomínky pochází z doby jejího dospívání, jež je u každého přirozeně plné vzdoru proti autoritám a hodnotám.

¹¹³ BOŘKOVCOVÁ, Hana. *Píšu a sešit mi leží na kolenou: deníky 1940-1946*. Praha: Plus, 2011, s. 17-18. ISBN 978-80-259-0055-0.

Sbohem a šáteček. Jako tušení, že tu sedíme naposled. Výsledek porady: budeme učit, dokud budou děti i my v Praze. ¹¹⁴

Další vzdělávání dětí se mohlo odehrávat jen ilegálním způsobem v soukromých bytových školách, tzv. kroužcích, kdy se v jednom bytě sešel učitel a několik dětí. Toto vyučování bylo již bez nároků na vysvědčení. Jediným legálním způsobem jak přes den zaměstnat děti, když už nemohly plnit běžné školní povinnosti, byly tzv. úředně zřízené útulky. V těchto útulcích se nesmělo vyučovat, děti směly být pouze zaměstnávány.¹¹⁵ Místem, kde tyto útulky mohly svou činnost vykonávat, byla pražská lokalita Hagibor.¹¹⁶

Jiřina Picková spolu s bývalou skautkou Annou Rothovou právě vedla jeden z těchto útulků v Praze na Hagiboru. Jiřina si s Annou uvědomovaly, že děti lze zaměstnat tak, aby se zároveň i učily, a proto vypracovaly „systém zaměstnávání“. Zaměstnávaly děti velmi promyšleně a metodicky, používaly přitom například skautské výchovné metody. Děti se samy učily, aniž by o tom věděly, bez knih, bez sešitů, poznámek, známek, hrou, zpěvem, tancem, rukodělnými pracemi, recitacemi, hraním divadla. Díky tomu vyrostly vzorné experimentální třídy i v blízkosti nacistů.¹¹⁷

Jednalo se o činnost, při které obě riskovaly svůj vlastní život, protože kdyby někdo zjistil, že se věnují zakázanému vzdělávání dětí židovského původu a vedou je k poznávání české kulturní tradice, natož židovské, byly by okamžitě zatčeny. Útulek spadal pod vedení Židovské náboženské obce, čímž byl de facto pod dozorem Ústředny pro židovské vystěhovalce. Nutno ještě dodat, že ve vedení Židovské náboženské obce byli židovští emigranti z Říše, tedy vlastně Němci, kteří oddaně vykonávali vůli nacistů a kdyby odhalili „skutečnou“ činnost Jiřiny a Anny v útulcích, zcela určitě by proti nim okamžitě zasáhli.¹¹⁸

¹¹⁴ WAAGEOVÁ, Eliška a Marie ZAHRADNÍKOVÁ. *Jáchymka: [Jáchymka, Jáchymovka, Jáchymská, the Jew House, Museum, Societies House]*. [Praha]: Institut Tereziánské iniciativy, ©2014, bez stránkování. ISBN 978-80-906000-2-7.

¹¹⁵ C. d.

¹¹⁶ C. d.

¹¹⁷ KAUFMANNOVÁ, Heda a Antonín SLAVÍČEK. *Léta 1938-1945 válečné vzpomínky*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1999, s. 106. Svědectví o době a lidech. ISBN 80-852-7085-4.

¹¹⁸ **Heda Kaufmannová** se ve svém dopise **Milence Vernon Jacksonové** zmiňuje o židovských emigrantech z Říše, kteří ochotně vykonávali vůli nacistů v Židovské náboženské obci. Kaufmannová

Jiřina po celou dobu svého působení v Jáchymce a ještě v roce 1942 po zavření školy vedla letní kurzy psychologie a pedagogiky na Hagiboru. **Karel Roubicek**, bývalý žák Jiřiny, na ni v souvislosti s Hagiborem zanechal vzpomínku: „*V letech 1941-1942 jsem chodil do poslední třídy židovské školy. Naše tehdejší profesorka češtiny byla Jiřina Picková. O letních prázdninách si vybrala několik studentů, a já byl mezi nimi, kterým přiblížila v kurzech psychiatrie Freuda a Junga. Dnes si na to vzpomínám s úsměvem, je to legrační vychovávat tímto způsobem čtrnáctileté děti. Kurzy byly na Hagiboru. Tehdy jsem bydlel u Karláku a chodit pěšky do Strašnic a zpět domů nebylo lehké. Moc se mi tam však líbilo, přednášeli nám různí zajímaví lidé a vyprávěli o všem možném. Jiřina Picková byla velká komunistka, a když vyprávěla o své cestě do Sovětského svazu, svítily jí oči. A že v Kyjevě už nepoužívají peníze, ale chleba rozdávají zdarma. (Chudák by se asi divila, jak to dopadlo s komunismem v její rodné zemi, hlavně v době Slánského procesu.) Gestapo ji zavřelo a jistě si to odnesla dřív než její žáci. Když jsme nevysvětlovali své sny a nepátrali po důvodech nějakého přerěknutí, tak jsme hráli fotbal nebo nějaké jiné hry, které spíš odpovídaly našemu věku. Na to léto nikdy nezapomenu. Ani na Jiřinu, ani na Fredu Hirsche.*“¹¹⁹

píše Milence Vernon Jacksonové dopis, aby jí vylíčila životní osud její matky Anny Rothové popravené za války, kterou nemohla dostatečně poznat. Odjela totiž s ostatními Wintonovými dětmi do Anglie, jelikož by se jí později dotkla rasová perzekuce Židů.

In: Židovské muzeum – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, dopis Hedy Kaufmannové z listopadu 1960 Milence Vernon Jacksonové, rozené Rothové.

¹¹⁹ ROUBICEK, Karel. *Léto a nejen psychoanalýza na Hagiboru. Tereziánská iniciativa*. 2012, č. květen 2012.

3.4 Publikační činnost

Veřejná publikační činnost **Jiřiny Pickové** začala až v době německé okupace, kdy spolupracovala na vydání dvou čítanek. Vzhledem k tomu, že již nemohla vystupovat pod svým vlastním jménem z důvodu jejího nevyhovujícího rasového původu, používala pseudonym **Marie Brodská**.¹²⁰

Obsah obou čítanek byl laděn tak, aby posiloval národní uvědomění českého národa. První z nich, *Národní čítanka*, vyšla v roce 1939. O tom, že není cílem čítanky jen vzdělávat, nýbrž utvářet národní sebevědomí, svědčí i heslo autorského kolektivu: „*Skutečné poklady naší národní kultury, které tvoří pravou bibli novodobého českého vlastence, obsahuje Národní čítanka s podtitulem ‚Čeští básníci o svém národě a vlasti‘.*“¹²¹

Publikace měla představovat výběr československé demokratické literatury od nejstarších dob po současnost autorů.¹²² Jednotlivé literární ukázky jsou vybrány tak, aby svým obsahem demonstrovaly, že jsme jako český národ v minulosti pomocí naší literatury a tradic dokázali čelit nepřátelskému a utlačovatelskému duchu: „*Vždy zde byli spisovatelé, kteří byli ochotní se postavit za národní hodnoty. Naši národní myšlenku je živě cítit od nejstarších dob. Národní myšlenka v našem písemnictví byla odjakživa živa a jest základním smyslem našich literárních tradic a národní tradice, jež nepozbyla účinnosti ani v poválečném novém a nadměrně průbojném pokolení.*“¹²³

Jiřina spolupracovala na čítance s několika autory, mezi které patřily i známé osobnosti nejen z univerzitního, ale i společenského prostředí. Na předmluvě se podílel profesor **Albert Pražák** a redaktorskou práci vedl překladatel **František Jungmann**. V užším kruhu tvůrců vystupovali například **Lumír Čivrný**, **Dr. Olga Srbová** nebo **Dr. Milan**

¹²⁰ Tento pseudonym si zvolila podle jména malíře **Karla Lehkého Brodského**, jehož obrazy se jí nesmírně líbily. Nicméně Picková vystupovala i pod jinými pseudonymy. Ve studentském časopise *Rozbor* se podepisuje pod přezdívkou –šek. V časopise *Národní osvobození* je uvedena pod jménem Jiřina Křemenová.

¹²¹ JUNGSMANN, František. *Národní čítanka*. Praha: K. Borecký, 1939, zadní obálka.

¹²² Sama kritika se k ní vyjádřila v obdobném duchu: „*Národní čítanku by měla mít každá domácnost a sahat k ní v těchto dobách jako k denní četbě, která posiluje a zoceluje*“ – Moravský večerník.

In: JUNGSMANN, František. *Národní čítanka*. Praha: K. Borecký, 1939, zadní obálka.

¹²³ C. d., s. 2-6.

Maralík,¹²⁴ bývalý spolužák Jiřiny Pickové z filozofické fakulty. Picková v dopisu z 21. prosince 1939 informovala **Josefa Stáhlíka** o vzniku této odborné publikace. Proší jej o přečtení, ale zároveň i o to, aby se nikomu nezmiňoval o jejím pseudonymu: „*Myslila jsem velmi často na Vás, když jsem pomáhala vydati knihu, kterou Vám posílám. Přijměte ji vlídně a posuzujte s vědomím, že nebylo možno otisknout mnoho věcí, které bychom byli rádi do ní zařadili. Prosím Vás, pane řediteli, abyste byl tak laskav a nezmiňoval se o mé spolupráci a pseudonymu. Užila jsem ho z věcných důvodů.*“¹²⁵

Druhá publikace nesla název *České kraje* s podtitulem „České a moravské krajiny v slovech našich básníků a v dílech našich umělců“. Vyšla v roce 1940 a spolupracoval na ní stejný okruh autorů jako v předchozím případě. Šéfredaktorem se mimo jiné stal Dr. Milan Maralík. Cílem knihy je opět oslavovat národní hrdost. Nicméně tentokrát se tvůrci zaměřili na kraje. Z rodné hroudy krajů totiž vzešel český národ a jak sami autoři uvádí: „*Každý nabízí něco jiného a z toho důvodu k nim máme mít úctu. Jsme s naším rodným krajem srostlí, a proto si ho musíme všimnout a zachytit jeho podobu, rozeznat jeho řeč a jeho život, což dokážou jen básníci a spisovatelé.*“¹²⁶ Na základě toho jsou v knize vybrány literárně umělecké ukázky z české prózy a poezie, které se vážou ke krajům a opěvují jejich krásu, odlišnost a rozmanitost. **Jarmila Glazarová**, autorka předmluvy,¹²⁷ velmi výstižně vystihla autorský záměr: „*Kraj se přelil do jejich (básníků a spisovatelů) díla. Do stránek knih se vtělila odlišnost každého z nich.*“¹²⁸

Poslední prací Jiřiny Pickové, již ale pocházející výhradně z jejího tvůrčího pera, byl *Kurs praktické psychologie*. Jednalo se o odbornou publikaci, kterou dokončila v roce 1943 krátce před svým zatčením. Tato nepříliš obsáhlá odborná publikace (281 stran strojopisu) se dochovala jen díky knězi bohoslovecké koleje Československé církve

¹²⁴ Dr. Milan Maralík začal v roce 1962 pracovat v Československém rozhlasu, kde se podílel na tvorbě pro děti a mládež. Byl autorem mnoha rozhlasových naukových pořadů, literárního vysílání, pohádek a her.

¹²⁵ Literární archiv Památníku národního písemnictví, depozitář v Litoměřicích, fond Literární pozůstalost Josefa Stáhlíka, devět profesorky Jiřiny Pickové dopisů z let 1939-1940 Josefu Stáhlíkovi, dopis z 21. prosince 1939.

¹²⁶ MARALÍK, Milan. *České kraje*. Praha: K. Borecký, 1940, s. 11.

¹²⁷ Jarmila Glazarová obohatila československou literaturu mimochodem i o nový žánr psychologického románu.

¹²⁸ MARALÍK, Milan. *České kraje*. Praha: K. Borecký, 1940, s. 10.

Františkovi Roháčovi, který ji našel v bytě, kde byla Jiřina zatčena.¹²⁹ I přes to, že nedošlo k jejímu veřejnému vydání, lze se dozvědět o hlavních myšlenkách této knihy.¹³⁰

Podle původních představ Pickové byl *Kurs praktické psychologie* určen pro výuku v době po válce, kdy dojde k nastolení socialismu, změní se tak podmínky vhodné pro život. Sama pokládala své dílo za úvod do studia „lidské duše“. V mnoha ohledech byl naprosto nový, a to hlavně v přístupu ke studiu. Jeho metoda klade důraz na úzké sepětí teorie a praxe, na aktivní účast žáků, které musí učitel vést k přemýšlení a samostatné práci. Profesorka Jiřina Picková zformulovala závěry některých učitelských metod, které se používají i v dnešní didaktice, jako například to, že na konci každé hodiny by měl učitel provést reflexi a ověřit, zdali žáci danou látku pochopili, drobnými otázkami.¹³¹

Picková také pod vlivem komunistických myšlenek vytyčila nový úkol psychologie v nové poválečné společnosti, která by měla být socialistická. Dle jejího úsudku je primárním úkolem psychologie pomáhat lidem šířit pocit vzájemnosti, díky němu se v lidech probudí pocit solidarity a bratrství.¹³²

Často zmiňovala pocit odpovědnosti každého člověka za celek a přisuzovala obrovskou roli kolektivu jakožto morální opoře jednotlivce. Dle ní lidé tyto zásady nectili, proto vypukla druhá světová válka. Do budoucna byla tedy přesvědčena, že se lidé poučí z těchto událostí a společnost se u nás změní, o čemž pojednává i následující pasáž: „*Ve společnosti, kde má každý jednatel právo na život, na práci, na vzdělání, na zdraví, kde člověk je východiskem i cílem, člověk jako jednatel zakotvený v celku, tam, kde každý pracuje podle svých možností, kde může rozvinout své nadání, musí vyrůst jedna dosud zakrnělá složka člověkovy osobnosti: pocit odpovědnosti. Tam, kde je člověku dáno mnoho svobody, a kromě toho tam, kde celý kolektiv nedá padnout jednotlivci, kde*

¹²⁹ Když se v roce 1948 stal František Roháč kulturním atašé v Londýně, předal *Kurs praktické psychologie* bývalé spolupracovnici Pickové z PVVZ Marii Hartlové. Nicméně k dodatečnému vydání již nikdy nedošlo. Rukopis tohoto díla se nachází ve Výzkumném ústavu pedagogickém.

In: KAUFMANNOVÁ, Heda a Antonín SLAVÍČEK. *Léta 1938-1945 válečné vzpomínky*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1999, s. 125. Svědectví o době a lidech. ISBN 80-852-7085-4.

¹³⁰ KLADIVOVÁ, Vlasta: *Jiřina Picková, její život a práce* – rukopis. Archiv Okresního muzea Mělník.

¹³¹ KLADIVOVÁ, Vlasta: *Jiřina Picková, její život a práce* – rukopis. Archiv Okresního muzea Mělník.

¹³² KLADIVOVÁ, Vlasta: *Jiřina Picková, její život a práce* – rukopis. Archiv Okresního muzea Mělník.

*je jeho morální oporou, může i musí vyrůst tento pocit. Může, protože jsou tu dány dalekosáhlé možnosti vývoje každému člověku, závisící jen a jen na jeho schopnostech, a musí, protože kdyby nebylo tohoto pocitu, oslabila by se úpadkem jednotlivců síla celého kolektivu až k rozpadu.*¹³³

Jiřina Picková přispívala svými články také do studentského časopisu *Rozbor*, a to i v době, kdy už na filozofické fakultě nestudovala. Žánrově psala většinou kritiky, úvahy, recenze, které se dotýkaly celé palety společensky aktuálních otázek přes sociální, ekonomická, kulturní a politická témata. Časopis vydávala Jednota nemajetného a pokrokového studenstva od roku 1935 do ledna 1939, přestože byl podsekcí Spolku posluchačů filosofie. V posledním čísle z ledna 1939 byly otištěny dva její články, které byly publikované pod pseudonymy a dochovaly se jen zčásti, jelikož prošly cenzurou. Jeden z těchto článků nesl název *K návrhům na školskou reformu*,¹³⁴ kde vystupovala pod jménem Marie Brodská a zabývala se dvěma navrhovanými reformami školství. Snažila se je kriticky zhodnotit a čtenáři předložit jejich klady a zápory. Avšak názory Pickové nejsou nezávislé na komunistické ideologii.

Nejprve rozebrala reformu od **Jana Antonína Bati** z roku 1938. Škola dle něj vychovává pohodlnou generaci dožadující se práv a nemající povinnosti, to mělo za následek náš politický krach v podobě mnichovské dohody, protože jsme se dožadovali práva. Nabízí jedno jediné východisko, a to v podnikání. Musíme lid znovu přivést ke kapitálu, tj. k životu, a kde jinde začít než u dětí a mladé generace, která má být vychovávána k podnikatelskému, živitelskému a kapitalistickému myšlení. Kapitál, majetek, lze považovat za služebníka člověka. Cestou je vést děti k lásce ke svému a cizímu majetku. Stručně tuto zásadu vyjádřil slovy: „*Co Čech, to podnikatel*“.

Jiřina Picková na toto tvrzení kriticky namítla, zdali by mohl být Baťa takovým podnikatelem, kdyby jeho 20 tisíc dělníků podnikalo? A nezaniklo by Baťovým podnikatelstvím 20 tisíc drobných podniků?¹³⁵ Profesorka Picková se zcela jasně stavěla

¹³³ KLADIVOVÁ, Vlasta: *Jiřina Picková, její život a práce* – rukopis. Archiv Okresního muzea Mělník.

¹³⁴ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, *Rozbor: časopis posluchačů filosofie, pedagogiky a přírodních věd*. 1939, roč. III, č. 2, s. 1-2.

¹³⁵ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, *Rozbor: časopis posluchačů filosofie, pedagogiky a přírodních věd*. 1939, roč. III, č. 2, s. 1-2.

za centrální hospodářství. Podle ní je v samotném základu podnikatelství rozpor volné soutěže, jelikož jeho základem je konkurenční boj, podbízení a neplánovitá výroba vedoucí ke krizím, jež překoná jen řízené hospodářství.

Baťa svým heslem vytyčil cíl: „*Zhospodárněme školství*“. Sám přirovnával školu k továrně, která vyrábí zboží zákazníkům, tj. zaměstnance podnikům, proto žádal vliv praktiků na školní osnovy. Ty mají být více praktické a má dojít k omezení studujících. Picková podotkla, že stejně jako ve výrobě zboží je i zde těžká kalkulace, protože počet potřebných profesí se nedá předem odhadnout. Argumentovala příkladem z Německa roku 1933, kdy nacisté snížili počet vysokoškoláků, a o pár let později se potýkali s nedostatkem inženýrů, což vedlo ke snížení doby studia v tomto oboru a tím i jeho kvality.¹³⁶

Druhou školskou reformu navrhovali zlátní pedagogičtí pracovníci. Tyto pedagogové prosazovali princip tzv. „*tvůřivé školy*“. Od 14 let budou všechny děti tělesně pracovat a zároveň budou navštěvovat pokračující (povinné), odborné nebo střední školy, které budou připravovat na univerzitu. Každý si tedy může vybrat své budoucí směřování podle svých schopností a dovedností. Spojení tělesné práce a teoretického vzdělání má sloužit výchově k praktičnosti.

Jednalo se o myšlenky, které byly Pickové velmi blízké. Nicméně i přesto shledávala nedostatky v tom, že by měli studující fyzicky pracovat, protože práce rozptyluje a odvádí studenta od teorie a znamená ztrátu času, což není dostatečně produktivní. Domnívala se, že pokud povedeme studenty k opravdové, vědecké práci a k pravdě, budou si vážit každé práce, i tělesné, jako si ji váží učitele a profesori odjakživa.

Závěrem dodává: „*Škola vychovává pro budoucnost, nikoliv pro dnešek. Ať již je jakákoliv, její setba nevzklíčí v několika málo měsících. Všichni reformátoři měli by tohle mít na mysli, a podle tohoto víc nadčasového než pomíjivého časového úkolu školy, necht' je určován směr každé změny. Nikoliv podle krátkodechových konstelací*

¹³⁶ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, *Rozbor: časopis posluchačů filosofie, pedagogiky a přírodních věd*. 1939, roč. III, č. 2, s. 1-2.

politických, neboť všechny jsou života kratičkého, jak denně vidíme, nýbrž v rámci trvalých lidských hodnot.“¹³⁷

Druhý článek Pickové, který byl ještě otisknut v *Rozboru* z ledna 1939, se jmenoval *O novou brannost* a pod článkem je podepsána jako **šek** pocházející z její přezdívky **Jiróšek**. Jak již sám název napovídá, věnovala se v něm otázce výchovy mládeže k brannosti, jíž cílem bylo ubránit demokratickou republiku a její hranice, a staví otázku, zda události po Mnichovu změnily postoj k naší brannosti. Bohužel byl tento článek na rozdíl od prvního velmi poznamenán cenzurou a zůstalo z něj pouze 11 řádků začátku a konce. Z konce se zachovaly pouze dva poslední řádky: „*Národní existenci uchráníme, jestliže zůstaneme věrni cestě k svobodě a rovnosti. Neboť bez rovnosti není svobody.*“¹³⁸

¹³⁷ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, *Rozbor: časopis posluchačů filosofie, pedagogiky a přírodních věd*. 1939, roč. III, č. 2, s. 1-2.

¹³⁸ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, *Rozbor: časopis posluchačů filosofie, pedagogiky a přírodních věd*. 1939, roč. III, č. 2, s. 1.

4 JIŘINA PICKOVÁ V ODBOJI

4.1 Komunistický odboj

První kontakty s odbojovým hnutím získala **Jiřina Picková** již v Mělníku. **Jiří Kotrch**, jenž měl za úkol na gymnáziu zřídit studentskou buňku, ji seznámil v prvních dnech po mnichovské dohodě s **Ladislavem Rohelem**, předsedou místního OV KSČ.¹³⁹ Sama se nemohla přidat do místní komunistické strany, jelikož už byla zapojena v Praze. Nicméně dle Kotrcha přislíbila jistou spolupráci a podporu, o kterou byl mezi straníky i lidmi, kteří se do strany kvůli ní přidali, velký zájem. Do ilegální komunistické strany vstoupil například i **Josef Šindelář**, předseda mělnického OV sociální demokratické mládeže, který krátce po Mnichovu vstoupil do KSČ.¹⁴⁰ Mezi další přední členy patřili Karel Kokeš, Vladimír Procházka, Jiří Paur a Alois Popílek.¹⁴¹

Zpočátku se ilegální OV KSČ rozhodovalo, zdali má navázat spojení s ilegálním KV KSČ v Mladé Boleslavi, jelikož se začaly objevovat zprávy o spolupráci jeho předsedy **Páry** s gestapem, na které upozornila právě Picková, ta se stavěla kriticky ke důvěryhodnosti této osoby, a tak na základě jejích pochybností OV KSČ v Mělníku nenavázalo spolupráci s komunisty v Mladé Boleslavi. Brzy skutečně vyšlo najevo, že Pára je agentem gestapa a díky Jiřině nedošlo k odhalení činnosti ilegálního komunistického odboje v Mělníku. Později po nahrazení Páry **Emilií Součkovou** ve

¹³⁹ V pramenné základně lze nalézt pochybnosti o tom, že Jiřinu Pickovou seznámil Jiří Kotrch s mělnickým OV KSČ. Naopak je uvedeno, že Jiřina měla kontakty s místními komunisty a seznámila tak Kotrcha s nimi. Nicméně toto tvrzení nevyvrací jen Kotrch ve svých pamětech, ale i publikace *Protinacistický odboj na Mělnicku za druhé světové války: svědectví o časech smutku i naději 1939-1945*. In: *Protinacistický odboj na Mělnicku za druhé světové války: svědectví o časech smutku i naději 1939-1945*. Mělník: OV ČSBS Mělník, 1995, s. 24.

¹⁴⁰ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, paměti Jiřího Kotrcha, ve kterých vzpomíná na Jiřinu Pickovou a mělnické gymnázium.

¹⁴¹ *Protinacistický odboj na Mělnicku za druhé světové války: svědectví o časech smutku i naději 1939-1945*. Mělník: OV ČSBS Mělník, 1995, s. 24.

funkci předsedy KV KSČ v Mladé Boleslavi navázali mělničtí a mladoboleslavští komunisté spolupráci.¹⁴²

V roce 1940 byl celý mělnický komunistický odboj prozrazen a vedení zatčeno.¹⁴³ Kotrech uvádí, že tak k brzkému odhalení přispěl i odchod Jiřiny Pickové z Mělníka, protože Jiřina figurovala jako instruktorka celého odboje. Podílela se na kolportování a rozšiřování ilegálních propagačních tiskovin a na řízení ostatních aktivit mělnických komunistů, proto její vliv na chod místního odboje byl značný. Údajně měla propojit okresní komunistický odboj s I. ilegálním ústředním vedením komunistického odboje v Praze, centrálou celorepublikové ilegální KSČ, a to dokonce již před příchodem německých okupantů. V pramenné základně se nedochovaly žádné další záznamy o pokračující spolupráci Pickové s mělnickými komunisty po jejím odchodu z Mělníka, lze tedy usuzovat, že ke kontinuitě kooperace již mezi nimi skutečně nedocházelo.¹⁴⁴

V Praze byla profesorka Jiřina Picková stále ve spojení s I. ilegálním ústředním vedením komunistického odboje a zhruba v polovině roku 1940 přešla do ilegality. V její osobní pozůstalosti nachází výpověď **Pavla Kováče**, učitelského kolegy v Jáchymce, ve které uvádí, že spolu s ním pomáhala založit v roce 1940 v židovské měšťance školní komunistickou buňku mající působit mezi učiteli a žáky. Jiřina zajistila napojení na centrálu komunistického odboje a figurovala jako spojka. Přes své kontakty měsíčně přinášela a rozšiřovala 6 až 10 výtisků Rudého práva. Školní buňka však nezískala příliš velkou podporu, o čem svědčí fakt, že měla pouhé čtyři členy a jen mezi pedagogy. Z neznámého důvodu přinesla Picková naposledy propagační materiály do školy před 1. květnem 1942.¹⁴⁵

¹⁴² Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, paměti Jiřího Kotrcha, ve kterých vzpomíná na Jiřinu Pickovou a mělnické gymnázium.

¹⁴³ Vlasta Ruprychová s Libuší Týmkovou po zatčení mělnické ilegální komunistické strany obnovily její činnost jen nakrátko. Po atentátu na Heydricha začala vlna zatýkání, která postihla i Ruprychovou.

¹⁴⁴ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, paměti Jiřího Kotrcha, ve kterých vzpomíná na Jiřinu Pickovou a mělnické gymnázium.

¹⁴⁵ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, osobní vzpomínky bývalého kolegy Pavla Kováče na Jiřinu Pickovou při zakládání stranické komunistické buňky v Židovské měšťanské škole v Jáchymovy ulici v Praze.

Jiřina mohla propojit školní buňku s komunistickým ústředím prostřednictvím své bývalé spolužačky z filozofické fakulty **Zdeňky Varhulíkové**.¹⁴⁶ Ta ji zasvětila do aktivit celého odboje a přes ní dostávala tiskoviny od dalšího komunisty **Františka Pekáčka**, který měl v pražské Bubenci (v Papírenské ulici) ve svém zahradnictví umístěné tajné tiskařské zázemí. V té době pověřilo I. ilegální ústřední vedení komunistického odboje **Cyrila Šumberlu**, před okupací vysoce postaveného funkcionáře KSČ, organizováním tiskového aparátu, který měl na starost výrobu a rozmnožování ilegálních tiskovin v Praze a jejím nejbližším okolí (v pásmu obcí známém jako „rudý pás“).¹⁴⁷

V únoru 1941 došlo k odhalení I. ilegálního ústředního vedení komunistického odboje gestapem. Ještě téhož roku byl obnoven jako II. ilegální ÚV komunistického odboje pod záštitou Cyrila Šumberly a Jana Ziky. Šumberla se dostal i do širšího vedení odboje.¹⁴⁸ Hned zpočátku se do ilegální činnosti staronového komunistického ústředí zapojila i Jiřina Picková, opět díky Zdeňce Varhulíkové. V roce 1942 se odehrála akce, při které měla Zdeňka zajistit revolver pro Cyrila Šumberlu. Výrazně jí pomohla Picková, jelikož shodou okolností přivedla do odboje svou studentku z Mělníka **Vlastu Ruprychovou**, která měla možnost obstarat přes svého spolužáka Berana zbraň a tu následně předat Varhulíkové pro Cyrila Šumberlu.¹⁴⁹

Později Jiřina sehnala i 200 nábojů do Šumberlova revolveru díky své známé **Lidě Novákové**, úřednici a účetní České uhelné z Rytířské ulice na Starém Městě.¹⁵⁰ Z toho

¹⁴⁶ Zdeňka Varhulíková se setkala s Jiřinou Pickovou poprvé na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Obě se společně angažovali ve Spolku posluchačů filosofie a v Kostuffe. Zdeňka se chtěla stát taktéž jako Jiřina středoškolskou profesorkou, což jí bylo znemožněno nacisty, kteří 17. listopadu 1939 uzavřeli všechny vysoké školy v protektorátu Čechy a Morava. Už na fakultě spolu navázaly velmi hluboký přátelský vztah, který jim vydržel až do zatčení Zdeňky na konci ledna 1943. V osobní pozůstalosti Pickové je zmíněno, že mezi nimi měla probíhat korespondence od roku 1935, avšak zde se nenachází. In: Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, vzpomínka od neznámé autorky s přezdívkou Marta na vztah Jiřiny Pickové se Zdeňkou Varhulíkovou.

¹⁴⁷ BŘEČKA, Jan a Jiří MITÁČEK. *Hluk: dějiny města*. Hluk: Město Hluk, 2011, s. 364. ISBN 978-80-254-9705-0.

¹⁴⁸ C. d.

¹⁴⁹ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, stručný výpis z rozsudku a obžaloby Zdeňky Varhulíkové a Františka Pekáčka, převzato z bývalého Archivu ÚV KSČ.

¹⁵⁰ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, stručný výpis z rozsudku a obžaloby Zdeňky Varhulíkové a Františka Pekáčka, převzato z bývalého Archivu ÚV KSČ.

všeho lze vyvodit, že aktivity Pickové v ilegálním komunistickém odboji byly zcela závislé na činnosti Zdeňky Varhulíkové. Ta se stala její instruktorkou, bez níž se neuchýlila k žádné větší akci. Podle dostupných informací bylo tedy náplní Jiřiny práce shánění možných kontaktů pro spolupráci s odbojem.¹⁵¹

4.2 Petiční výbor Věrní zůstaneme (PVVZ)

Vlasta Kladivová uvádí, že **Jiřinu Pickovou** měl do **PVVZ** přivést v březnu 1939 profesor **Vojtěch Čížek** a jeho manželka Marie.¹⁵² Čížek údajně znal celou její rodinu ještě z Kolína a po svém odchodu z Mělníka se proto na něj obrátila a on jí na svou přímluvu u Anny Pollertové, jedné ze základajících členů odboje, zařídil v jejím domě ve Pštrosce 7 na Vinohradech dvougaroniéru. Tento byt fungoval za celou existenci odboje jako tajný úkryt pro členy PVVZ. Profesor Čížek byl hlavním iniciátorem vzniku PVVZ už krátce po okupaci.¹⁵³ Čížkova vila na Ořechovce v Praze se stala kontaktním místem, kde se utvářela celá odbojová skupina.

I když se začali objevovat první zájemci o spolupráci s odbojem v prvních dnech po vyhlášení protektorátu Čechy a Morava, ke skutečnému ustanovení vedení PVVZ došlo až v červnu 1939. Sám Čížek doufal, že by mohl do ilegální skupiny získat i kolegy z vlastního okruhu středoškolských profesorů, což se mu podařilo jen v případě Pickové.

V PVVZ působili mimo jiné také sourozenci **Viktor** a **Heda Kaufmannovi**. Podle paměti své sestry byl Viktor mezi prvními, kdo udělali vstřícný krok k projektu profesora Čížka založit ilegální skupinu bojující proti Němcům. Viktor měl svou lékařskou ordinaci a bydliště ve stejném domě jako měla Picková byt, tudíž v domě Anny Pollertové. V jeho ordinaci se sdružovali odbojáři, kteří k němu často přicházeli

¹⁵¹ Lída Nováková například i seznámila dalšího člena odboje a po válce významného člena KSČ Lumíra Čivrného s policejním praporčíkem Mezikářem, bývalým legionářem, který poté podával zprávy z policie Čivrnému a ten poté informoval stranu prostřednictvím Oldřicha Štancla.

In: Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, stručný výpis z rozsudku a obžaloby Zdeňky Varhulíkové a Františka Pekáčka, převzato z bývalého Archivu ÚV KSČ.

¹⁵² Vojtěch Čížek byl středoškolský profesor, který učil na Malostranském gymnáziu. Za první republiky byl členem národní socialistické strany a jednatelem Ústředního spolku československých profesorů. Zasloužil se o založení a rozvoj Skandinávského ústavu v Praze.

In: KLADIVOVÁ, Vlasta: Jiřina Picková, její život a práce – rukopis. Archiv Okresního muzea Mělník.

¹⁵³ KAUFMANNOVÁ, Heda a Antonín SLAVÍČEK. *Léta 1938-1945 válečné vzpomínky*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1999, s. 198. Svědectví o době a lidech. ISBN 80-852-7085-4.

sice jako pacienti, ale za účelem tajného se sházení, a proto měl přehled o všech schůzkách v domě a věděl i o odbojových aktivitách Jiřiny. Profesorka Picková ve svém bytě přechovávala nesčetné množství svých spolupracovníků. Byli mezi nimi např. již zmíněný profesor **Čížek**, dr. **Josef Fischer**, **František Andršt**, **Bohumil Truksa** či generál **Čihák** a jeho manželka Marie, kteří záhy emigrovali do Anglie. Heda Kaufmannová k tomuto tajnému úkrytu dodává vtipnou historku: „*Náramně jsme se s Viktorem poveselili, když jsme našli v Bassově Čtení o roce osmačtyřicátém (1848) na straně 478 zmínku o spiklencích, kteří se schovávali v rokli nad zahradou v Pštrosce, ale romantika v našich představách neměla místa.*“¹⁵⁴

V červnu 1939 došlo k utvoření kolektivního orgánu, ve kterém vedle Čížka usedli docent Josef Fischer, advokát Karel Bondy, úředník České spořitelny František Andršt, nebo dokonce i **Milada Horáková**. Celkem měl kolektivní orgán 16 členů. Od podzimu 1939 do února 1940 postihly PVVZ vlny zatýkání. Celé vedení bylo odhaleno a rozbito. Gestapo proniklo až do sítí **Obrany národa**, která měla hluboké vazby na PVVZ. 26. ledna 1940 byl zatknut gestapem i profesor Čížek, jenž byl poté vězněn v Malé pevnosti v Terezíně a v Mnichově, kde 26. června 1942 zemřel. Nicméně vedení PVVZ bylo obnoveno. Do čela ilegální organizace se postavili **Karel Bondy**, **František Andršt** a **Volfgang Jankovec**.¹⁵⁵

Nová etapa PVVZ se nesla ve znamení dalšího sblížení s představiteli Obrany národa, proto Jiřina Picková, která byla díky Františkovi Andrštovi ve spojení s pplk. Josefem Churavým z Obrany národa, zachránila vojenský archiv této odbojové skupiny před odhalením gestapa v roce 1941.¹⁵⁶ V říjnu 1941 bylo znovu zatknuto vedení PVVZ. Poté se již po celý zbytek války neobnovil.

¹⁵⁴ KAUFMANNOVÁ, Heda a Antonín SLAVÍČEK. *Léta 1938-1945 válečné vzpomínky*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1999, s.34. Svědectví o době a lidech. ISBN 80-852-7085-4.

¹⁵⁵ C. d., s. 13.

¹⁵⁶ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, výpověď o odbojové činnosti Jiřiny Pickové v PVVZ, archiválie převzata z Archivu ilegální organizace RU-DA.

5 KONEC ŽIVOTA JIŘINY PICKOVÉ

5.1 Zatčení a vazba

Odbojová činnost **Jiřiny Pickové** a **Zdeňky Varhulíkové** probíhala také v ilegální Učiteltské unii, která nesdružovala výhradně jen komunisty nebo lidi s levicovou orientací. Ke zformování této skupiny došlo již před okupací v roce 1938, kdy českoslovenští profesori vydali svůj manifest zaměřený proti fašismu. Právě oblast školství se dostala pod značný vliv germanizace, a proto čeští učitelé cítili potřebu stát se jednou ze složek domácího odboje.¹⁵⁷

Protifašističtí učitelé připravovali plán na novou školu, která v osvobozené vlasti vznikne. Byl vypracován návrh zákona o školské reformě, o demokratizaci vzdělání a výchovy pod vedením učitele **Ladislava Koubka**. Návrh zákona obsahoval pojetí jednotné školy, reformu školských úřadů. Stejně jako Jiřina Picková i tito učitelé a profesori působili v řadě odbojových organizací: **Obrana národa**, **PVVZ**, **ÚVOD** či také v ilegální komunistické straně.¹⁵⁸ Velmi těžkým obdobím se pro Učiteltskou unii stal konec ledna 1943, kdy zažila sérii nečekaných zátahů gestapa, při kterém došlo k zatčení velké části její členů. 29. ledna 1943 byla zadržena Zdeňka Varhulíková.¹⁵⁹ V souvislosti se zatčením Varhulíkové zatkl gestapo Pickovou začátkem února.¹⁶⁰

Hana Bořkovcová se dozvěděla zprávu o zatčení Jiřiny až na začátku března a takto reagovala na tuto neradostnou událost ve svém deníkovém zápisu ze 4. března 1943: *„Proč dále žít? Nač ráno vstávat? Jiřina je zatčena. Není to nikdo, kdo by existoval nějak ve vztahu ke mně. Je to člověk Jiřina. Člověk. A to je slovo velké a prosté, ať za ně*

¹⁵⁷ VESELÁ, Kateřina. *Významné pedagogické osobnosti v období holocaustu*. Brno, 2007, s. 17. Bakalářská práce. Masarykova Univerzita.

¹⁵⁸ C. d.

¹⁵⁹ Zdeňka Varhulíková byla odvezena do věznice na Pankrác, kde byla několik měsíců brutálně vyslýchána. Po výslechu ji převezli do Drážďan, kde měla být odsouzena. V březnu 1944 se v Drážďanech konal soudní proces s Varhulíkovou a jejím kolegou z odboje Pekáčkem. Oba dostali trest smrti a 22. března 1944 byli popraveni.

¹⁶⁰ Nutno dodat, že se v pramenné základně nachází útržkovitá vzpomínka Hedy Kaufmannové.

Kaufmannová tvrdí, že gestapo nepřišlo na aktivity Pickové v Učiteltské unii, a tudíž dle jejího názoru byla zatčena za jinou nelegální odbojovou činnost. Jako důvod zatčení uvádí její aktivitu při předávání revolveru pro **Cyriovi Šumberlovi**. V diplomové práci Michaely Šťastné je zmíněno, že Jiřina věděla o ukrývaných zbraních, zdali se jednalo i o revolver pro Cyrila Šumberlu, není dále uvedeno. In: ŠTASTNÁ, Michaela. Gisa a Rudolf Saudkovi. Pardubice, 2017, s. 91. Diplomová práce. Univerzita Pardubice Fakulta filozofická.

přidáme jakékoliv jméno. Člověk. Ani ne tak strašný, ani ne tak dokonalý, jaký byl ve vztahu k nám, jakého jsme ho viděli. Nic už o něm nemůžeme říci. Ani že je nám úžasně blízký, ani že je nám úžasně vzdálený, ani oboje. Je to prostě člověk jako každý jiný člověk, tak velký, že někdy pro něho nevidíme slunce, měsíce ani hvězdy. Člověk, jedna z hvězd, které se otáčejí po zemi, člověk, který po třicet let svého života toužil být milován a toužil po něze.“¹⁶¹

Profesorka Jiřina Picková strávila několik měsíců po svém zatčení v Pankrácké věznici a poté i ve věznici na Karlově náměstí v Praze, kde byla dokonce vězněna s **Annou Pollertovou**.¹⁶² Shodou okolností zde vedl **Viktor Kaufmann** marodky pro nemocné vězně. Kaufmann byl již zatčen v roce 1941 za odhalení spolupráce s PVVZ. Gestapo ho tak od té doby využívalo jako zkušeného lékaře, kterému i důvěřovali. Díky tomu, že působil jako lékař, měl větší možnost pohybu, navíc i přiděly jídla pro něj byly dvojnásobné, a proto se častokrát s vězni na marodce dělil o své jídlo i o balíčky, které dostával od rodiny, nebo také sháněl zvenku léky pro těžce nemocné, proto se obracel na svou rodinu a žádal ji, aby mu zaslali peníze.

Heda Kaufmannová ve svých pamětech cituje jeden z těchto prosebných motáků: „*Mockrát děkuji za těch 100 korun, víš, kupuji léky pro nešťastníky, kteří je potřebují a nemají ani krejcar. Snažím se dělat, co mohu...*“¹⁶³ O tom, jak mohl Viktor nakupovat léky z věznění, neměla tušení ani Heda. Domnívala se, že se mu to povedlo nejspíše přes české dozorce.¹⁶⁴

Viktor se později rozhodl, že bude balíčky zásobovat i ostatní vězně, obzvláště ženské oddělení, kde byla Jiřina s Annou.¹⁶⁵ Dostat balíček s potravinami na ženské oddělení

¹⁶¹ BOŘKOVCOVÁ, Hana. *Píšu a sešit mi leží na kolenou: deníky 1940-1946*. Praha: Plus, 2011, s. 103. ISBN 978-80-259-0055-0.

¹⁶² Dle **Vlasty Kladivé** byla společně s Pickovou a Pollertovou na jedné cele také **Gusta Fučíková**, manželka známého protifašistického bojovníka a agilního komunisty Julia Fučíka. Údajně měla na toto společné setkání zanechat vzpomínky ve své knize *Žaluji*.

In: Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, dopis Vlasty Kladivé z 4. května 1964.

¹⁶³ KAUFMANNOVÁ, Heda a Antonín SLAVÍČEK. *Léta 1938-1945 válečné vzpomínky*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1999, s. 88. Svědectví o době a lidech. ISBN 80-852-7085-4.

¹⁶⁴C. d.

¹⁶⁵ Viktor Kaufmann zásoboval i další členy PVVZ, např. vysokoškolského profesora Dr. Josefa Fischera nebo bratra Pollertové Karla Bondyho.

In: KAUFMANNOVÁ, Heda a Antonín SLAVÍČEK. *Léta 1938-1945 válečné vzpomínky*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1999, s. 138-139. Svědectví o době a lidech. ISBN 80-852-7085-4.

nebylo vůbec lehké a často riskoval svůj vlastní život, i přes to našel systém, jak dopravit danou zásilku na místo určení. Dařilo se mu to díky „svým“ lidem z venku, spolupracovníkům z PVVZ, kteří dodávali zásilky na „Karlák“.¹⁶⁶

Okruh těchto lidí tvořila také jeho sestra. Zvláště shánění jídla pro Pickovou a Pollertovou se ujala Marie Hartlová za občasně pomoci Jiřiny přítelkyně Marty Bleierové. Nicméně činnosti Kaufmanna také výrazně napomohl zdejší dozorce Botka, který za alkohol či cigarety zprostředkoval návštěvy mezi vězením a lidmi z Kaufmannova okruhu. Brzy se začalo mezi vězni říkat o Kaufmannovi: „*Viktor = Červený kříž*“.¹⁶⁷

5.2 Odsouzení a smrt

Nejprve je důležité zmínit, že **Jiřina Picková** byla odsouzena za účast na vedení ilegální odbojové činnosti, tudíž s ní bylo zacházeno jako s politickým vězněm, nikoliv jako s Židovkou. Koncem srpna, nebo začátkem září 1943 byla poslána s rozsudkem smrti do koncentračního tábora v Auschwitzu. Jiřina sem dorazila již s podlomeným zdravím, které způsobila dlouhodobá podvýživa, nelidské mučení a po několikaměsíčním věznění se jí znovu vrátila i tuberkulóza. K záchraně Jiřiny přispěla její přítelkyně **Marie Chaloupecká Erdölyová**, táborová medička, kterou předtím učila v přeškolovacích kursech pořádaných Židovskou náboženskou obcí a na začátku roku byly spolu ve věznici na Pankráci. Jiřina se díky této známosti hned po svém příjezdu do koncentračního tábora dostala do vězeňské nemocnice, kde o ní Marie pečovala a pomohla jí se alespoň částečně uzdravit.¹⁶⁸

Přes Chaloupeckou se prof. Picková dostala do bloku č. 22, kde vedla dietní kuchyni agilní německá komunistka, se kterou častokrát konverzovala na téma obnoveného světa dle socialistického vidění. Jiřina Picková se snažila za každou cenu zůstat v klidu a působit tak, že ji nic nemůže porazit, ani zlá nemoc. Její chování a postoj byly všem spoluvězenkyním velkou psychickou oporou a ostatně si ji velmi oblíbily zvláště pro

¹⁶⁶ KAUFMANNOVÁ, Heda a Antonín SLAVÍČEK. *Léta 1938-1945 válečné vzpomínky*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1999, s. 138. Svědectví o době a lidech. ISBN 80-852-7085-4.

¹⁶⁷ C. d.

¹⁶⁸ KLADIVOVÁ, Vlasta: *Jiřina Picková, její život a práce* – rukopis. Archiv Okresního muzea Mělník.

její znalost grafologie. Marie o Pickové řekla: „*Jiřina kašlala krev, byla smutná, ale zachovala stoický klid.*“¹⁶⁹

Dne 16. listopadu 1943 byla profesorka Jiřina Picková v ranních hodinách odvedena ze své cely na popravě, kde byla zastřelena.¹⁷⁰ Její přítelkyně se dozvěděla podrobnosti o popravě Pickové od polského řemeslníka, který je získal od člena vězeňského zvláštního komanda v krematoriu přihlížejícího popravě.¹⁷¹ Picková měla s přicházející smrtí odmítnout šátek na oči a byla naprosto klidná a zcela vyrovnaná se svým životem. Její údajná poslední slova vystihují pokoru, kterou v sobě nesla do posledního okamžiku svého života. Zeptala se: „*Je to konec?*“ a odpovědi se dočkala: „*Ano, to je konec.*“¹⁷² K Chaloupecké Erdölyové se později dostal i poslední vzkaz od Jiřiny, ve kterém ji vyzývá, aby nebyla smutná, že čas plyne a vše usmíří.¹⁷³

¹⁶⁹ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, vzpomínka Marie Chaloupecké Erdölyové z roku 1984.

¹⁷⁰ Smrt profesorky Jiřiny Pickové byla zaznamenána v ilegálních zprávách polského odboje, které jsou uloženy v Archivu Státního muzea v Osvětimi.

In: KLADIVOVÁ, Vlasta: *Jiřina Picková, její život a práce* – rukopis. Archiv Okresního muzea Mělník.

¹⁷¹ Dle paměti **Aloise Popílka** měl přihlížet popravě i **Ota Kraus**, přeživší osvětimského vyhlazovacího tábora a po válce známý spisovatel. Ten měl údajně zachytit popravu Pickové v knize *Továrna na smrt*, kterou napsal spolu se svým spoluvězněm z Auschwitzu **Erichem Kulkou**. Nicméně autor této odborné práce zmínku o její popravě nenalezl.

In: Vojenský ústřední archiv, fond Sběrka vzpomínek, paměti Aloise Popílka, s. 129, sign. 4887 dotyčné sbírky z Mělnicka.

¹⁷² Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, vzpomínka Marie Chaloupecké Erdölyové z roku 1984.

¹⁷³ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, vzpomínka Marie Chaloupecké Erdölyové z roku 1984.

6 RODINA JIŘINY PICKOVÉ A HOLOCAUST

Konečné řešení židovské otázky dopadlo na rodinu Pickových a Saudkových stejně tak jako na ostatní židovské rodiny. První rána přišla 22. února 1942, kdy byl Jiřinin bratr **Pavel** odvezen transportem Y 453 do Terezína. O několik měsíců později byla zařazena do transportu i matka **Gisela**, která odjela 13. června 1942 transportem AAd z Kolína též do Terezína. Terezínské ghetto bylo svým prostředím a atmosférou naprosto atypické. Umělecká tvorba zde byla mnohem uvolněnější, vznikala zde literární a umělecká díla, pořádaly se kulturní akce. Ihned po svém příchodu se Gisela zapojila do kulturního života ghetta.

Mimo jiné dala v Terezíně vzniknout divadelní hře pro děti, která se ovšem nedochovala. Její tvůrčí činnosti si všiml i kolínský rabín **Richard Feder**, spoluvězeň a morální autorita vězňů v terezínském ghettu, když na ni zavzpomínal ve své knize *Židovská tragédie*: „*Tklivou vzpomínku věnuji vám, paní Gizo Picková Saudková, vy nadšená ctitelko Březinova a velká kulturní pracovnice! Ani v Terezíně nerezavělo vaše pero. Napsala jste hru pro židovské děti. Už jste rozdala úlohy, už jste konala první zkoušky, už jste mně pozvala na premiéru, když vás náhle z vaší plodné činnosti odvolali a do polských mučírén poslali. Nespátřila jste již svou hru na jevišti a my také ne.*“¹⁷⁴

Gisela se o atmosféře a smyslu kultury v Terezíně vyjádřila v tomto duchu: „*Už tím, že zde umělci a vědci tvoří a působí, opírají ostatní. Spojují řetězem dnešky minula s přítomnými a budoucími. A ten duchovní řetězec – toť smysl života, toť lidství. Kdož tvoří ten řetězec, ti věří, že ne jednotlivý člověk – lidstvo je smysl a cíl a důvod k bytí člověka. A tak, podají-li zde v Terezíně židé všemu navzdory příklad: tvořit další trvalé cenné články toho řetězu, posloužili lidstvu a ukázali se hodnými, aby vítězové této zkoušky na lidství byli a žili déle.*“¹⁷⁵

¹⁷⁴ FEDER, Richard. *Židovská tragédie: dějství poslední*. Kolín: Literární a umělecké sbírky města Kolína, 1947, s. 156.

¹⁷⁵ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, deníkový zápis inž. Saluse ze dne 16. září 1943.

Když byla Jiřina ještě na svobodě, snažila se svou matkou a bratrem Pavlem udržovat kontakty přes českého policistu, který v ghettu pracoval a jehož jméno není v pramenné základně uvedeno. Byla to poslední možnost, kdy mohla mít od nich ještě nějaké zprávy. **Hana Bořkovcová** se spolu se svými rodiči a bratrem dostala do Terezína 13. července 1943 transportem Di z Prahy, tudíž se zde setkala s některými členy své rodiny, o jejichž osudech se lze dozvědět v deníku Hany. V terezínském ghettu byl internován i **Rudolf Saudek**, bratranec Gisely. Ten měl zcela jiné postavení než ostatní vězňové. To mu zajistilo jeho povolání sochaře a keramika, díky němuž pravděpodobně nebyl deportován do vyhlazovacích táborů na východ. V ghettu vedl pracovní skupinu sochařství a keramiky. Pro jeho precizní uměleckou práci si ho vybrali někteří nacističtí pohlaváři.¹⁷⁶

Hana výstižně popsala tísnivou atmosféru v ghettu, pocity zmaru a zklamání své rodiny, například v deníkovém zápisu ze 16. prosince 1943, kdy se loučila s Giselou. Poté, co zjistila, že Gisela byla zařazena do transportu, pomáhala jí Hana sbalit všechny věci s sebou do Auschwitzu-Birkenau: „*Pomáhala jsem dnes balit Jiřinině mamince do Polska. Namazala jsem Jiřinině mamince poslední chleby na cestu a pomohla jí sbalit sešity, pera, knížky, které byly nejdražší. Pavel se tomu napřed bránil, a pak už sám pomáhal. Bylo mu strašně líto mámy. Mluvil zbytečně, jeho slova byla na míle daleko jádru, aniž si to uvědomoval (jako každý primitiv, u kterého se každé uvědomění děje jen zázrakem), a přece byl hloubce neklidný a velmi, velmi smutný. Políbil ji, zařizoval vše zmítal se mezi pytlí, mámou a zklamáním, které mu způsobila dívka.*“¹⁷⁷

Z deníkového zápisu je možné se dále dozvědět, že Pavel byl znepokojen tím, aby jeho matka odjela samotná transportem, protože jí chtěl být na blízku, a proto se pokoušel domluvit s vězeňskou samosprávou na svém zařazení do stejného transportu.

¹⁷⁶ V roce 1944 natočili nacisté v terezínském ghettu dokument s názvem *Transport z ráje*, který měl za úkol zatajit skutečné poměry v ghettu. Je zde i záběr na sochy tvořícího Rudolfa Saudka. V roce 1965 Československá televize ve svém pořadu *Zvědavá kamera* rozebírala tento dokument. Saudek v pořadu vystoupil a okomentoval svou roli v nacistickém dokumentu: „*Právo nebylo žádné – byl jenom rozkaz, ta socha, u které jsem byl filmován, měla být ozdobou bazénu, tu jsem dělal na rozkaz velitele SS v Terezíně Rahma.*“

In: ŠTASTNÁ, Michaela. *Gisa a Rudolf Saudkovi*. Pardubice, 2017, s. 53. Diplomová práce. Univerzita Pardubice Fakulta filozofická.

¹⁷⁷ BOŘKOVCOVÁ, Hana. *Píšu a sešit mi leží na kolenou: deníky 1940-1946*. Praha: Plus, 2011, s. 185. ISBN 978-80-259-0055-0.

18. prosince 1943 odjela Gisela společně se synem Pavlem a se svými sestrami **Martou Bauerovou** a **Laurou Singerovou**, babičkou Hany, transportem Ds do Auschwitz-Birkenau.¹⁷⁸ Dle data transportu byli pravděpodobně převezeni do tzv. rodinného tábora BIIb.¹⁷⁹ Poté se zprávy o osudech jednotlivých členů rodiny vytrácí. O konci života Gisely toho nelze moc dohlédát. V osobní pozůstalosti **Jiřiny Pickové** se nachází výpis z kartotéky židovské náboženské obce, ve kterém je uvedeno, že pokud Gisela Picková žila do začátku července 1944, tak s největší pravděpodobností byla zavražděna 12. července 1944 v plynové komoře při likvidaci českého rodinného tábora v Auschwitzu.¹⁸⁰

Chybí však také informace k Pavlovu dalšímu osudu. Dle všeho měl být Pavel Pick 7. července 1944 převezen do koncentračního tábora Sachsenhausen a odtud do Schwarheide, do továrny na výrobu letadel, kterou vlastnila firma Brabag, poblíž česko-německých hranic. Zde se jeho zdravotní stav výrazně zhoršil, měl problémy se zhoršujícím se zrakem.¹⁸¹ Dále o konci života Pavla Picka podává výpověď jen novinový článek *Štafeta památnými místy*¹⁸² nacházející se v osobní pozůstalosti Jiřiny Pickové. V dubnu 1945, při likvidaci továrny na výrobu letadel, se dostal Pavel do pochodu smrti, který procházel severočeským městem Chřibská. Mezi další vězně patřil například i francouzský básník Robert Desnos.

¹⁷⁸ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, Dr. Winternitze: *O transportech a transportovaných* v knize Richarda Federa *Židovská tragédie* (útržkovitá vzpomínka z roku 1984).

¹⁷⁹ V případě Terezínského rodinného tábora se jednalo o speciální transport Židů v roce 1943, kterým se narodil od ostatních vězňů dostávalo zcela jiných podmínek, např. při příjezdu nedocházelo k selekci a rodiny zůstaly pohromadě. Likvidace rodinného tábora v Auschwitz-Birkenau 8. března a 10 až 12. července 1944 je považována za největší hromadnou vraždu československých občanů v době druhé světové války.

In: Terezínský rodinný tábor v Osvětimi-Birkenau (1943). In: *Holocaust.cz* [online]. Praha: Institut Terezínské iniciativy, ©2021 [cit. 2022-12-29]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/ghetto-terezin/deportace-terezin/terezinsky-rodinny-tabor-v-osvetimi-birkenau-1943/>

¹⁸⁰ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, výpis z transportního protokolu rodiny Pickových, převzato ze Židovské náboženské obce. Michaela Šťastná však ve své diplomové práci tvrdí, že se s největší pravděpodobností Gisela nedožila ani konce roku 1943, jako zdroj uvádí: ZEJDA, Radovan: *Jaroměřice nad Rokytou*. kulturní II, Třebíč, 2007, s. 150. ISBN 978-80-7268-457-1.

In: ŠŤASTNÁ, MICHAELA. *Gisa a Rudolf Saudkovi*. Pardubice, 2017, s. 66. Diplomová práce. Univerzita Pardubice Fakulta filozofická.

¹⁸¹ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, výpis z transportního protokolu rodiny Pickových, převzato ze Židovské náboženské obce.

¹⁸² Nelze s přesností určit, z jakých novin dotyčný článek pochází. Na článku je tužkou napsaná zkratka HR 27/7.8. Není ovšem známo, co tato zkratka znamená.

Od 20. dubna 1945, v době, kdy už bylo jasné, že Třetí říše válku prohraje, chodil Pavel s ostatními v pochodu smrti od místa k místu. Civilisté jim potají házeli jídlo, aby to esesáci neviděli. Právě při průchodu městem Chřibská se mělo stát to, že se našly u Pavla a u dalších čtyř vězňů kůrky chleba, za což byli údajně zastřeleni.¹⁸³ Jméno Pavla Picka je umístěno na pomníku obětem holocaustu, který se nachází na novém kolínském hřbitově.¹⁸⁴

Z osobní korespondence Rudolfa Saudka po osvobození Terezína lze zjistit, že z dvanácti rodinných příslušníků Saudkových a Pickových přežili jen čtyři členové: Hana a Renata Knappovi, Laura Singerová a Rudolf Saudek.

¹⁸³ Nicméně tento údaj nelze nějak blíže ověřit a objevuje se pouze v novinovém článku *Štafeta památnými místy*. Nicméně výpis z transportního protokolu rodiny Pickových, který je převzatý z kartotéky židovské náboženské obce potvrzuje, že Pavel zemřel na konci války, a to konkrétně 24. dubna 1945.

In: Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, fond Jiřina Picková, složka 0009, výpis z transportního protokolu rodiny Pickových, převzato ze Židovské náboženské obce.

Nutno dodat, že u hřbitovní zídky v Chřibské měla být umístěna pamětní deska věnována obětem pochodu smrti, kde bylo i jméno Pavla Picka, proto je velmi pravděpodobné, že Pavel zemřel při pochodu městem Chřibská.

In: Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, fond Jiřina Picková, složka 0009, novinový článek *Štafeta památnými místy*.

¹⁸⁴ Tzv. nový židovský hřbitov v Kolíně byl během spojeneckých náletů na konci druhé světové války velmi zdevastován, a proto se Židovská náboženská obec v Kolíně rozhodla, že jej opraví. Rekonstrukce začala probíhat již od konce války a v roce 1952 bylo vše uvedeno do původního stavu. Nicméně z podnětu kolínského rabína Richarda Federa vzešel návrh na postavení pomníku věnovanému obětem holocaustu, na kterém lze najít jména Gisely a její dětí Jiřiny a Pavla. Souhrnně se zde nachází až 487 jmen. Stavba pomníku má však i další rodinnou souvislost, jelikož původní návrh na realizaci projektu vypracoval Rudolf Saudek, jenž byl zpočátku přijat, ale poté následně pro nevhodnost účelu odmítnut.

In: PEJŠA, Jaroslav. *Židovská náboženská obec v Kolíně v letech (1945) 1947-1953 (1979)*. In: *Židé v Kolíně a okolí. Práce muzea v Kolíně – řada společenskovední IX*, Kolín, 2005, s. 205-206.

7 DRUHÝ ŽIVOT JIŘINY PICKOVÉ

Vzhledem k osvobození většiny východní Evropy Rudou armádou převládal v těchto zemích pocit, že je zachránila před nacismem „ochranná ruka“ komunismu. Tento fakt se snažili posilovat ve svých zemích jednotlivé komunistické vlády, včetně ČSR, aby upevnily svou domácí pozici. Posloužila jim k tomu i oslava protifašistických bojovníků, kteří se postavili za věc komunistické vidiny světa v boji proti nacismu a fašismu. Z těchto protifašistických bojovníků, jako byl například **Julius Fučík**, se staly ikony nově nastupující éry, představovaly prototyp nového ideálního člověka, jakéhosi „mučedníka“ musejícího zemřít za „nový ráj na zemi“ v podobě komunismu.

Mezi tyto ikony lze zařadit i **Jiřinu Pickovou**, jejíž glorifikace se projevila v menší míře na místech, se kterými byla během svého života spjata. V roce 1964 vznesl Okresní výbor Svazu protifašistických bojovníků v Mělníku při příležitosti 20. výročí osvobození návrh, aby zdejší střední všeobecně vzdělávací škola¹⁸⁵ nesla jméno Jiřiny Pickové, tedy **Střední všeobecně vzdělávací škola Jiřiny Pickové**.¹⁸⁶ Proč k tomuto slavnostnímu přejmenování nedošlo, není známo. Lze se jediné domnívat, že za to může doba 60. let, kdy začala vlna uvolňování a odsuzování praktik komunistického režimu v 50. letech.

Další připomínkou Jiřiny Pickové v Mělníku byla od roku 1987 její pamětní deska u vchodu do staré budovy gymnázia v Tyršově ulici č. p. 94. Tento návrh vzešel z podnětu **Českého svazu protifašistických bojovníků (ČSPB)**.¹⁸⁷ Deska zde vydržela pouhé dva roky a v roce 1989 byla v souvislosti s listopadovými událostmi vedoucími

¹⁸⁵ Střední všeobecně vzdělávací škola byl druh tříleté školy, která nahradila v roce 1960 gymnázia, tudíž měla stejně jako gymnázium připravit studenta na vysokou školu.

¹⁸⁶ Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, dopis **Okresního výboru Svazu protifašistických bojovníků v Mělníku Okresnímu výboru KSČ** ze dne 20. dubna 1964.

¹⁸⁷ **ČSPB** byl nástupnickou organizací **Svazu protifašistických bojovníků**, který vznikl v roce 1969. Měl i svůj slovenský ekvivalent **Slovenský zväz protifašistických bojovníkov**. Obě tyto organizace byly začleněny pod **Federální československý svaz**.

k pádu režimu násilně odstraněna.¹⁸⁸ Avšak v roce 2014 došlo znovu k jejímu odhalení spolu s pamětní deskou Jana Palacha na stejném místě.¹⁸⁹

Pamětní desku věnovanou Pickové lze nalézt také v Praze. Na nárožím domě, který kdysi patřil **Anně Pollertové** v ulici Anny Letenské č. p. 34/7 na Vinohradech, kde bylo jedno z center PVVZ a kde bydlela Jiřina. Je umístěna pamětní deska připomínající členy této odbojové skupiny, včetně ní, kteří se hrdinně obětovali pro záchranu českého národa.¹⁹⁰ Připomínka Jiřiny Pickové se objevila i v knižní podobě. V roce 1963 na ní zavzpomínala Filozofická fakulta Univerzity Karlovy ve svém sborníku *Za lepší svět*,¹⁹¹ v němž se snaží podat vývoj levicových studentských spolků ve 20. a 30. letech 20. století.¹⁹²

¹⁸⁸ Archiv Gymnázia Jana Palacha Mělník, fond Jiřiny Pickové, osobní korespondence Jiřiny Pickové s jejími bývalými studenty, literární tvorba, krátká biografie jejího života, fotografie.

¹⁸⁹ Dle vedoucí mělnického odboru školství a kultury **Zuzany Syrové** mělo dojít k odhalení pamětní desky Jiřiny Pickové snad z iniciativy mělnického občana Františka Černického. Zmínku o odhalení pamětních desek Jiřiny Pickové a Jana Palacha lze nalézt v *Mělnické radnici* z února 2015. Text na pamětní desce zní: „*Jiřina Picková (* 11. 4. 1912 Jaroměřice nad Rokytnou † 16. 11. 1943 Osvětim). Profesorka mělnického gymnázia ve školním roce 1938/1939. Za svoji aktivní činnost v ilegální organizaci národního odboje Petiční výbor, Věrní zůstaneme*“, byla v únoru 1943 zatčena a odvezena do koncentračního tábora v Osvětimi, kde byla popravena.“

¹⁹⁰ KLADIVOVÁ, Vlasta: *Jiřina Picková, její život a práce* – rukopis. Archiv Okresního muzea Mělník.

¹⁹¹ *Za lepší svět: sborník statí a vzpomínek na stud. pokrokové hnutí třicátých let*. Praha: SPN, 1963.

¹⁹² Za zmínku stojí uvést, že se v osobní pozůstalosti Pickové nachází dopis z 19. listopadu 1946, který si mezi sebou adresovaly dvě úřednice z ministerstva informací. Obsahem sdělení je, že Jiřina Picková byla navržena na kříž In Memoriam, a tudíž by jej měla získat, a proto hledají nějakého rodinného příslušníka, kdo by převzal tuto dekoraci. Jelikož nikoho takového nenašli, má tedy vyznamenání převzít rodinná přítelkyně Antonie Svobodová z Pardubic. Nicméně se jedná jen o ojedinělou zmínku nacházející se v pramenné základně, proto nebylo možné zjistit, zdali k slavnostnímu aktu skutečně došlo.

In: Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009, dopis z 19. listopadu 1946 adresovaný F. Tauferové, úřednici z ministerstva informací.

ZÁVĚR

Jiřina Picková pocházela z velmi kulturně-společensky založeného rodinného zázemí, jež mělo vliv na zformování její osobnosti. Matka Gisela byla totiž známou spisovatelkou, jež se proslavila svým dílem *Hovory s Otokarem Březinou*. Nicméně kromě spisovatelské dráhy ovlivnila Gisela Jiřinu i svým politickým smyšlením. Jiřinin život byl poznamenán tehdejší nestabilní dobou vyvolanou politickými událostmi ve 30. letech, což mělo za následek, že se při svých studiích na filozofické fakultě více přiklonila ke komunistické ideologii.

Po studiích se stala řádnou profesorkou českého a německého jazyka. V předávání znalostí a vědomostí a výchově budoucích generací viděla své celoživotní poslání, proto se neustále snažila o zdokonalování školského systému a jeho obohacování o nové učební metody a podněty. I přesto, že na mělnickém gymnáziu, jejím druhém působišti v roli pedagoga, strávila jen velmi krátkou dobu od září 1938 do března 1939, zapsala se do jeho historie. Přinesla sem totiž zcela nové výukové metody, které doposud žádní z pedagogů nepoužíval ve svých hodinách a snažila se změnit tradiční vztah kantora a žáka. V souvislosti s radikalizací mělnické reakce čelila nenávisným projevům v Mělnických listech pro svoje komunistické přesvědčení. Mělnické gymnázium musela pro židovský původ v roce 1939 opustit a byla následně na placené dovolené do října téhož roku.

Nelehká doba pro Pickovou nastala v souvislosti s vyhlášením protektorátu Čechy a Morava a s platností norimberských rasových zákonů, které ji vyloučily ze společnosti a zabránily jí působit na státních školách. I přes všechny restrikce, se kterými se musela potýkat, si našla vlastní cestu, aby se mohla nadále věnovat pedagogické činnosti. Nastoupila na židovskou školu v Jáchymově ulici v Praze, kterou mohly jako jedinou školu na území Čech navštěvovat židovské děti. Mimo jiné z tohoto období pocházejí také její dvě odborné publikace učebnicového rázu *Národní čítanka a České kraje*. Dochovalo se také dílo *Kurs praktické psychologie*, jež však nikdy nevyšlo, nicméně přibližuje Pickové názory na pedagogiku. O její vůli bojovat a nevzdat se svědčí její angažovanost v řadách domácího odboje. Jiřina Picková byla činná v komunistickém odboji, Petičním výboru Věrní zůstaneme a Učitelské unii. Nakonec byla její ilegální činnost odhalena a ona poslána do koncentračního tábora Osvětim-Březinka, kde byla

popravena zastřelením. Život profesorky Jiřiny Pickové byl tedy předčasně ukončen 16. listopadu 1943 ve věku pouhých 31 let.

V úvodu své práce si autor jako cíl vytyčil zpracování života dosud neznámé profesorky Jiřiny Pickové, aby s jejím pozoruhodným životem a nelehkým osudem seznámil nejenom své spolužáky z Gymnázia Jana Palacha v Mělníku, ale také širší veřejnost alespoň v regionálním měřítku. Zpracováním se podařilo vytvořit ucelený životní obraz Jiřiny Pickové mající výpovědní hodnotu o její osobnosti. Nicméně původní cíl práce se podařilo objevováním další pramenné základny překonat, a otevřít tak prostor pro nové badatelské příležitosti. Odborná práce upozorňuje na doposud neznámé a neprobádané téma, jako je radikalizace poměrů na mělnickém gymnáziu, jelikož při zpracovávání kapitoly věnované pedagogickému působení Jiřiny Pickové autor narazil na paměti bývalého studenta gymnázia Jiřího Kotrcha, který v nich označil školní prostředí za místo, kde se odehrával tehdejší politický boj druhé republiky mezi pravicí a levicí.

K danému tématu neexistuje žádná odborná práce, zatím nebyly objeveny ani další prameny, s nimiž by bylo možné konfrontovat Kotrchovy paměti. Ty lze nyní dávat do souvislosti pouze s obsahem novinových článků útočících na Jiřinu Pickovou a samotné gymnázium, údaje v nich uvedené spolu korespondují. Dále by se nabízelo srovnání s kronikou školy, ta však překvapivě pro dané období mlčí, jelikož její poslední zápis končí rokem 1934, a tudíž nereflektuje druhou polovinu 30. let a dobu protektorátu. Dle autora toto vše může souviset s dosud neznámými projevy obou krajních proudů politického spektra v prostředí mělnického gymnázia a bylo by vhodné, aby se jim potenciální badatel při dalším studiu dané problematiky věnoval a zohledňoval.

SEZNAM ZDROJŮ

Tištěné zdroje

GEBHART, Jan a Jan KUKLÍK. *Velké dějiny zemí Koruny české: svazek XV. a, 1938-1945*. Praha: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-582-0.

GEBHART, Jan a Jan KUKLÍK. *Velké dějiny zemí Koruny české: svazek XV. b, 1938-1945*. Praha: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-582-0.

JUNGMANN, František. *Národní čítanka*. Praha: K. Borecký, 1939.

MARALÍK, Milan. *České kraje*. Praha: K. Borecký, 1940.

Vlastivědný Sborník Mělnicka III. Mělník: Okresní muzeum Mělník, 1999.

PEJŠA, Jaroslav. *Židovská náboženská obec v Kolíně v letech (1945) 1947-1953 (1979)*. In: *Židé v Kolíně a okolí. Práce muzea v Kolíně – řada společenskovední IX*, Kolín, 2005.

Protinacistický odboj na Mělnicku za druhé světové války: svědectví o časech smutku i naději 1939-1945. Mělník: OV ČSBS Mělník, 1995.

ROUBICEK, Karel. *Léto a nejen psychoanalýza na Hagiboru. Tereziánská iniciativa*. 2012, č. květen 2012.

SAUDKOVÁ-PICKOVÁ, Gisela. *Hovory s Otokarem Březinou*. Praha: S.V.U. Mánes, 1929.

STÁTNÍK, Dalibor, Dana KALINOVÁ, Jana KNEJFLOVÁ-FAJTOVÁ, Karel ROŽÁNEK a Mamčilo PAUNOVIĆ. *Vítězslav Knejfl na srbské frontě: Životní příběh mělnického profesora*. Mělník: Mělnické kulturní centrum, o. p. s., a město Mělník, 2021.

WAAGEOVÁ, Eliška a Marie ZAHRADNÍKOVÁ. *Jáchymka: [Jáchymka, Jáchymovka, Jáchymská, the Jew House, Museum, Societies House]*. [Praha]: Institut Tereziánské iniciativy, ©2014. ISBN 978-80-906000-2-7.

Za lepší svět: sborník statí a vzpomínek na stud. pokrokové hnutí třicátých let. Praha: SPN, 1963.

Internetové zdroje

BLODIG, Vojtěch. Vznik ghetta. In: *Holocaust.cz* [online]. Praha: Institut Tereziánské iniciativy, 23. 8. 2019 [cit. 2022-12-23]. Dostupné z:

<https://www.holocaust.cz/dejiny/ghetto-terezin/vznik-ghetta/>

BŘEČKA, Jan a Jiří MITÁČEK. *Hluk: dějiny města*. Hluk: Město Hluk, 2011. ISBN 978-80-254-9705-0.

Norimberské zákony (1935). In: *Holocaust.cz* [online]. Praha: Institut Tereziánské iniciativy, ©2019 [cit. 2022-10-28]. Dostupné z:

<https://www.holocaust.cz/dejiny/holocaust/historicky-kontext/nacisticka-ideologie/norimberske-zakony-1935/>

ŠTĚPKOVÁ, Tereza, Růžena BRÖSSLEROVÁ (VOGLOVÁ) a Petr BEDNAŘÍK. Osvětim. In: *Holocaust.cz* [online]. Praha: Institut Tereziánské iniciativy, 17. 3. 2017 [cit. 2022-12-23]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/koncentracni-tabory-a-ghetta/koncentracni-tabory/osvetim/>

ŠŤASTNÁ, Michaela. *Gisa a Rudolf Saudkovi*. Pardubice, 2017. Diplomová práce. Univerzita Pardubice Fakulta filozofická.

Tereziánský rodinný tábor v Osvětimi Birkenau (1943). In: *Holocaust.cz* [online]. Praha: Institut Tereziánské iniciativy, ©2021 [cit. 2022-12-29]. Dostupné

z: <https://www.holocaust.cz/dejiny/ghetto-terezin/deportace-terezin/terezinsky-rodinny-tabor-v-osvetimi-birkenau-1943/>

VESELÁ, Kateřina. *Významné pedagogické osobnosti v období holocaustu*. Brno, 2007. Bakalářská práce. MASARYKOVA UNIVERZITA.

Prameny

Archivní fondy

Archiv Univerzity Karlovy, fond Všestudentský archiv, karton B 197 (Spolek posluchačů filosofie).

Archiv Univerzity Karlovy, fond Všestudentský archiv, karton B 271 (Kostufra).

Archiv Univerzity Karlovy, fond Všestudentský archiv, karton B 271 (Jednota nemajetného a pokrokového studentstva).

Archiv Univerzity Karlovy, fond Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 1882-1966 (1970), katalogy posluchačů z let 1931-1937.

Archiv Univerzity Karlovy, fond Zkušební komise pro učitelství na středních školách Univerzity Karlovy, karton S 211, inventární číslo 46-2-8924 (Picková Jiřina).

Kladivová, Vlasta: *Jiřina Picková, její život a práce* – rukopis. Archiv Okresního muzea Mělník.

Archiv Gymnázia Jana Palacha Mělník, fond Jiřiny Pickové, osobní korespondence Jiřiny Pickové s jejími bývalými studenty, literární tvorba, krátká biografie jejího života, fotografie.

Literární archiv Památníku národního písemnictví, depozitář v Litoměřicích, fond Literární pozůstalost Josefa Stáhlíka, devět dopisů profesorky Jiřiny Pickové z let 1939-1940 Josefu Stáhlíkovi.

Národní archiv, fond Policejní ředitelství Praha II, policejní přihláška Jiřiny Pickové k pobytu v Praze.

Vojenský ústřední archiv, fond Sbírnka vzpomínek (Alois Popílek), Mé paměti (Dělnické hnutí na mělnickém okrese) sign. 4887 dotyčné sbírky z Mělnicka.

Vojenský ústřední archiv, fond osobnosti I., osobní složka Jiřiny Pickové.

Židovské muzeum v Praze – oddělení pro Dějiny Šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009.

Periodika

Mělnické listy. 1938, roč. 20, č. 36, s. 3.

Mělnické listy. 1938, roč. 20, č. 39-40, s. 3.

Mělnické listy. 1938, roč. 20, č. 47, s. 5.

Mělnické listy. 1939, roč. 21, č. 11, s. 2.

Mělnický Hraničář. 1939, roč. 1, č. 5, s. 2.

Tištěné prameny

BOŘKOVCOVÁ, Hana. *Píšu a sešit mi leží na kolenou: deníky 1940-1946*. Praha: Plus, 2011. ISBN 978-80-259-0055-0.

BOŘKOVCOVÁ, Hana. *Soukromý rozhovor*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. Osudy (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-719-2796-1.

KAUFMANNOVÁ, Heda a Antonín SLAVÍČEK. *Léta 1938-1945 válečné vzpomínky*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1999. Svědectví o době a lidech. ISBN 80-852-7085-4.

Další zdroje

E-mailová korespondence: Dalibor Státník (dalibor.statnik@soapraha.cz) - Renata Špačková (renata.spackova@gjp-me.cz) ze dne 8. 9. 2022.

PŘÍLOHY

1. Fotografie: Jiřina Picková – školní rok 1937/1938, Česká Třebová

Zdroj: Archiv Gymnázia Jana Palacha Mělník, fond Jiřiny Pickové, osobní korespondence Jiřiny Pickové s jejími bývalými studenty, literární tvorba, krátká biografie jejího života, fotografie.

2. Fotografie Gisely Pickové Saudkové

Zdroj: Regionální muzeum v Kolíně, historická podsbírka, fond Giza Picková Saudková, fotografie.

3. Fotografie Richarda Picka s dětmi Jiřinou a Pavlem za doby první světové války.

Zdroj: Regionální muzeum v Kolíně, historická podsbírka, fond Giza Picková Saudková, fotografie.

4. Fotografie Pickovy vily v Jaroměřicích nad Rokytnou z dnešního a dobového pohledu.

Zdroj: STARÁ, Jana. Vila Pickových vyrostla v tichém městečku, obyvatelům poskytla klid pro rodinný život. In: *Novinky.cz* [online]. Praha: Borgis, © 2003-2022, 6. 5. 2020 [cit. 2022-12-29]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/bydleni-tipy-a-trendy-vila-pickovych-vyrostla-v-tichem-mestecku-obyvatelum-poskytla-klid-pro-rodinny-zivot-40322957>

5. Žádost o povolení I. státní zkoušky

Zdroj: Archiv Univerzity Karlovy, fond Zkušební komise pro učitelství na středních školách Univerzity Karlovy, karton S 211, inventární číslo 46-2-8924 (Picková Jiřina).

6. Fotografie Staré budovy mělnického gymnázia v Tyršově ulici č. p. 94 v Mělníku.

Zdroj: Renata Špačková

7. Fotografie učitelského sboru, 1942 – Židovská měšťanská škola v Jáchymově ulici v Praze (Jiřina Picková – druhá zleva).

Zdroj: WAAGEOVÁ, Eliška, Marie ZAHRADNÍKOVÁ a Mirek NĚMEC. *Jáchymka: [Jáchymovka, Jáchymská, Židárna, Muzeum, Spolkový dům]*. Praha: Institut Tereziánské iniciativy, ©2014, bez stránkování. ISBN 978-80-906000-0-3.

8. Fotografie hudební skladby Jiřiny Pickové z roku 1932.

Zdroj: Židovské muzeum v Praze – Oddělení pro dějiny šoa, Praha, fond Osobní pozůstalosti – 004 Jiřina Picková, složka 0009.

9. Ukázka literární tvorby v časopisu *Národní osvobození* – povídka s názvem *Honzík – bratříček*.

Zdroj: *Národní osvobození*. 1934, roč. 11, č. 29, s. 10.

10. Ukázka literární tvorby – povídka s názvem *Vo divny Irce*, která je napsána v nářečí kolem Jaroměře nad Rokytinou.

Zdroj: Archiv Gymnázia Jana Palacha Mělník, fond Jiřiny Pickové, osobní korespondence Jiřiny Pickové s jejími bývalými studenty, literární tvorba, krátká biografie jejího života, fotografie.

11. Ukázka literární tvorby – báseň (bez názvu)

Zdroj: Archiv Gymnázia Jana Palacha Mělník, fond Jiřiny Pickové, osobní korespondence Jiřiny Pickové s jejími bývalými studenty, literární tvorba, krátká biografie jejího života, fotografie.

12. Ukázka literární tvorby – povídka s názvem *Chlapec s velkým srdcem*.

Zdroj: Archiv Gymnázia Jana Palacha Mělník, fond Jiřiny Pickové, osobní korespondence Jiřiny Pickové s jejími bývalými studenty, literární tvorba, krátká biografie jejího života, fotografie.

13. Deportáční protokol Jiřiny Pickové

Zdroj: Vojenský ústřední archiv, fond osobnosti I., osobní složka Jiřiny Pickové.

14. Pozvánka k účasti na odhalení pamětní desky Jiřiny Pickové z roku 1987 a nápis na pamětní desce.

Zdroj: Archiv Gymnázia Jana Palacha Mělník, fond Jiřiny Pickové, osobní korespondence Jiřiny Pickové s jejími bývalými studenty, literární tvorba, krátká biografie jejího života, fotografie.

15. Fotografie Pamětní desky PVVZ v ulici Anny Letenské č. p. 34/7 na Vinohradech.

Zdroj: POLÁK, Milan. 26 obětí skupiny PVVZ. Anny Letenské č. p. 34/7 (Vinohrady). In: *Encyklopedie Prahy 2: kulturně historické dědictví* [online]. Praha: Městská část Praha 2, © 2018-2021, 20. 7. 2018 [cit. 2022-12-29]. Dostupné z: <https://encyklopedie.praha2.cz/pametni-deska/192-26-obeti-skupiny-pvvz-anny-letenske-cp347>

16. Fotografie Desky se jmény Gisely a jejími dětmi Jiřinou a Pavlem z pomníku obětí holocaustu na novém židovském hřbitově v Kolíně. Je na ní napsána Giza i se svými dětmi Jiřinou a Pavlem. Památník byl odhalen v roce 1950.

Zdroj: Regionální muzeum v Kolíně, historická podsbírka, inv. č. H 30.

Přílohy

Příloha 1: Fotografie Jiřiny Pickové – školní rok 1937/1938, Česká Třebová

Příloha 2: Fotografie Gisely Pickové Saudkové

Příloha 3: Fotografie Richarda Picka s dětmi Jiřinou a Pavlem za doby první světové války.

Příloha 4: Fotografie Pickovy vily v Jaroměřicích nad Rokytnou z dnešního a dobového pohledu.

Příloha 5: Žádost o povolení I. státní zkoušky

Tit.
ZKŮŠEBNÍ KOMISI PRO UČITELSTVÍ
NA ŠKOLÁCH STŘEDNÍCH
V PRAZE.

V PRAZE dne 27. května 1933.

Žádost o povolení I. státní zkoušky.

	Skupina zkušebních předmětů: <i>jazyk český, sloven. a německý</i>	Vyučovací jazyk: <i>československý</i>		
Nacionale:	Jméno: <i>Jiří Pichová</i> Rodiště (Země): <i>Jaroměřice / Rok. Litava</i> Den a rok narození: <i>11. dubna 1912</i> Bydliště: <i>Město 17. Nezsigova 20</i>			
Průkaz o státním občanství:	Osvědčení: úřadu v ze dne 19 .. č. j.			
Zkouška dospělosti na střední škole:	Datum: <i>16. června 1931</i> Prospěch: <i>s vyznamen.</i> Ústav: <i>Stř. reál. gymn. v Praze</i>			
Vysokoškolské studium:	Na filosofické fakultě: V roce <i>1931/32 a 1932/33</i> Na přírodovědecké fakultě: V roce Na vysokém učení technickém (báňském) s označením přísluš. vys. školy: Na jiné fakultě nebo na školách zahraničních:			
Kolokvium: Z 3 h přednášky filosofické: Z 3 h přednášky pedagogické: Z kursu vyučovacího jazyka:	Datum: <i>10. června 1932</i> <i>6. února 1932</i>	Examinátor: <i>Kopal</i> <i>Klíma</i>	Prospěch: <i>vel. dobrý</i> <i>vel. dobrý</i>	
Zvláštní podmínky pro povolení zkoušky: Kolokvia:	Datum: <i>6. února 1932</i> <i>9. června 1932</i> <i>2. února 1933</i> <i>8. února 1932</i> <i>13. června 1932</i>	Předmět: <i>onc. z jazyka rus.</i> <i>onc. z jazyka rus.</i> <i>onc. z jazyka rus.</i> <i>onc. z jazyka sloven.</i> <i>onc. z jazyka sloven.</i>	Examinátor: <i>Bém</i> <i>Bém</i> <i>Bém</i> <i>Heurík</i> <i>Heurík</i>	Prospěch: <i>vel. dobrý</i> <i>vel. dobrý</i> <i>vel. dobrý</i> <i>vel. dobrý</i> <i>dobry</i>
Proseminární, seminární, laboratorní cvičení:	Proseminář, seminář, ústav: <i>Prosemin. pro sloven. jazyk.</i> <i>odl. lingvist.</i> <i>odl. lingvist.</i> <i>odl. liter.-hist.</i> <i>odl. liter.-hist.</i> Seminář, ústav, lingvist. <i>středoharmonium.</i> <i>středoharmonium.</i>	Semestr: <i>zimní 1931/32</i> <i>lední 1931/32</i> <i>zimní 1931/32</i> <i>letní 1931/32</i> <i>zimní 1932/33</i> <i>lední 1932/33</i>	Prospěch: <i>vel. dobrý</i> <i>vel. dobrý</i> 	

Poznámka: Nestačí-li místo v rubrice, možno psát na 2. straně.

Jiří Pichová
Podpis

Příloha 6: Fotografie Staré budovy mělnického gymnázia v Tyršově ulici č. p. 94 v Mělníku.

Příloha 7: Fotografie učitelského sboru, 1942 – Židovská měšťanská škola v Jáchymově ulici v Praze (Jiřina Picková – druhá zleva).

Příloha 8: Fotografie hudební skladby Jiřiny Pickové z roku 1932.

Princ a královna

And.
3/4

And.
Fo děc-ko ma-ri-je je-ží-š u-či-ňá-ka-ře-či-ťe-ře-š
ca-sto *And.* prin-cep-son a vi-lou-ka-ře-š no-ka-ře-š

Příloha 9: Ukázka literární tvorby v časopisu Národní osvobození – povídka s názvem Honzík – bratříček.

"Národní osvobození" ze 4. 2. 34

Jiřina Křemenová /Pichová/

Honzík - bratříček

Na nároží jedné pražské ulice stojí žebrák. Není na něm poznat, jak je stár. Jeho jasné oči povídají, že má mladé srdce. Děti z celé ulice k němu přicházejí a on si s nimi hraje. A těm hladovým a otrhaným dává vyžebřané šestáky. Lidé říkají, že je blázen. Nikdy nenaříká, na každého se mile podívá, dárcům děkuje širokým úsměvem svých světlých modrých očí.

U nás na vsi byl také takový blázen. Říkali mu Honzík ze mlýna.

Honzík chodil v zimě v létě bos, vždycky bez kabátu. Jen v neděli, když šel do kostela, ustrojil se svátečně, obul se a vzal si černý klobouk.

Dělal ve mlýně všechny těžké práce, nosil pytle obilí a mouky. V létě chodil na pole a na louku. Dělal, čeho bylo potřeba, od rána do noci. A nikdy si nepostěžoval, nikdy nenadával a neklel, ani na dobytek ne. Usmíval se a s každým pohovořil. Měl celý svět bratrsky rád.

Jednou jsme šli ze školy. Při silnici zrovny zrály švestky. Hlídače nebylo vidět široko daleko. Zatřásli jsme, posbírali švestky a utíkali domů. Ale co čert nechtěl, za rohem jsme narazili na hlídače. Hned věděl, že jsme byli na švestkách. Začal vyslýchat, vysypávat tašky. A že budeme platit pokutu. A tu nás zachránil Honzík. Vysvětlil hlídači, že jsme měli velký hlad, a tak dlouho do něho mluvil, až nás hlídač pustil. V létě byl Honzík pořád venku. Oběd si vždycky odnesl k potoku, tam si sedl a obědval.

V potoce lovili chlapci ryby. Náš malý Karel za celé dopoledne nic neuložil a umínil si, že bez jediné rybky domů nepůjde. Ostatní chlapci šli k obědu. Karel seděl a lovil. Měl už také hlad. A tu k němu přisedne Honzík ze mlýna se svým talířem. Karel pokukuje po talíři. Honzík vzal beze slova jeden ze svých vdolků a dal Karlovi. Jedlí spolu mlčky, aby neplašili ryby. Když Karel dlouho nepřicházel domů, šla jsem pro něho k potoku. Ale on už byl po obědě. A tak dobré vdolky jako dnes prý ještě nikdy nejedl. To že byly od Honzík.

Takový byl Honzík. Srdcem rozuměl každému, nejlépe dětem. Dovedl se s nimi smát, zpívat a hvízdát. Dělił se s nimi o všechno.

Nevím, co dělá Honzík z naší vesnice. Což jestli v dnešní těžké době i mlýn musili zastavit a Honzík ztratil práci? Dlouho

jsem o něm neslyšela. Až dnes mi jej připomenul modrý úsměv žebřáka na pražské ulici. Nemohu romu věřit. Honzík, vesnický hoch, který tak rád pracoval na poli - žebřákem v šedivém velkoměstě. Ale podoba jejich obou je nezvyklá. Tak příliš dětsky se oba usmívají.

Příloha 10: Ukázka literární tvorby – povídka s názvem Vo divny Irce, je napsána v nářečí kolem Jaroměře nad Rokytnou.

Vo divny Irce.

Tak vám bude dnes, mily děti, vekládát vo jednom děvčeti, kery nikdá s ničém nebelo spokojeny. Belo smutny, a jak mu nekto neco řekl nebo se něčemu smál, děvče bečelo. Furt si myslilo, že se mo smějó. A nic protivá tomo nepohnulo, ani doctoři v Brně. Mezi chaso nechodělo, s nikém nemluvalo, zkrátka belo to divny děvče. Znala sem je vod malička, slóžila sem u nich. Říkali mo Irka. Irka rustla a rustl ji aji rozum. Jen s tém bečenim né a né přestat. Pan učitel scel, aby jo dali do škol. Penize mněli, a tak jo tem dali. Bela první děvče, co tade ze vsi chodělo do škol. Aji v městě jo profesóři chválili, ale nám doma se děvče libilo čím dál min,

Z města choděla Irka ešče smutnější než dřif. Nebelo s Nó pořizená. Tata s mamó ji dělali, co ji na vočich viděli - nic. Irka bečela furt. V nedělo seděla na zahradě a čtla knížke. Beztoho, že ji nekdo stěma knížkama hořkl. Mněla bily tváře a voči jako smrt. Tata s mamó mněli jen to radost, že Irka študyruje.

Až vám jedná na jaře se stal s Irkó div. A beztoho jo zase nekdo hořkl. To začal bét v módě ten - jak tomo říkali - tramp. To beli lidi, keři chodili do lesa; tam spijó, vařijó si, zpivaji a všem vostaňnim nadávali - počkáme - "paďóru"! A Irka se nespíš ve školi - s jedněm takovém scukla, a že puđe take v nedělo na tramp. Tata dělal nédřiv velké kravál, ale jak Irka zase začala bečet, pustil jo, že tam, ať jedné de. Mama ji naložila buchět a Irka šla. Za vsó na ňo čekal ten její tramp. Pre tobel kake ^t nějaké študák. Navličené bel pod obraz. Celé strakaté - jako ^cdigán. Beli jsme všeci zvědaví, jak přide Irka z trampo dum, esli zase bude bečet, že se ji smijó. Už byl večir a Irka nešla.

Tata s mamó se trásli strachem a večetali jeden druhym, že jo píščali. A belo už tma, deš Irka přišla. Tata s mamó se na ňo chestali, jak jo zřidijó, že córá tak pozdě venko, ale pak byli rádi, že je na živo. A tak jó přivitali s odevřeno náručó. / To bel první večir, co Irka ve svy komurce nebečela. Divala se z vokynka a z kopca na ňo mával cigánském klobókem ten je-ji tramp, co pré taky študyrovál. - Druhé den přišla ze škole, s nikém nepromluvila, ale nebečela. Tak to šlo celé tédeň. V nedělo už jo pustěli bez prošeni a bez breko. Večir přišla, nebečela a mněla červený tváře; a třeti nedělo už ani voči nemněla jako smrt. Vod ty dobe sme nikdo neviděli ani neslyšeli Irko bečet.

Po tym šla Irka na vysoký škole, tata s mamó prodali statek a vodstihovali se do Brna. Co bylo s Irko dál, to vám, mily děti, nepovim, ale meslym, že jo tem tramp, co bel jako cigán, hožkl, že ona už tak nikdá nebečela. -

10. 12. 1933.

Příloha 11: Ukázka literární tvorby – báseň (bez názvu)

Jiřina Pícková

23.2.1934

bože,
proč mám už ústa mrazivá
a černé močály kol očí
proč na mém stole lampa zhasíná
když déšť - tvůj dar - mi horké čelo smočí
proč místo květů ^{sněh} ~~sněh~~ jen v ~~tváři~~ ^{tváři}
když planou svíce na tvém oltáři

proč ruce na kost ztuhlé mám
když bratři tiše prosit přijdou k nám
a neumím už ani v mlčení
pokorně se modlit při mši nedělní
proč jenom ruce v pěsti zatínám
když bratři tiše prosit přijdou k nám?

Chlapec s velkým srdcem

Ervín byl docela malý chlapec, když se nastěhoval s rodiči do vlhkého přízemního bytu starého zámku. Jeho tatínek byl zámeckým zahradníkem a Ervín býval celé dny s ním v zahradě. Ale netrvalo dlouho, Ervín začal chodit do školy a postonávat. Pozdě do podzima se koupával v zahradní nádrži, doma o tom ani nevěděli. Neměli ani kdy starat se, proč přišel domů někdy prokřehlý. A tak jej rozbolelo nakonec celé tělo, že sotva chodil.

Teprve v zimě si všimli, že Ervín špatně vypadá. Sékař zjistil těžký reumatismus a zárodek rozšíření srdce. Poručil Ervínovi ulehnout. Ervín slábl, ležení ho unavovalo, scvrkal se celý, jen srdce mu rostlo. Měl smutnou zimu. Otec byl vážný, matka smutná a tichá.

Až na jaře mu bylo veseleji. Ráno jej budili ptáci a celý den zpívali v parku. Naučil se je rozeznávat po hlase. Někdy přilétali až k němu na okno. Pozoroval každý jejich pohyb a kreslil si je, jak mu za tu chvíli zůstali v paměti. Jen by byl rád věřel, co si tak asi štěbetají. Když rodiče viděli, že ho kreslení těší, koupili mu barvy. Ervín vymaloval celou ptačí rodinu a obrázek dal panu doktorovi. To proto, že měl pan doktor rád květiny i zvířátka, jako Ervín.

Ale nemoc se nelepšila. Srdce se Ervínovi rozšířilo, že je bylo i pod košilí vidět, a ostatní tělo sláblo. Jen za nejteplejších dnů směl do parku. Díval se na květiny a na všechno živé v parku a maloval. Když se vracíval domů, bušilo mu srdce divoce, těžko dýchal a špatně spával. Ale procházky byly jedinou jeho radostí. Jenže mu jí podzim brzy překazil. Deště mu škodily. Všichni se báli, že zimu nepřežije; ale ja ra se přece jen dočkal.

Velmi rychle se začal uzdravovat. Zesílil a měl pravidelnější tep. Na jedné procházce ~~si~~ všiml, že mají na stromě pěnkavy hnízdo. Stará seděla na vajíčkách. Začal se těšit na malé pěnkavičky. Doma pak maloval, co viděl.

A azse mu bylo hůř a musil ležet. Jednou večer si vzpomněl Ervín na to pěnkavčí hnízdo. Oblékl se rychle a honem do zahrady!

Jak přicházel ke stromu, uslyšel naříkavé pípání. Dívá se kolem, nikde nic. Až když přišel blíž, uviděl v hlohovém plotě zapletené docela holé ptáče. Vypadlo z hnízda a zapadlo do trní. Ervín vylámal hloh rukama, popíchal se celý, ale pěnkavče vysvobodil. Přitáhl si žebřík, vylezl na strom a dal je do hnízda, kde krmila pěnkavčí máma tři hladové děti. Když jí tam vložil čtvrté, křičela rodostí.

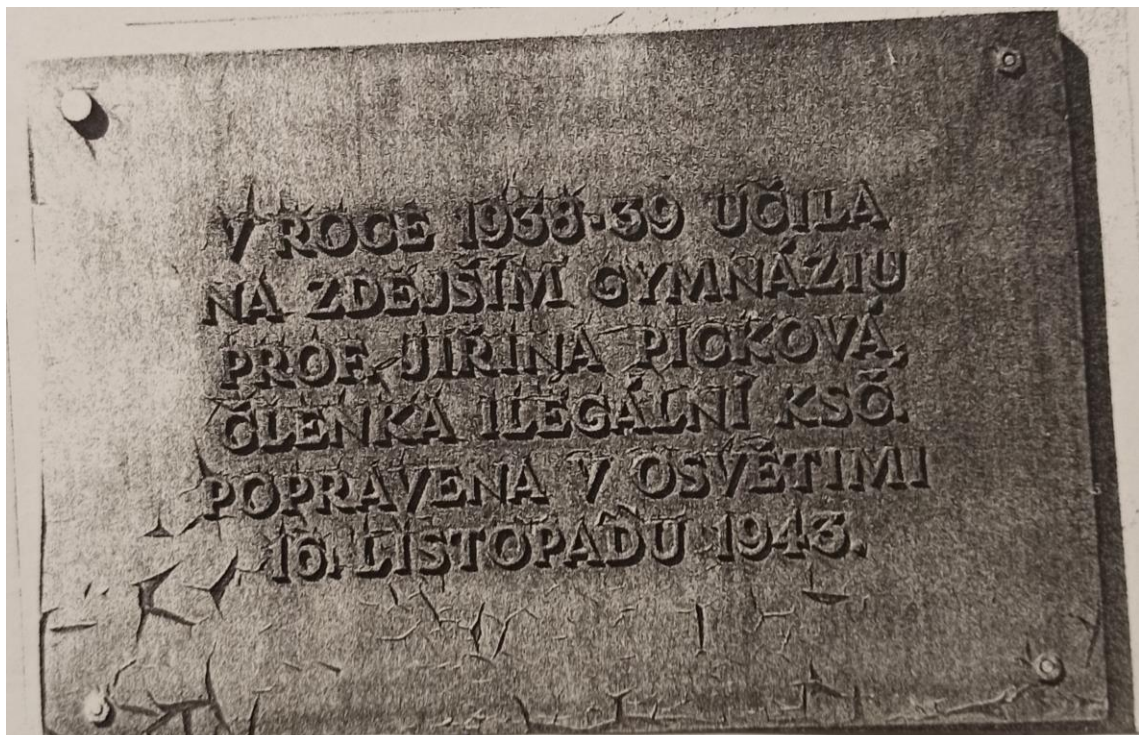
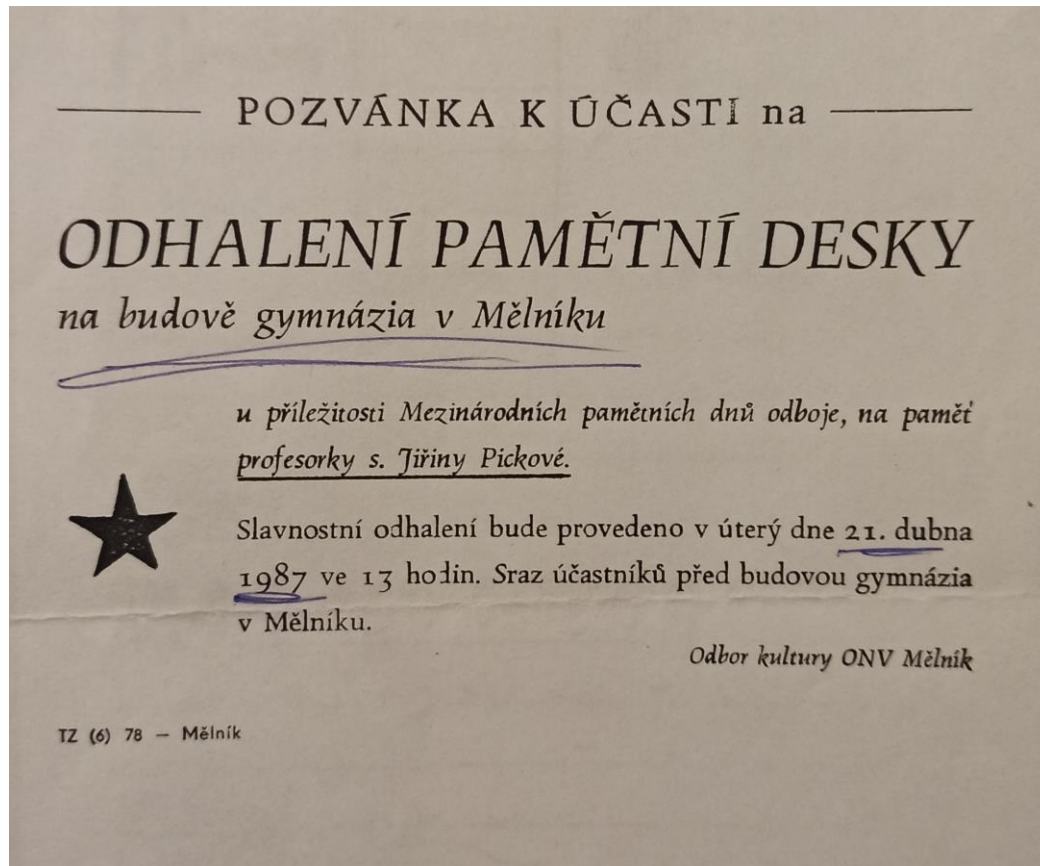
Ervín slezl a utíkal domů; bylo to hezký kus. Srdce mu tlouklo, těžce dýchal, ale domů doběhl. Neměl síly svléci šaty; oblečen si lehl na postel a usnul.

Otec přišel domů a podivil se, když spatřil Ervína. I pod kabátem bylo vidět jeho veliké srdce, ale nehýbalo se. A když otec přistoupil blíž a dotkl se ho, ucítil, že netluče.

Příloha 13: Deportální protokol Jiřiny Pickové

Name		P i c k (Georgine) <i>Jiřina</i>	
Geb.	11.4.1912 Jaromeritz	Sterbetag	16.11.1943
Daten			
Ort	Kl. Auschwitz	Ursache	unbekannt
früherer Wohnort	Prag XII, Münchnerstr.39		
Verwandte			
deren Wohnort			
verständigt am			
Anmerkung	Or. 3564-B. 43. P. 2nA6/1. Ott.		

Příloha 14: Pozvánka k účasti na odhalení pamětní desky Jiřiny Pickové z roku 1987 a nápis na pamětní desce.

Příloha 15: Fotografie pamětní deska PVVZ v ulici Anny Letenské č. p. 34/7 na Vinohradech.

Příloha 16: Fotografie desky se jmény Gisely a jejími dětmi Jiřinou a Pavlem z pomníku obětí holocaustu na novém židovském hřbitově v Kolíně. K odhalení památníku došlo roce 1950.

